

Over de hoofden van de burgers heen

Taalkloof tussen de politiek en de burger

Marieke van der Staak 2009-2010

Voorwoord

Youp van 't Hek heeft het ooit eens zo mooi verwoord: "*Vind je het gek dat mensen de politiek niet meer serieus nemen, als de politiek 'de mensen' niet meer serieus neemt!*"¹ Ik ben het met hem eens. Naar mijn mening gaat men er in de Tweede Kamer nog steeds vanuit dat dure woorden en onbegrijpelijke definities de politiek meer aanzien geven, terwijl ik juist vind dat de Nederlandse politiek toegankelijk moet zijn voor alle Nederlandse staatsburgers.

Aangezien ik erg geïnteresseerd ben in de politiek en ik het liefst de politiek ooit van binnenuit wil veranderen, heb ik besloten mijn profielwerkstuk over het taalniveau van de politiek te schrijven. Is er inderdaad een kloof tussen enerzijds het taalniveau van de politiek en anderzijds het taalniveau van de Nederlandse burgers? Of begrijpen alle burgers die dure definities die in de politiek gebruikt worden wel? In mijn profielwerkstuk zal ik hier een antwoord op geven.

Tot slot bedank ik hierbij graag de volgende mensen voor hun steun en hulp bij het schrijven van dit profielwerkstuk: N. Nooijen van het Theresialyceum, J. van der Staak en M. Sanders van het Koning Willem I College en de politieke partijen die gereageerd hebben op mijn vragen. Allemaal hartelijk bedankt!

Marieke van der Staak,
Tilburg, 15-02-2010

1 <http://www.citaten.net/search.asp?search=politiek&page=2>

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Inleiding.....	5
Hoofdstuk 1. Hypothese	6
1.1 De politiek.....	6
1.2 Het taalniveau.....	7
1.3 De burger.....	8
1.3.1 Documenten binnen het middelbaar beroepsonderwijs.....	8
Hoofdstuk 2. Documentenonderzoek	10
2.1 Brondocument, Leren, Loopbaan en Burgerschap	10
2.2 Raamwerk Nederlands voor het (v)mbo	13
2.2.1 Aanleiding voor het Raamwerk Nederlands voor het (v)mbo.....	13
2.2.2 Het Raamwerk Nederlands.....	14
2.2.3 Relatie met Europese projecten	15
2.2.4 De verschillende niveaus.....	15
2.2.4.1 Vaardigheid luisteren.....	16
2.2.4.2 Vaardigheid lezen	23
2.2.5 Eenvoudig Nederlands: de regels van taalniveau B1	33
2.3 Commissie Meijerink.....	34
2.3.1 Waarom een referentiekader voor Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen?	34
2.3.2 Hoe zijn de verschillende niveaus in kaart gebracht?.....	35
2.3.3 Wat zijn de gevolgen van deze doorlopende leerlijnen?	37

Hoofdstuk 3. Onderzoek	38
3.1 Werkwijze	38
3.1.1 Hoe taalvaardig is de Nederlandse bevolking?.....	38
3.1.2 Gedane onderzoeken naar het taalniveau van de overheid	39
3.1.3 Hoe meet je het taalniveau van een geschreven tekst?	41
3.1.3.1 Texamen.....	41
3.1.3.2 Accessibility Leesniveau Tool	43
3.1.4 Hoe meet je het taalniveau van een gesproken tekst?.....	43
3.2 Onderzoeksresultaten	46
3.2.1 Schrijfvaardigheid	46
3.2.1.1 Onderzoeksresultaten schrijfvaardigheidsniveau van de politieke partijen.....	46
3.2.1.2 Toelichting op de onderzoeksresultaten voor schrijfvaardigheid	47
3.2.1.3 Aansluiting op het onderzoek van Bureau Taal	48
3.2.2 Spreekvaardigheid	49
3.2.2.1 Onderzoeksresultaten spreekvaardigheidsniveau van de politieke partijen.....	49
3.2.2.2 Toelichting op de onderzoeksresultaten voor spreekvaardigheid	52
3.3 Conclusie	54
Hoofdstuk 4. Meninge n vanuit het “veld”	56
Slotwoord	61
Literatuurlijst	63
Bijlagen.....	65
Bijlage 1	65
Bijlage 2	67
Bijlage 3	76
Bijlage 4	88
Samenvatting.....	90

Inleiding

Figuur 1

“Zou men er in politiek Den Haag vanuit gaan dat dure woorden en onbegrijpelijke definities de politiek meer aanzien geven?” Deze vraag was de aanleiding voor mijn profielwerkstuk.

Onder andere op de website van de SP bespeur ik een grote weerstand tegen het taalgebruik dat men in de politiek hanteert:

“Wie kent ze niet: de onbegrijpelijke politicus of ambtenaar. Blabla dimensionering bla bla faciliteren bla stukje managementsturing bla bla... De oproep om meer 'Jip & Janneke taal' te spreken, althans begrijpelijk en zonder jargon, heeft geen zin gehad.”²

Op haar website roept de SP op tot het gebruik van “Jip-en-Janneketaal” in de politiek. Sinds de jaren '90 is Jip-en-Janneketaal een symbool voor heldere, makkelijke taal. Onder heldere, makkelijke taal verstaat de SP taal die alle burgers zouden moeten kunnen begrijpen. Het tegendeel blijkt echter waar. Uit een onderzoek van Land in Elsevier³ blijkt dat “Jip-en-Janneketaal” juist onbegrijpelijk is voor o.a. vmbo-leerlingen. Volgens onderzoeker Land blijkt uit leesonderzoek onder vmbo'ers dat zij een tekst die bestaat uit simpele, kortere zinnen minder goed begrijpen dan een tekst die bestaat uit langere zinnen. Volgens Land komt dit doordat woorden die de structuur aangeven, zoals ‘immers’ en ‘omdat’ ontbreken. Dat maakt het moeilijk om de verbanden te zien en de tekst te begrijpen.

Dit onderzoek dat uitwijst dat “Jip-en-Janneketaal” niet zo effectief is als op voorhand werd gedacht, heeft mij aan het denken gezet. Daarom heb ik mijn onderzoek gebaseerd op het Raamwerk Nederlands⁴, een raamwerk dat speciaal voor de Nederlandse taal is ontwikkeld. In dit raamwerk wordt wel nadrukkelijk rekening gehouden met de aanwezigheid van structuur in moeilijke teksten.

2 <http://tilburg.sp.nl/interactie/jargon/>

3 <http://www.elsevier.nl/web/Nieuws/Nederland/222303/Onderzoek-Jip-en-Janneketaal-voor-vmboer-juist-lastig.htm> - Woensdag 4 februari 2009 (09.32 uur)

4 Het Raamwerk Nederlands is verder uitgewerkt in Hoofdstuk 2.2

Hoofdstuk 1. Hypothese

De politiek spreekt en schrijft op een hoger niveau dan het niveau dat de burger beheerst voor respectievelijk luisteren en lezen. De taal die in de politiek gebezigd wordt, is te moeilijk!

1.1 De politiek

In mijn hypothese definieer ik de politiek als alle huidige partijen in de Tweede Kamer. Zij vormen immers op dit moment de volksvertegenwoordiging en de leden van de Tweede Kamer worden direct door het volk gekozen. Daarom is het van groot belang dat het volk de standpunten van deze verschillende partijen begrijpt. Het is van belang dat deze politieke partijen op het niveau van de burger spreken en schrijven.

Als uitgangspunt neem ik hierbij de verkiezingsprogramma's en debatten. Onder de politieke partijen versta ik de partijen die momenteel in de tweede kamer zitten: Christen Democratisch Appel, Partij van de Arbeid, Socialistische Partij, Volkspartij voor Vrijheid en Democratie, Partij Voor de Vrijheid, GroenLinks, Christen Unie, Democraten 66, Partij voor de Dieren, Staatkundig Gereformeerde Partij, Trots op Nederland. Ik heb voor deze partijen gekozen omdat ik van mening ben dat de partijen die momenteel in de Tweede Kamer zitten ook daadwerkelijk het huidige taalniveau bepalen. Deze partijen vormen voor de buitenwereld, de samenleving, namelijk het politieke beeld.

Ik heb daar waar mogelijk voor de verkiezingstijd gekozen, omdat het juist in verkiezingstijd zaak is dat de verschillende politieke partijen het volk bereiken. Ik heb me in mijn onderzoek specifiek gericht op de Tweede Kamerverkiezingen van 2006. Rond verkiezingstijd zijn de politieke partijen erop gericht om de stemgerechtigde burgers te prikkelen voor hun partij. Alle partijen willen immers zoveel mogelijk zetels voor de Tweede Kamer behalen. Juist op deze momenten is het voor de politieke partijen dus van groot belang dat de burger hun standpunten begrijpt. Daarom mag je ervan uitgaan dat de partijprogramma's op een niveau zijn geschreven dat alle burgers het kunnen begrijpen.

Daarnaast is verkiezingstijd een tijd waarin de burger geprikkeld wordt om zich bezig te houden met de politiek. De politiek "onwetende" burger zal zich rond de verkiezingen eerder in de politiek gaan verdiepen dan wanneer er geen verkiezingen zijn. Op dit moment zal hij zich immers een politieke mening moeten vormen. De burger zal namelijk voor zichzelf moeten bepalen welke maatschappelijke problemen hij belangrijk vindt en op grond van welke standpunten hij voor een bepaalde politieke partij kiest. De "onwetende" burger zal zich op deze momenten dus eerder met de politiek bezighouden dan wanneer er geen verkiezingen zijn. Daarnaast is er rond verkiezingstijd extra media-aandacht voor de politiek, wat er automatisch voor zorgt dat het volk geprikkeld wordt om zich een politieke mening te vormen.

1.2 Het taalniveau

Het gehanteerde taalniveau ga ik zoveel mogelijk bepalen aan de hand van de afgelopen Tweede Kamerverkiezingen uit 2006. Voor mijn analyse van de geschreven teksten heb ik de partijprogramma's gebruikt. Met uitzondering van de partij Trots Op Nederland, aangezien deze partij nog geen landelijk verkiezingsprogramma heeft. Bij deze partij heb ik me beperkt tot een inleidend verkiezingsprogramma dat op 3 april 2008 op de website is gepubliceerd. Voor mijn analyse van de debatten heb ik zoveel mogelijk gekozen voor recente debatten in de Tweede Kamer, aangezien de verkiezingsdebatten nergens op internet, in de bibliotheek en in voor mij toegankelijke archieven terug waren te vinden.

Het taalniveau van de verschillende politieke partijen ga ik bepalen aan de hand van het Raamwerk Nederlands. Het Raamwerk Nederlands is in oktober 2007 tot stand gekomen naar aanleiding van het *Aanvalsplan Laaggeletterdheid 2006-2010 van A tot Z betrokken*, van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen was tevens opdrachtgever voor dit document⁵. Het Raamwerk Nederlands kent verschillende niveaus voor de vaardigheden lezen, luisteren, schrijven, spreken en gesprekken voeren. Deze verschillende vaardigheden zijn uitgewerkt in de niveaus A1, A2, B1, B2, C1 en C2, waarbij A1 het laagste niveau is en C2 het hoogste niveau. Aangezien dit Raamwerk speciaal geschreven is voor leerlingen van het (v)mbo, heeft het ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap ervoor gekozen om niveau A1 niet verder uit te werken. Nederlands is voor de meeste leerlingen immers geen nieuwe taal en wanneer de leerlingen op het gebied van Nederlands niet op niveau A1 zitten, is het Nederlandstalig onderwijs voor hen vrijwel niet te volgen. De beroepsopleidingen zijn er daarnaast niet op gericht om Nederlands als nieuwe taal aan te leren. Ook niveau C2 is niet opgenomen in dit raamwerk. Wanneer een leerling voor Nederlands op niveau C2 zit, zit hij op academisch niveau, dit komt op (v)mbo-niveau nauwelijks voor.

Voor mijn onderzoek ga ik me richten op: schrijfvaardigheid, leesvaardigheid, luistervaardigheid en spreekvaardigheid. Hierbij sluiten schrijfvaardigheid en leesvaardigheid op elkaar aan, evenals spreekvaardigheid en luistervaardigheid. Hier mag je van uitgaan, omdat het Raamwerk Nederlands zo is opgesteld dat een tekst die geschreven is op niveau B1, te lezen is door een leerling met leesvaardigheidsniveau B1. In mijn onderzoek ga ik bekijken of het schrijfvaardigheids- en spreekvaardigheidsniveau van de politiek overeenkomt met het leesvaardigheidsniveau en luistervaardigheidsniveau van de burgers.

Voor mijn onderzoek is de vaardigheid 'gesprekken voeren' van minder groot belang, aangezien een burger niet in staat hoeft te zijn om goede gesprekken te voeren alvorens hij zich een mening kan vormen. De burger hoeft dus niet de capaciteiten te bezitten om direct met de volksvertegenwoordigers te debatteren over maatschappelijke problemen en politieke standpunten.

⁵ Zie verder uitwerking van het Raamwerk Nederlands in hoofdstuk 2.2

1.3 De burger

Als uitgangspunt voor mijn onderzoek neem ik de burger met een startkwalificatie, aangezien door de overheid is vastgesteld dat een burger met een startkwalificatie zelfredzaam is in de maatschappij.

Een startkwalificatie is volgens de overheid het minimale onderwijsniveau dat nodig is om kans te maken op duurzaam werk. Een startkwalificatie is een havo of vwo-diploma of een mbo-diploma vanaf niveau 2. Een vmbo-diploma wordt dus niet gezien als een startkwalificatie⁶. Dit is in 2007 vastgesteld door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Dit ministerie wil ervoor zorgen dat jongeren zoveel mogelijk kansen hebben in de maatschappij en dat ze later een goede arbeidspositie hebben. Om ervoor te zorgen dat jongeren uiteindelijk ook echt een goede arbeidspositie hebben, is het van belang dat ze de school verlaten met een startkwalificatie, want dan kunnen ze geschoold werk doen op de arbeidsmarkt. De overheid streeft er dan ook naar om jongeren pas van school te laten gaan wanneer ze een startkwalificatie hebben.

Daarnaast gaat de overheid ervan uit dat een burger met een startkwalificatie zelfredzaam is in de maatschappij. Hij wordt dus geacht te kunnen participeren in het maatschappelijk leven. De burger met een startkwalificatie zou de politiek dus moeten kunnen begrijpen. Hij moet dus in staat zijn om de verkiezingsprogramma's en de debatten te begrijpen.

Deze startkwalificatie is zeer belangrijk voor de doelgroep van mijn onderzoek. Pas op het moment dat je een startkwalificatie bezit, gaat de overheid ervan uit dat je zelfredzaam bent in de maatschappij. Wanneer je een startkwalificatie hebt, voldoe je aan de burgerschapscompetenties en zou je jezelf dus ook moeten kunnen redden binnen het politieke domein.

Binnen mijn onderzoek zal ik me specifiek richten op de leerling binnen het mbo-onderwijs, en niet op de havo- en vwo-leerling. Het mbo wordt primair gezien als een onderwijssoort waarbinnen leerlingen klaargestoomd worden voor een baan in de maatschappij. Een havo- of vwo-opleiding is een vooropleiding voor het hbo of de universiteit. De havo- of vwo-leerling zal zijn taalvaardigheid nog verder ontwikkelen in zijn vervolgopleiding. Daarnaast is het Raamwerk Nederlands speciaal geschreven voor leerlingen van het (v)mbo. Aangezien het Raamwerk Nederlands de basis is voor mijn onderzoek, is het belangrijk dat ik me vasthoud aan deze doelgroep. Zo voorkom ik dat appels met peren worden vergeleken.

1.3.1 Documenten binnen het middelbaar beroepsonderwijs

Binnen het middelbaar beroepsonderwijs zijn de eisen die aan leerlingen gesteld worden, vastgelegd in twee documenten. Enerzijds heb je de kwalificatiedossiers, waarin per opleiding specifiek beschreven staat aan welke eisen de leerling moet voldoen wil hij kunnen functioneren binnen het beroepenveld waartoe zijn opleiding toegang geeft. Anderzijds is er het brondocument Leren, Loopbaan en Burgerschap, waarin beschreven staat aan welke verdere eisen de leerling moet voldoen wil hij goed kunnen functioneren binnen de maatschappij.

6 <http://www.minocw.nl/vo/249/Leerplicht-en-startkwalificatie.html>

In het brondocument *Leren, Loopbaan en Burgerschap*⁷ is voor de verschillende niveaus binnen het mbo vastgesteld aan welk niveau Nederlands de leerling minimaal moet voldoen om een diploma te kunnen behalen. Voor een mbo-opleiding niveau 2 geldt dat de leerling voor alle vaardigheden minimaal moet voldoen aan niveau B1. Op het moment dat een mbo-leerling op niveau 2 zijn diploma behaalt, en dus een startkwalificatie in handen heeft, wordt van deze leerling verwacht dat hij voor alle vaardigheden binnen het vak Nederlands op niveau B1 zit.

7 Het brondocument *Leren Loopbaan en Burgerschap* wordt verder uitgewerkt in hoofdstuk 2.1

Hoofdstuk 2. Documentenonderzoek

2.1 Brondocument, Leren, Loopbaan en Burgerschap^{[8][9]}

Zoals zojuist in hoofdstuk 1.3.1 al aangegeven, zijn binnen het middelbaar beroepsonderwijs de diploma-eisen in een tweetal documenten vastgelegd: in de kwalificatiedossiers en in het brondocument Leren, Loopbaan en Burgerschap.

De Kenniscentra Beroepsonderwijs Bedrijfsleven hebben voor de verschillende opleidingen kwalificatiedossiers opgesteld. In deze kwalificatiedossiers staat het volgende voor een beroep of beroepsgroep omschreven:

- de inhoud van het beroep;
- de benodigde competenties voor een beginnende beroepsbeoefenaar;
- de benodigde kennis en vaardigheden voor een beginnende beroepsbeoefenaar.

Het gaat hier dus om specifieke eisen die het beroepenveld aan de leerling stelt wanneer hij werkzaam is. In zijn opleiding wordt de leerling hiervoor opgeleid. De leerling wordt binnen het mbo namelijk klaargestoomd voor een beroep, het is een beroepsgerichte opleiding.

In het brondocument Leren, Loopbaan en Burgerschap staan de eisen die aan alle Nederlandse staatsburgers gesteld worden. Deze eisen komen bovenop de eisen die het beroepenveld aan de leerlingen stelt wanneer ze een baan hebben. De burgerschapscompetenties gaan over het maatschappelijke domein en beschrijven hoe de leerling zich behoort te gedragen in de maatschappij. Het gaat hier om onderwerpen als stemmen en de Nederlandse normen en waarden. De burgerschapscompetenties zijn dus gericht op het functioneren binnen de maatschappij en niet op het functioneren binnen een beroep.¹⁰

Leerlingen worden dus niet alleen opgeleid om te kunnen functioneren binnen een beroep, maar worden ook opgeleid om te kunnen functioneren binnen de maatschappij. Voordat een leerling goed kan participeren in de maatschappij is het van groot belang dat hij alle culturele uitingen van die desbetreffende maatschappij begrijpt, zo ook de taal.

Al een langere tijd maakt de politiek zich zorgen over de ontwikkeling van talige competenties van leerlingen binnen het (beroeps)onderwijs. Denk in dit verband bijvoorbeeld aan de taaltoets die pabo-studenten moeten maken, zodat de pabo kan vaststellen of instromende eerstejaarsstudenten voldoen aan de vereiste norm. Deze studenten zullen later in hun baan de taal zelf moeten onderwijzen. Daarnaast wordt een te laag taalvaardigheidsniveau in zijn algemeen gezien als een

[8] F. Blokhuis (Cinop), J. Huisman (Cinop) & E. Moen (Slo), april 2007. Brondocument Leren Loopbaan en Burgerschap. Gemeenschappelijk procesmanagement competentiegericht beroepsonderwijs.

[9] E. Bohnenn, F. Jansen, C. Kuijpers, R. Thijssen, I. Schot & W. Stockman, 1 oktober 2007. Raamwerk Nederlands, Nederlands in (v)mbo-opleiding, beroep en maatschappij. 's Herthogenbosch: CINOP.

10 <http://www.mborraad.nl/?dossier/107222/Leren,+Loopbaan,+Burgerschap.aspx>

belemmering voor de ontplooiing in de maatschappij. Dat is dan ook de reden dat vanaf 2007 alle leerlingen van competentiegerichte opleidingen verplicht zijn een basisniveau voor de Nederlandse taal te beheersen op het moment dat ze hun diploma behalen. Op het moment dat de leerling een startkwalificatie heeft, heeft hij voor Nederlands het niveau B1 behaald.

Om ervoor te zorgen dat de burger met een startkwalificatie zelfredzaam is in de maatschappij, zijn de burgerschapscompetenties dus opgesteld. De Onderwijsraad benoemt de burgerschapscompetenties als *“een formele juridisch-politieke status, inhoudend het samenstel van specifieke rechten en plichten die verbonden zijn aan het hebben van de nationaliteit van een bepaalde staat, het zijn van staatsburger van die staat (...). Daarnaast betreft burgerschap de bereidheid en het vermogen onderdeel uit te maken van een gemeenschap en daar een actieve bijdrage aan te leveren”*. (Onderwijsraad, 2003, p. 9-10).

*De burgerschapscompetenties hebben betrekking op het politieke, sociaal-culturele en economische domein. Het politieke domein draagt bij aan de rechten en plichten van de burger om deel te nemen aan de politieke besluitvorming. Het sociaal-cultureel domein heeft betrekking op de bereidheid en het vermogen om deel uit te maken van de gemeenschap en daar een bijdrage te leveren en daar bovendien geen afbreuk aan te doen door een gebrekkige vitaliteit. Het economische domein splitst burgerschap toe op twee deelterreinen. In de eerste plaats op het leveren van een bijdrage aan de arbeidsgemeenschap waar men deel van uitmaakt. In de tweede plaats op de plicht en het recht van de burger om op adequate wijze als consument deel te nemen aan de maatschappij.*¹¹

De burgerschapscompetenties zijn voor het mbo opgedeeld in een zevental kerntaken waarbinnen de leerling zich ontwikkeld moet hebben, alvorens hij kan slagen voor zijn examen:

1. *Benoemt zijn eigen ontwikkeling en gebruikt middelen en wegen om daarbij passende leerdoelen te bereiken.*
2. *Stuurt de eigen loopbaan.*
3. *Participeert in het politieke domein, in besluitvorming en beleidsbeïnvloeding.*
4. *Functioneert als werknemer in een arbeidsorganisatie.*
5. *Functioneert als kritisch consument.*
6. *Neemt deel aan allerlei sociale verbanden en maakt respectvol gebruik van de openbare ruimte.*
7. *Zorgt voor de eigen gezondheid (vitaal burgerschap)*¹²

Voor mijn onderzoek is vooral het politieke domein van belang, omdat dit politieke domein nauwkeurig beschrijft wat we van de Nederlandse staatsburgers mogen verwachten op het gebied van de politiek.

In het brondocument Leren, Loopbaan en Burgerschap is voor lezen, luisteren, spreken, schrijven en gesprekken voeren, vastgelegd aan welk taalniveau de leerling minimaal moet voldoen, wil hij aan zijn burgerschapscompetenties en de eisen in zijn kwalificatiedossier voldoen. Deze niveaus zijn op dezelfde manier benoemd als de niveaus in het Common European Framework of Reference for

11 Raamwerk Nederlands – pagina 22

12 Raamwerk Nederlands – pagina 22

Languages (CEF) en het Raamwerk Nederlands. Bij het vaststellen van deze niveaus is geen onderscheid gemaakt tussen de benodigde taal voor leren, loopbaan en burgerschap, omdat de ontwikkeling van talige competenties in al deze domeinen aan de orde komt en een overkoepelend traject is. Wel is onderscheid gemaakt tussen de verschillende opleidingen binnen het mbo, aangezien deze opleidingen niet allemaal op hetzelfde niveau zitten. Je mag van een leerling op mbo-niveau 2 minder mag verwachten dan van een mbo-leerling op niveau 4.

Aangezien ik uitga van de burger met een startkwalificatie, zijn voor mijn onderzoek alleen de niveaus van een mbo-opleiding niveau 2 van belang. Dit houdt in dat de leerling geacht wordt voor alle vijf de vaardigheden op niveau B1 te zitten.

Ook op een andere manier is nog te verklaren dat een leerling op mbo-niveau 2 minimaal niveau B1 moet hebben voor zijn Nederlandse taalvaardigheid. Het gehele niveau A beschrijft het taalniveau van een afhankelijke taalgebruiker. Op het moment dat een burger een startkwalificatie heeft, wordt hij geacht zelfredzaam te zijn in de maatschappij. Een burger met niveau A2 zal nooit zelfredzaam kunnen zijn in de maatschappij, hij is immers voor zijn taalbegrip afhankelijk van andere mensen en is hierin dus niet zelfstandig. De burger beheerst de Nederlandse taal dan nog niet voldoende om in bepaalde situaties, die zich voordoen in de maatschappij, zelfstandig te functioneren. Dat is dan ook de reden dat iemand die een startkwalificatie heeft niveau A ontgroeid moet zijn en minimaal op niveau B1 moet zitten.

Mbo-niveau 2

	Luisteren	Lezen	Gesprekken voeren	Spreken	Schrijven
C1					
B2					
B1					
A2					
A1					

Figuur 5

De taalniveaus die vastgesteld zijn voor de mbo-opleidingen niveau 1, 3 en 4 zijn te vinden in bijlage 1.

2.2 Raamwerk Nederlands voor het (v)mbo^[13]

Het Raamwerk Nederlands is in oktober 2007 tot stand gekomen naar aanleiding van het *Aanvalsplan Laaggeletterdheid 2006-2010 van A tot Z betrokken*, van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap was tevens opdrachtgever voor dit document.

2.2.1 Aanleiding voor het Raamwerk Nederlands voor het (v)mbo

Het Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap heeft om verschillende redenen het Raamwerk Nederlands op laten stellen:

1. In 2004 kwam uit het onderzoek *Nederlands in het middelbaar beroepsonderwijs*, een onderzoek dat is uitgegeven door CINOP, dat de taalvaardigheid van leerlingen in het mbo over het algemeen erg laag is. De samenstellers van dit onderzoek zijn J. Neuveld, T. Bersee, H. den Exter en M. Tijssen. Zij adviseerden om een nieuw raamwerk te ontwikkelen, dat specifiek ingaat op de Nederlandse taalvaardigheid binnen het (v)mbo.
2. Al gedurende een langere tijd maakt de politiek zich zorgen over de ontwikkeling van talige competenties bij leerlingen in het beroepsonderwijs (*Nederlands in het middelbaar beroepsonderwijs, 2004*). De gebrekkige taalvaardigheid wordt gezien als een belemmering voor ontplooiing in de maatschappij. In het beleidsdocument *Aanvalsplan Laaggeletterdheid, van A tot Z betrokken 2006-2010* van het ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap heeft dit ministerie zichzelf ten doel gesteld om te streven naar minder laaggeletterdheid binnen de Nederlandse samenleving.
3. Vanuit het vmbo en mbo bestond behoefte aan een meetinstrument om de talige competenties van leerlingen objectief in beeld te brengen.
4. Het mbo gebruikte voorheen het Raamwerk NT2 om de taalcompetentieprofielen waaraan leerlingen moeten voldoen, in te vullen. Mbo-breed werd echter geconstateerd dat het Raamwerk NT2 niet nauwkeurig genoeg was om alle factoren van de Nederlandse taal te beschrijven.
5. In het brondocument *Leren, Loopbaan en Burgerschap (LLB-document, april 2007)* zijn eisen vastgesteld op het gebied van burgerschap, leren en loopbaan. Deze eisen zijn ook van kracht in de eindtermen van de mbo-opleidingen. Het brondocument *Leren, Loopbaan, Burgerschap* besteedt expliciet aandacht aan de beheersing van de Nederlandse taal. Per opleiding is vastgesteld aan welk taalniveau Nederlands de leerling minimaal moet voldoen.¹⁴

[13] E. Bohnenn, F. Jansen, C. Kuijpers, R. Thijssen, I. Schot & W. Stockman, 1 oktober 2007. Raamwerk Nederlands, Nederlands in (v)mbo opleiding, beroep en maatschappij. 's Hertogenbosch; CINOP.
14 Raamwerk Nederlands – pagina 11,12

2.2.2 Het Raamwerk Nederlands

Het Raamwerk Nederlands is gebaseerd op het Common European Framework of Reference for Languages (CEF) en de daarvan afgeleide raamwerken voor moderne vreemde talen. Het CEF is ontwikkeld en goedgekeurd door de Raad van Europa. Het voorziet in een gelijke examinering voor de verschillende Europese landen.

Het CEF richt zich specifiek op de moderne vreemde talen. Dit is dan ook de reden dat je dit raamwerk niet zonder aanpassingen kunt toepassen op de taalvaardigheid in ons eigen land. Daarom is in Nederland speciaal voor de Nederlandse taal het Raamwerk Nederlands ontwikkeld. Omdat dit Raamwerk speciaal is geschreven voor de Nederlandse taal als moedertaal, is dit Raamwerk representatiever dan het CEF.

“Het raamwerk Nederlands voor (v)mbo is een document dat taalvaardigheidniveaus Nederlands beschrijft specifiek voor het (v)mbo. Het Nederlands speelt op verschillende manieren een rol in het (v)mbo. Het is de instructietaal in het onderwijs, het is een ‘vak’ waarin leerlingen een bepaald niveau moeten halen willen zij goed in hun toekomstige beroep kunnen functioneren en het is de taal waarmee zij als burger uit de voeten moeten kunnen. Een dergelijk raamwerk bestond nog niet.”¹⁵

Met deze tekst begint het Raamwerk Nederlands voor het (v)mbo. Uit deze tekst komt meteen al een aantal duidelijke criteria voor mijn onderzoek naar voren.

“Nederlands is de taal waarmee zij als burger uit de voeten moeten kunnen.” Dit houdt dus in dat ook de (v)mbo’er een dusdanig Nederlands taalniveau moet hebben dat hij als burger kan participeren in de Nederlandse samenleving. Wanneer er wordt gesproken over Nederlandse burgers, wordt in het Raamwerk Nederlands verwezen naar de burgerschapscompetenties die in 2002 door de samenwerkende kenniscentra voor beroepsonderwijs en bedrijfsleven (Colo), zijn opgesteld. Deze burgerschapscompetenties zijn gebaseerd op het CEF en zijn gekoppeld aan de mbo-opleidingen. Aan deze burgerschapscompetenties moet de leerling voldoen alvorens hij een diploma kan behalen.

In het Raamwerk Nederlands is de eis dat leerlingen moeten kunnen participeren in de samenleving nog verder gespecificeerd:

“Naast de specifieke beroepseisen hebben leerlingen ook te maken met de eisen die de samenleving stelt. Nederlands is in Nederland de voertaal. Voor alle handelingen die men als burger verricht, zal men moeten lezen, spreken, luisteren, schrijven en gesprekken voeren in het Nederlands. Voor het beroepsonderwijs zijn zogenoemde maatschappelijke eisen vertaald in de zogeheten burgerschapscompetenties.”¹⁶

15 Raamwerk Nederlands – pagina 11

16 Raamwerk Nederlands – pagina 12

2.2.3 Relatie met Europese projecten

Aangezien in Europa de vraag naar raamwerken voor de eigen taal groot is, heeft de Raad van Europa het project 'Languages of School Education' opgestart. In dit project houden verschillende landen zich bezig met de ontwikkeling van raamwerken voor de verschillende talen.

2.2.4 De verschillende niveaus

Het Raamwerk Nederlands beschrijft vijf verschillende vaardigheden: leesvaardigheid, spreekvaardigheid, schrijfvaardigheid, luistervaardigheid en gespreksvaardigheid. In mijn onderzoek richt ik me met name op de luistervaardigheid en de leesvaardigheid van de Nederlandse burger. In het Raamwerk Nederlands is vastgelegd dat een lezer of luisteraar op niveau B1 en geschreven of gesproken tekst van ditzelfde niveau moet kunnen begrijpen. In mijn onderzoek ga ik daarom bekijken of het schrijfvaardigheidsniveau en het spreekvaardigheidsniveau van de politiek aansluiten bij het leesvaardigheidsniveau en het luistervaardigheidsniveau van de Nederlandse burgers. Als uitgangspunt neem ik de geschreven verkiezingsprogramma's en gesproken debatten. Wat betreft de debatten heb ik me zoveel mogelijk beperkt tot debatten uit de Tweede Kamer. Op het moment dat een burger bijvoorbeeld voor zijn leesvaardigheid niveau B1 moet hebben, staat in het Raamwerk Nederlands beschreven waaraan de tekst die de burger op niveau B1 kan lezen, moet voldoen. Aangezien de burger voor alle vaardigheden op het gebied van Nederlands niveau B1 moet bezitten, moeten alle uitingsvormen van de politiek, in dit geval dus de verkiezingsprogramma's en de debatten, zo zijn geformuleerd dat ze niveau B1 van het Raamwerk Nederlands niet overstijgen.

Een burger met actief kiesrecht heeft de bevoegdheid om te gaan stemmen. Zoals al eerder aangegeven, zijn bij actief kiesrecht voor de burger twee vaardigheden uit het Raamwerk Nederlands echt van belang, namelijk luistervaardigheid en leesvaardigheid. Om zich een mening te kunnen vormen, is het namelijk van belang dat de burger de teksten begrijpt die de politiek schrijft en spreekt. Voor dit tekstbegrip heeft de burger enkel de vaardigheden leesvaardigheid en luistervaardigheid nodig. Het is voor een goed politiek begrip immers niet van het grootste belang dat de burger een goede brief kan schrijven of dat de burger zelf goed kan spreken of een goed gesprek kan voeren.

Leesvaardigheid en luistervaardigheid zijn beide uitgewerkt in het Raamwerk Nederlands. Hierin wordt enerzijds ingegaan op de items waaraan de leerlingen moeten voldoen en anderzijds op de eisen waaraan de luister- en leesteksten moeten voldoen. Voor mijn onderzoek zijn met name de eisen die aan de luister- en leesteksten worden gesteld van groot belang. De politiek moet er immers voor zorgen dat een burger op niveau B1 de teksten begrijpt. De politiek zal zich dus zelf aan de gestelde teksteisen voor niveau B1 moeten houden. Pas wanneer de politiek zich aan deze eisen houdt, zal de burger de teksten kunnen begrijpen.

2.2.4.1 Vaardigheid luisteren¹⁷

Luisteren is een receptieve vaardigheid. De teksten waarnaar leerlingen luisteren, worden aan de hand van een aantal tekstkenmerken ingedeeld in verschillende niveaus. Bij deze indeling in niveaus wordt onderscheid gemaakt tussen spontaan gesproken teksten en voorbereide teksten. De tekstkenmerken van deze twee soorten gesproken teksten verschillen namelijk in de kern. Er is sprake van een spontaan gesproken tekst wanneer de spreker zich niet heeft kunnen voorbereiden, het gesprek vindt dus “spontaan” plaats. Op het moment dat er sprake is van een voorbereide tekst, heeft de spreker zich wel kunnen voorbereiden en zal hij een andere houding aannemen. In de politieke debatten is dit onderscheid moeilijk aan te geven, aangezien de debatten wel voorbereid zijn, maar vaak ook een onvoorspelbare wending krijgen.

De algemene luistervaardigheid op niveau A1 houdt in: *“Kan spraak volgen die heel langzaam en zorgvuldig wordt uitgesproken, met lange pauzes om de betekenis op te nemen.”*¹⁸ Dit betekent dat de leerling basiszinnen en woorden die hij vaak gehoord heeft begrijpt, mits die zichzelf, zijn familie en directe omgeving betreffen en de spreker zeer langzaam, duidelijk en zorgvuldig spreekt. Basiszinnen zijn zinnen die in het dagelijks leven veel worden gebruikt. Het taalgebruik is erg oppervlakkig en eenvoudig en er wordt zorgvuldig gebruikgemaakt van pauzes. De teksten zijn over het algemeen vrij kort.

De algemene luistervaardigheid op niveau C2 houdt in: *“Heeft geen moeite met het begrijpen van enige vorm van gesproken taal, hetzij in direct contact, hetzij via de media”*¹⁹. De volledige beschrijving is op niveau C2 echter niet vastgelegd.

In spontaan gesproken taal is de informatiedichtheid vaak laag. Dit betekent dat er veel pauzes zijn en dat essentiële zaken vaak worden herhaald. Het luisteren wordt hierdoor eenvoudiger. Tijdens het luisteren kan het zijn dat het gesprek steeds tot een andere spreker wordt gericht, dit maakt het voor de leerling moeilijker om de hoofdlijn en het verhaal vast te houden en te begrijpen. In politieke debatten komt het vaak voor dat verschillende sprekers zich tot elkaar richten, er is namelijk niet één spreker maar de verschillende volksvertegenwoordigers richten zich tot elkaar in plaats van alleen tot de luisteraar. Ook zijn deze debatten, wanneer je naar de inhoud kijkt, vaak onvoorspelbaar, de luisteraar heeft weinig houvast. Op dit soort momenten werkt het bevorderend wanneer de luisteraar bekend is met het onderwerp, hij zal dan gemakkelijker de tekst kunnen volgen. Zaak voor de politiek is echter dat ze er niet vanuit gaat dat de burger enige vorm van voorkennis heeft, ze moet spreken zodat het voor iedere burger met een startkwalificatie te begrijpen is.

Als uitgangspunt voor mijn profielwerkstuk neem ik dus de gesproken teksten, in dit geval debatten uit de Tweede Kamer. Deze teksten worden op grond van tekstkenmerken ingedeeld in verschillende niveaus. Het zal echter bijna nooit voorkomen dat alle tekstkenmerken hetzelfde taalniveau hebben.

17 Raamwerk Nederlands – Hoofdstuk 4 Vaardigheid luisteren

18 Raamwerk Nederlands – pagina 33

19 Raamwerk Nederlands – pagina 33

De tekst kan bijvoorbeeld erg lang zijn, maar tegelijkertijd geen moeilijke woorden bevatten. Uiteindelijk worden al deze tekstkenmerken tegen elkaar afgewogen en wordt het eindniveau bepaald.

Hierbij hoeft het echter niet altijd zo te zijn dat ieder tekstkenmerk even zwaar gewogen wordt. Afhankelijk van de tekstsoort en het tekstdoel krijgen alle tekstkenmerken een weging toegeschreven.

Er is onderscheid gemaakt in de volgende zeven tekstkenmerken:

1. **Tekstlengte:** *bij een langere tekst is meer concentratie nodig om het overzicht te behouden. Bij dit tekstkenmerk moet men echter wel rekening houden met informele teksten, aangezien hier de informatiedichtheid over het algemeen lager is. Dit zorgt ervoor dat teksten die langer zijn niet altijd moeilijker zijn.*
2. **Samenhang:** *wanneer een luistertekst niet opgenomen is, is de leerling niet in de mogelijkheid om de tekst opnieuw te beluisteren. De samenhang van de tekst is daarom van groot belang. Wanneer de samenhang ontbreekt, zal de leerling de tekst minder goed begrijpen dan wanneer er wel een duidelijke samenhang is. Het is voor de leerling duidelijker wanneer de structuur van de tekst expliciet wordt aangegeven door middel van signaalwoorden, zo kan de leerling de draad gemakkelijker weer oppakken.*
3. **Informatiedichtheid:** *de informatiedichtheid wordt bepaald aan de hand van de gegevens die een leerling per tekstgedeelte wordt aangeboden. Wanneer een tekst een hoge informatiedichtheid heeft, blijft er weinig ruimte over voor herhalingen. Dit maakt het luisteren moeilijk. Op het moment dat de leerling zijn hoofd er eventjes niet bij heeft, mist hij informatie die zeer relevant is voor de tekst. Wanneer de informatiedichtheid laag is, is er sprake van herhalingen of samenvattingen. Dit maakt het voor de leerling gemakkelijker om de tekst te begrijpen. Teksten met één hoofdgedachte zijn over het algemeen gemakkelijker te begrijpen dan teksten waarin verschillende hoofdgedachten aanwezig zijn.*
4. **Woordgebruik en woordenschat:** *een groot deel van de in de tekst gebruikte woorden, behoort tot de woordenschat die de leerling heeft. Op het moment dat er nieuwe begrippen aan de orde komen, worden deze begrippen zeer concreet toegelicht.*
5. **Zinsbouw:** *spreektaal kent een andere zinsbouw dan schrijftaal. Wanneer de zinsbouw beoordeeld wordt, is het van groot belang onderscheid te maken tussen de twee verschillende tekstsoorten: voorbereide teksten en spontane teksten. Want op het moment dat een tekst die voorbereid is een hoog niveau heeft, kent deze tekst vaak meer kenmerken van schrijftaal dan van spreektaal. Wanneer je echter te maken hebt met spontaan gesproken teksten, is er sprake van een andere zinsstructuur, waarin vaak niet afgemaakte zinnen, herhalingen, eenvoudige zinnen etc. de revue passeren. Een aantal van deze kenmerken voor spontaan gesproken teksten vergemakkelijkt het niveau van de tekst, de luisteraar heeft dan namelijk eventjes de tijd om de informatie te verwerken.*

6. Verstaanbaarheid: intonatie, tempo en verstaanbaarheid zijn belangrijke factoren die het niveau van de tekst bepalen. Een spreker die monotoon praat, is moeilijker te volgen dan een spreker die veel variatie aanbrengt in zijn intonatie. Het spreektempo bepaalt hoeveel tijd de luisteraar krijgt om de informatie in zich op te nemen.

Hoe langzamer er gesproken wordt, hoe meer tijd de luisteraar krijgt. Daarnaast beïnvloeden omgevingsfactoren de verstaanbaarheid van de tekst. Wanneer er storende omgevingsfactoren zijn, wordt de tekst moeilijker begrijpbaar. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer politici steeds door elkaar praten. Het is voor de burger dan erg moeilijk om de hoofdlijnen vast te blijven houden.

7. Gebruik van non-verbale communicatie, beeld en tekst: aan de hand van non-verbale communicatie kan de spreker verduidelijken wat hij zegt. De non-verbale communicatie kan dan versterkend werken voor het tekstbegrip van de luisteraar. Wat de luisteraar niet begrijpt kan hij proberen te verklaren aan de hand van ondersteunende gebaren. Ook beeldmateriaal zoals een Powerpoint-presentatie of een hand-out kan het gesprokene ondersteunen. Het beeldmateriaal brengt structuur aan in de gesproken tekst, waardoor de leerling de grote lijnen gemakkelijker kan volgen.²⁰

Aangezien in het brondocument Leren, Loopbaan en Burgerschap is aangegeven dat de leerling met een startkwalificatie minimaal luistervaardigheid niveau B1 moet hebben, is het zaak dat de politiek ervoor zorgt dat zij spreekt op niveau B1. De spreektaal van de politiek zal dus moeten voldoen aan de tekstkenmerken die beschreven zijn voor de gesproken teksten op niveau B1. Het Raamwerk Nederlands stelt dat gesproken taal met kenmerken op een bepaald niveau te begrijpen zijn voor een leerling met een luistervaardigheid op datzelfde niveau. Dit houdt concreet het volgende in:

Kenmerken van de teksten, niveau B1	
Tekstkenmerken	<p>Tekstlengte Formele teksten zijn kort; bij informele teksten is de lengte minder relevant.</p> <p>Samenhang Spontaan gesproken teksten hoeven geen duidelijke structuur te hebben. De begrijpelijkheid van de tekst wordt duidelijk door de herhalingen, al dan niet in andere woorden. Vorbereide teksten hebben een zeer eenvoudige structuur, de informatie is duidelijk geordend. Het onderwerp van de tekst wordt duidelijk geïntroduceerd. De denkstappen zijn lineair en expliciet gemaakt. Duidelijk gebruik van verwijswaarden, verbindingswoorden en signaalwoorden.</p>

²⁰ Raamwerk Nederlands – pagina 42-44

	<p>Informatiedichtheid Zowel in spontaan gesproken teksten als in voorbereide teksten heeft de tekst een lage informatiedichtheid. De informatie wordt vaak herhaald. De tekst biedt niet te veel gegevens of personen in één keer. Over het algemeen is er één hoofdgedachte per zin. De tekst biedt in beperkte mate nieuwe informatie en koppelt die aan aanwezige kennis en ervaring.</p> <p>Woordgebruik en woordenschat Een groot deel van de woorden behoort tot de meest frequente woorden of tot de woordenschat die de leerlingen zelf gebruiken. Nieuwe begrippen worden met alledaagse, concrete woorden uitgelegd. Er is weinig idioom, alleen uit spreektaal. Alleen het meest voorkomend formeel taalgebruik.</p> <p>Zinsbouw Spontaan gesproken teksten bevatten veel spreektaalkenmerken met herhalingen, afgebroken zinnen en langere zinnen die met frequent voorkomende voegwoorden verbonden zijn. Vorbereide teksten bevatten veel enkelvoudige zinnen met eenvoudige voegwoorden. Er zijn weinig tot geen passieve zinnen. De hoofdgedachte staat aan het begin van de zin.</p> <p>Verstaanbaarheid Formele teksten worden langzaam en duidelijk uitgesproken. Er is weinig tot geen achtergrondruis. De articulatie en intonatie zijn normaal, maar soms door een dialect gekleurd.</p> <p>Non-verbale signalen, beeld en tekst Mimiek, gebarentaal en lichaamshouding worden volledig ingezet ter ondersteuning van de tekst. Tijdens een spreekbeurt of les wordt door de spreker beeldmateriaal gebruikt om de informatie te ondersteunen en te verduidelijken voor de luisteraar.</p>
--	---

Op het moment dat de gesproken tekst vanuit de politiek dus aan bovengenoemde kenmerken voldoet, mag je ervan uit gaan dat de luisteraar die op niveau B1 zit deze tekst begrijpt. Ook voor de luisteraar is een aantal factoren opgeschreven die het behaalde niveau bepalen:

- 1. Algemene luistervaardigheid:** *betreft een globaal beeld van wat een leerling op een bepaald niveau voor de vaardigheid luisteren moet kunnen. Per niveau wordt de algemene luistervaardigheid geschetst.*

2. Subvaardigheden: *luisteren kent een aantal subvaardigheden:*

- a. *Luisteren naar aankondigingen en instructies: aankondigingen moet je zien als korte, kernachtige berichten die meestal zijn opgebouwd rondom de vragen: wat, waar, wanneer, wie, hoe en waarom? Deze aankondigingen komen overal voor: op vliegvelden, stations, in de klas etc. Vaak betreffen deze aankondigingen tegelijkertijd een instructie voor de leerling.*
- b. *Luisteren naar gesprekken: om te kunnen luisteren naar gesprekken, moet de leerling onderscheid aan kunnen brengen tussen de verschillende gesprekspartners en hun ideeën. Wanneer de leerling zijn gesprekspartner niet ziet, zal deze opgave moeilijker zijn dan wanneer de leerling zijn gesprekspartner wel ziet.*
- c. *Luisteren naar colleges, presentaties, lezingen, sprekers op informatiebijeenkomsten: het betreft hier vaak lange luisterteksten waarin de leerling erg veel informatie te verwerken krijgt. De leerling heeft al zijn aandacht nodig om het verhaal te volgen en te begrijpen.*

3. Kenmerken van de taakuitvoering: *de kenmerken van de taakuitvoering geven aan wat de leerling moet kunnen bij de verschillende subvaardigheden. De hieronder beschreven activiteiten kunnen bij alle subvaardigheden voorkomen.*

- a. *Goed luisteren naar specifieke informatie: de leerling luistert naar de tekst om specifieke informatie te verkrijgen. Op het moment dat hij de informatie die hij nodig had gehoord heeft, stopt hij met luisteren.*
- b. *De tekst begrijpen: de leerling gaat opzoek naar de hoofdgedachte en de verhaallijn of de gedachtelijn van de tekst. De leerling begrijpt de tekst op grond van de tekstkenmerken en het tekstdoel van de spreker. Ook is de leerling in staat om kennis die hij al had, te koppelen aan nieuwe informatie die de tekst hem verschaft.*
- c. *De tekst verwerken: dit gaat nog verder dan het begrijpen van de tekst. Het is de bedoeling dat de leerling handelt in overeenstemming met de informatie die hij in de tekst tot zich heeft gekregen. Aan de handelingen die de leerling uitvoert, is te zien of hij de tekst al dan niet begrepen heeft. Praktisch handelen gaat echter te ver voor dit raamwerk, omdat er talloze handelingen te verzinnen zijn, zoals het opruimen van je slaapkamer of het goed poetsen van je tanden. Wel heeft dit raamwerk rekening gehouden met cognitief handelen, wat betekent dat de leerling de verkregen informatie gebruikt als bron voor een werkstuk of een praktijkopdracht. De verschillende niveaus stellen verschillende eisen aan het verwerken van de tekst.*

4. Strategieën: *De leerling volgt onderstaande strategieën bij de uitvoering van de luistertaak:*

- a. *Oriëntatie op de taak: de leerling is in staat zich op voorhand te informeren over het onderwerp en het doel van de spreker, mits dit op voorhand beschikbaar is. Vaak komt het voor dat de leerling deze informatie pas toegezonden krijgt op het moment van de luistertaak zelf.*

- b. *Sturing van het proces: tijdens het luisteren van de tekst gaat de leerling bij zichzelf na of hij de tekst wel begrijpt, uitgaande van het doel dat hij wil bereiken met het luisteren naar deze tekst. Hij gaat bij zichzelf na of hij vragen moet stellen ter verduidelijking of ondersteuning van zijn luistertaak. Wanneer de leerling dit alles onder controle heeft, gaat hij bij zichzelf na of hij zijn luisterdoel moet aanpassen. Op het moment dat hij delen uit de tekst mist, kan hij aan de hand van bepaalde signalen het verhaal weer oppakken.*
- c. *Evaluatie van de resultaten: achteraf gaat de leerling bij zichzelf na of hij de resultaten die hij nodig had verkregen heeft. Hij bepaalt welke informatie hij mist die hij nog nodig heeft en hoe hij deze informatie kan verkrijgen. Hij koppelt de nieuwe informatie aan de kennis en ervaring die hij al had voor de luistertaak.*

5. Kennis

- a. *Kennis van het onderwerp: op het moment dat het luistervaardigheidsniveau laag is, zal het onderwerp van de luistertekst altijd dicht bij de ervaringswereld van de leerling moeten liggen, wil hij het begrijpen. Op het moment dat het luistervaardigheidsniveau echter hoger ligt, wordt de leerling geacht in staat te zijn door middel van voorkennis een brug te slaan naar het nieuwe onderwerp. Op niveau C1 kan de leerling een tekst over een onbekend onderwerp zonder extra ondersteuning begrijpen.*
- b. *Kennis van taal en teksten: bij kennis van taal en teksten gaat het over kennis die de leerling al dan niet bewust kan inzetten bij het luisteren. Het gaat dan om de volgende kennisvormen:*
 - I. *Kennis van teksten (tekstsoort, tekstopbouw, tekstdoel)*
 - II. *Kennis van de argumentatiestructuur*
 - III. *Kennis van het onderscheid tussen hoofd- en bijzaken*
 - IV. *Kennis van feiten en meningen*
 - V. *Kennis van ordeningsprincipes (numeriek, alfabetisch en thematisch)*
 - VI. *Kennis van structuur van de zinnen*
 - VII. *Woordenschat, inclusief woorden die in het vakgebied van het onderwerp voorkomen*
 - VIII. *Basiskennis van de structuren van computerprogramma's en websites.*
 - IX. *Sociolinguïstische kennis (conventies, formeel/informeel taalgebruik; stijl)²¹*

Voor de luisteraar betekent dit concreet dat hij aan de volgende eisen moet voldoen wanneer hij op B1 niveau zit:

Kenmerken van de luisteraar, niveau B1	
Algemene luistervaardigheid	Begrijpt de belangrijkste punten van eenvoudige boodschappen en aankondigingen in dagelijks leven, opleiding en werk. Kan een verhaal of uitleg met duidelijke structuur volgen over min of meer bekende onderwerpen. Heeft begeleiding nodig in de vorm van herhaling en samenvatting van het gezegde.

²¹ Raamwerk Nederlands – pagina 44-46

Subvaardigheden	<p>1. Luisteren naar aankondigingen en instructies Kan voldoende feitelijke informatie halen uit instructies en aanwijzingen om routinetaken uit te kunnen voeren.</p> <p>2. Luisteren naar gesprekken Begrijpt hoofdlijn van gesprekken tussen anderen over vertrouwde onderwerpen, waarbij niet of nauwelijks door elkaar gesproken wordt.</p> <p>3. Luisteren naar colleges, presentaties, lezingen, sprekers op informatiebijeenkomsten Kan de hoofdlijn volgen van korte informatieve teksten met een duidelijke structuur en voldoende herhaling.</p>
Kenmerken van de taakuitvoering	<p>Gericht luisteren naar specifieke informatie Kan vanuit een vooraf duidelijk gestelde vraag de benodigde informatie halen zoals openingstijden, adres, telefoonnummer uit korte berichten als op een antwoordapparaat, telefoonbeantwoorder enzovoort. Kan vanuit een vooraf duidelijk gesteld doel de benodigde informatie halen uit een uitleg en instructie, bijvoorbeeld de volgorde van werkzaamheden, plaats en beschrijving van materialen.</p> <p>Begrijpen Kan met begeleiding het doel en onderwerp van de tekst bepalen als de tekst door de spreker goed ingeleid wordt en in de context geplaatst wordt. Kan de verhaallijn vasthouden en volgen als de inhoud van de tekst dichtbij de belevingswereld ligt, als vooraf het onderwerp en/of het doel van de tekst genoemd is en als er voldoende herhaald wordt. Kan met begeleiding een verband leggen tussen de tekst en de eigen werkelijkheid.</p> <p>Verwerken Kan uit een korte tekst de belangrijkste informatie halen en reproduceren. Kan met begeleiding de gehoorde informatie koppelen aan eigen kennis en ervaring.</p>
Strategieën	<p>Oriëntatie op de taak Kan zich met begeleiding oriënteren op de tekst en taak wanneer doel en onderwerp van de tekst door de spreker genoemd worden.</p> <p>Sturing van het proces Kan controleren of hij het verhaal nog volgt; vragen stellen als hij iets niet begrijpt of ter controle van begrip; (indien mogelijk) nogmaals naar de tekst luisteren.</p> <p>Evaluatie van de resultaten Kan zich (met begeleiding) afvragen of hij voldoende heeft begrepen om de taak te kunnen uitvoeren, welke informatie hij heeft gemist. Kan bepalen welke informatie niet klopt met wat hij al eerder wist</p>

<p>Kennis</p>	<p>Kennis van het onderwerp Het onderwerp ligt dicht bij de ervaring en kennis van de leerling.</p> <p>Kennis van taal en teksten Weet dat er verschillende tekstsoorten zijn. Weet dat teksten een doel hebben en dat er verschillen kunnen zijn m.b.t. het luisterdoel. Kent de opbouw van eenvoudige teksten. Herkent frequent formeel taalgebruik. Kent eenvoudige woorden die de structuur van de tekst aangeven (als eerste, bijvoorbeeld, dus) Kent relevante en frequente school- en vaktaalwoorden. Weet dat non-verbale communicatie betekenisvol kan zijn.</p>
---------------	---

Aangezien mijn hypothese is dat de politiek spreekt en schrijft op een hoger niveau dan het niveau dat de burger beheerst voor respectievelijk luisteren en lezen, veronderstel ik dat uit mijn onderzoeksresultaten niet altijd precies niveau B1 naar voren zal komen. De grote kans op andere onderzoeksresultaten dan alleen niveau B1, zorgt ervoor dat het erg belangrijk is om inzicht te hebben in de kenmerken van de hoger en lager gelegen niveaus. Anders zijn mijn onderzoeksresultaten niet te plaatsen op het moment dat de resultaten niet overeenkomen met niveau B1. Deze kenmerken staan beschreven in bijlage 2.

2.2.4.2 Vaardigheid lezen²²

Lezen is een receptieve vaardigheid. Om een tekst te kunnen lezen en begrijpen, is het zaak dat de moeilijkheidsgraad van de geschreven tekst overeenkomt met de kennis en de vaardigheden van de burger. Op het moment dat de tekst op een hoger niveau geschreven is dan het leesvaardigheidsniveau waarop de burger zit, is de kans groot dat de burger snel afhaakt en weinig van de tekst begrijpt. Een te hoog niveau zou men mogelijkwijs kunnen compenseren door middel van intensieve hulp bij het lezen, begrijpen en verwerken van de tekst. Op het moment dat een burger een startkwalificatie heeft, veronderstelt de politiek dat de burger zelfredzaam is in de maatschappij. Deze burger zou dus geen intensieve hulp nodig moeten hebben bij het lezen, begrijpen en verwerken van een tekst die is geschreven door de politiek.

In het Raamwerk Nederlands wordt onderscheid gemaakt tussen moeilijke teksten en slechte teksten. In slechte teksten is weinig samenhang en komen veel niet goedlopende zinnen en onduidelijke formuleringen voor. Voor slechte teksten is het moeilijk om het niveau te bepalen. We mogen er echter wel van uitgaan dat de politiek in staat is om een tekst te schrijven die ten minste voldoet aan de eisen van niveau B1.

Bij deze vaardigheid is het zeer belangrijk om onderscheid te maken tussen technisch lezen en begrijpend lezen. Technisch lezen is de vaardigheid om een tekst hardop voor te kunnen lezen, de lezer is in staat om klanken aan de verschillende woorden toe te kennen. Met name in groep 3 van de basisschool komt technisch lezen aan de orde. Technisch lezen is voor mijn onderzoek niet van belang, de burger hoeft immers niet in staat te zijn om de verkiezingsprogramma's hardop voor te

²² Raamwerk Nederlands – Hoofdstuk 5

lezen. Begrijpend lezen is daarentegen wel erg belangrijk. Bij begrijpend lezen gaat het erom dat de lezer begrijpt wat er in de tekst staat. Om de tekst te kunnen begrijpen, is het voor de lezer van belang dat hij zich een voorstelling kan maken van de inhoud van de tekst. Op het moment dat je niet weet wat de woorden in de tekst betekenen, zul je de tekst immers ook niet kunnen begrijpen

In tegenstelling tot de beschrijving van luistervaardigheid is in de beschrijving van leesvaardigheid achteraf nog wel niveau A1 opgenomen. Op verzoek van verschillende docenten heeft de projectgroep van het Raamwerk Nederlands voor (v)mbo begin 2008 ter aanvulling een beschrijving ontwikkeld voor leesvaardigheid op niveau A1. Niveau C2 is echter niet opgenomen in deze aanvulling. Hieronder is per taalniveau aangegeven aan welke globale kenmerken teksten volgens Bureau Taal moeten voldoen. Bureau Taal is een organisatie die zich bezighoudt met het taalniveau van beleidsstukken. Zij checkt o.a. de geschreven teksten van de overheid, het onderwijs en de financiële sector.

Taalniveau A1

Een tekst die geschreven is op taalniveau A1 bestaat uit zeer eenvoudige woorden en zeer korte zinnen. Het onderwerp van de tekst sluit aan bij de onmiddellijke dagelijkse leefomgeving van de lezer.

Voorbeeld: Ik ben morgen jarig. Ik word 17 jaar. Kom je ook?

Taalniveau A2

Een tekst die geschreven is op taalniveau A2 bestaat uit woorden die in het dagelijks spraakgebruik veel voorkomen en uit korte zinnen. Het onderwerp van de tekst is bepaald tot de dagelijkse leef- en woonomgeving van de lezer.

Voorbeeld: U moet weer gaan werken. Dat is belangrijk voor u. Het CWI kan u daarbij helpen. Samen met u zoeken we werk dat bij u past.

Taalniveau B1

Een tekst die geschreven is op taalniveau B1 bestaat grotendeels uit eenvoudige woorden en kortere zinnen. Het onderwerp van de tekst is beperkt tot het dagelijkse maatschappelijke leven in de ruime zin van het woord.

Voorbeeld: U rookt. U denkt erover om te stoppen met roken. Deze folder helpt u daarbij. In deze folder staan adviezen om te stoppen met roken. Ook staan er oefeningen in die u kunnen helpen bij het stoppen.

Taalniveau B2

Een tekst die geschreven is op taalniveau B2 bestaat uit een combinatie van alledaagse, makkelijke woorden en minder voorkomende, moeilijke woorden. Ook is er een afwisseling tussen lange en korte zinnen. Het onderwerp van de tekst beslaat een breed scala aan vraagstukken.

Voorbeeld: Eenmaal per jaar ontvang je een jaaropgave. Daar staat op wat je in het voorafgaande fiscale jaar in totaal verdiend hebt. Je hebt de jaaropgave onder andere nodig bij het invullen van je belastingaangifte. We sturen de jaaropgave eind februari, begin maart naar het huisadres dat bij ons bekend is. Het is dus belangrijk dat je de adreswijziging doorgeeft als je verhuist. Ook als je op dat moment niet voor ons werkt. Achter in dit boekje zit een verhuiskaart die je kunt gebruiken om ons te laten weten wat je nieuwe adresgegevens zijn.

Taalniveau C1

Een tekst die geschreven is op taalniveau C1 bestaat uit minder voorkomende, moeilijke woorden en kent over het algemeen lange, complexe zinnen. Over het algemeen is het taalgebruik abstract en formeel. De tekst kan over alle mogelijke onderwerpen gaan.

Voorbeeld: Een hypotheek nemen betekent keuzes maken die een grote en langdurige invloed kunnen hebben op uw financiële situatie. De financiering van uw huis moet goed afgestemd zijn op uw situatie nu en in de toekomst. Daarom hebben wij vele soorten hypotheekvormen in huis. Zoekt u een tweede hypotheek? Dan is het goed om te weten dat u al onze hypotheekvormen ook als tweede hypotheek kunt gebruiken. Daarnaast is er, speciaal voor tweede hypotheekvormen, de Flex-hypotheek. Behalve bij de Flex-hypotheek heeft u bij iedere hypotheekvorm het voordeel dat u kunt kiezen uit een groot aantal rentevarianten, waaronder ook instaprente en rentebedenktijd. Om de financiering op uw situatie aan te laten sluiten, kunt u hypotheekvormen met elkaar combineren.

Taalniveau C2

Een tekst die geschreven is op taalniveau C2 bestaat uit vaktaal van hooggequalificeerde wetenschappers. Het taalgebruik is abstract en formeel. Het onderwerp van de tekst betreft over het algemeen een complex wetenschappelijk of literair vraagstuk.

Voorbeeld: De huidige methoden die voor CRC-screening en –surveillance gebruikt worden, zijn óf zeer belastend (colonoscopie) voor de patiënt óf weinig accuraat (fecesocultbloedtest, bariumdubbelcontrastonderzoek, sigmoidoscopie). Vanuit diagnostisch oogpunt komt colonoscopie hiervoor in aanmerking. Echter, naast het feit dat de Nederlandse endoscopische capaciteit zal ontwrichten indien colonoscopie hiervoor gebruikt wordt, zal de lage patiëntenacceptatie van colonoscopie de deelnamebereidheid beperken. De uitgebreide darmvoorbereiding en de pijn tijdens de colonoscopie, waarvoor intraveneuze toediening van sedativa en analgetica over het algemeen nodig is, weerhouden patiënten van deelname aan screenings- en surveillanceprojecten. Een efficiënte strategie zal waarschijnlijk bestaan uit het selecteren van patiënten met klinisch relevante voorstadia (bij 10% van surveillancepatiënten) (triage) met patiëntvriendelijke methode(n) om deze groep vervolgens gericht te behandelen (poliepectomie). Een nieuwe, minimaal invasieve en accurate beeldvormende techniek om het colon te onderzoeken met een MR-scan is 3D-MR colonografie (3D-MRC). Deze methode biedt mogelijke oplossingen voor de problemen die screening voor colorectaal carcinoom omgeven, en vormt in ieder geval een alternatief voor de onderzoeksmethode die bij surveillance gebruikt wordt (colonoscopie). Eerder onderzoek heeft de patiëntvriendelijkheid en goede

testresultaten van 3D-MRC aangetoond (sensitiviteit en specificiteit voor patiënten met poliepen > 10mm van resp. 93-96% en 93-99%, en NVP 87,5-98%).²³

Alle tekstkenmerken samen bepalen het niveau van de leestekst. Het komt zelden voor dat alle tekstkenmerken op hetzelfde niveau zitten. Het uiteindelijke niveau van de tekst komt tot stand nadat de verschillende tekstkenmerken tegenover elkaar zijn geplaatst en alle tekstkenmerken een bepaalde weging toegekend hebben gekregen. Het ene tekstkenmerk zal namelijk belangrijker zijn dan het andere tekstkenmerk. Op het moment dat een leerling in de beginfase van zijn talige ontwikkeling zit, zal hij erg veel baat hebben aan bijvoorbeeld hoofdlettergebruik. Voor leerlingen die echter al verder in hun talige ontwikkeling zijn, zal het al dan niet gebruik van hoofdletters nauwelijks invloed hebben op het begrip van de tekst. Bij fictie spelen naast de hieronder besproken kenmerken nog andere tekstkenmerken een rol, maar in de politiek wordt nauwelijks tot geen gebruikgemaakt van fictieve teksten. Daarom zal ik deze kenmerken niet behandelen.

Van de volgende tekstkenmerken is sprake²⁴:

- 1. Tekstlengte:** *over het algemeen is een langere tekst moeilijker, aangezien de leerling in een lange tekst langer de concentratie vast zal moeten houden en de informatiedichtheid groter zal zijn. Hierbij moet echter wel vermeld worden dat dit alleen het geval is wanneer de tekst voldoende uiterlijke tekstkenmerken bevat die het lezen gemakkelijker maken.*
- 2. Gemiddelde lengte van de zinnen:** *de lengte van de zinnen is bepalend voor het niveau van de leestekst. Bij een langere zinsbouw moet de lezer zijn concentratie langer vasthouden om de tekst te begrijpen. Daarnaast zijn lange zinnen over het algemeen samengesteld, wat ervoor zorgt dat de hoofdzin moeilijker te onderscheiden is van bijzaken.*
- 3. Uiterlijke tekstkenmerken (lay-out):** *uiterlijke kenmerken kunnen ervoor zorgen dat de tekst gemakkelijker te begrijpen is. Hiervoor staan o.a. de volgende middelen ter beschikking:*
 - a. de titel en subkopjes geven zo ongeveer aan waar de tekst over gaat;*
 - b. grote letters, witregels en ruime marges vergemakkelijken het tekstbegrip;*
 - c. het zichtbaar maken van belangrijke woorden (vetgedrukt/cursief etc.) vergemakkelijkt het tekstbegrip.*
- 4. Samenhang:** *de samenhang in een tekst wordt bepaald door:*
 - a. Het al dan niet aanwezig zijn van signaalwoorden die de relatie tussen verschillende tekstdelen expliciet aangeven. Wanneer de schrijver de verschillende relaties die in de tekst aanwezig zijn expliciet aangeeft, is de tekst makkelijker te lezen.*
 - b. De mate waarin de opbouw duidelijk is aangegeven. Op het moment dat er een duidelijke opbouw is, is het voor de leerling gemakkelijker om de verschillende denkstappen van de schrijver te volgen.*

23 Schrijven in eenvoudig Nederlands – pagina 11-15

24 Raamwerk Nederlands

5. **Informatiedichtheid:** de informatiedichtheid van de tekst wordt bepaald door de hoeveelheid informatie die in de tekst aan de orde komt. Een tekst met een hoge informatiedichtheid bevat zoveel informatie, dat er weinig ruimte over blijft voor herhalingen. Wanneer er echter een lage informatiedichtheid is, bestaat er wel ruimte om veel te herhalen. Deze herhalingen zullen de tekst vergemakkelijken. Op het moment dat een zin één hoofdgedachte heeft, zal deze makkelijker te begrijpen zijn dan wanneer een zin meerdere hoofdgedachten heeft.

6. **Woordenschat en woordgebruik:** in welke mate de tekst te begrijpen is, is erg afhankelijk van de woorden die de schrijver heeft gekozen. Een tekst met veel moeilijke woorden of vaktermen is vaak moeilijker te begrijpen dan een tekst die geschreven is in “Jip en Janneke-taal”. Om het niveau van het woordgebruik te bepalen, gebruikt men vaak de woordmeter (MLR, Measure of Lexical Richness) van Dr. Anne Vermeer. De woordmeter geeft aan hoe groot de woordenschat van leerlingen moet zijn alvorens ze de ingevoerde tekst kunnen begrijpen. Wanneer een leerling geen grote woordenschat heeft, maar wel over een goede leesstrategie beschikt, kan hij deze inzetten als compensatiemiddel voor een lage woordenschat. Onder een goede leesstrategie verstaat men dat de leerling in staat is de tekst op een dusdanige manier te lezen, zodat hij geen last heeft van het feit dat hij een aantal woorden niet kent.

7. **Zinsbouw:** hoe langer, complexer en abstracter de zinnen zijn, hoe meer moeite de leerling zal moeten doen om de tekst te begrijpen.

8. **Schematische overzichten en grafische informatie:** hier gaat het om plaatjes ter verduidelijking van de instructies, een schematische weergave van feitelijke informatie en cijfermatige informatie die ervoor kunnen zorgen dat het tekstbegrip van de leerling vergemakkelijkt wordt.²⁵

In het brondocument Leren Loopbaan en Burgerschap is aangegeven dat de leerling met een startkwalificatie minimaal leesvaardigheidsniveau B1 moet hebben. Daarom is het zaak dat de politiek ervoor zorgt dat zij aan het volk geschreven teksten presenteert die voldoen aan de tekstkenmerken die beschreven zijn voor leesvaardigheid niveau B1. Aan de hand van verschillende tekstkenmerken worden de teksten uiteindelijk ingedeeld in verschillende niveaus.

Op het moment dat de politiek teksten schrijft die voldoen aan onderstaande kenmerken, zullen de burgers met een startkwalificatie deze teksten begrijpen.

Kenmerken van de teksten, niveau B1	
Tekstkenmerken	Tekstlengte Als het gaat om het begrijpen of verwerken van een tekst zijn de teksten 2 of 3 pagina's lang. Bij het zoeken van informatie en het oriënteren op de tekst of taak is de lengte van de tekst minder van belang.

²⁵ Raamwerk Nederlands – pagina 62-64

	<p>Zinslengte De gemiddelde zinslengte ligt rond 15 woorden per zin.</p> <p>Samenhang De teksten hebben een heldere structuur met een duidelijke opbouw en indeling. De tekststructuur wordt aangegeven met duidelijke frequente signaal- en verbindingswoorden. De verbanden en denkstappen in de tekst zijn soms moeilijk, maar worden duidelijk aangegeven. Titels en subkopjes maken duidelijk waar de tekst of het tekstfragment over gaat.</p> <p>Informatiedichtheid Meestal is er één hoofdgedachte per zin. Er worden niet te veel gegevens in één keer aangeboden. Een alinea bevat één informatie-inhoud. De tekst is redundant: er worden redelijk veel omschrijvingen en herhalingen gebruikt om de informatie weer te geven.</p> <p>Woordgebruik en woordenschat Er worden vooral frequente voegwoorden gebruikt. Ook minder frequent gebruikte woorden, beeldspraak en regelmatig voorkomend formeel taalgebruik komen voor. Er worden af en toe ook abstracte woorden gebruikt. Frequente vaste woordcombinaties komen voor.</p> <p>Zinsbouw De zinnen bevatten meer bepalingen of zijn samengesteld met een of meer eenvoudige zinnen. De hoofdgedachte staat soms aan het einde van de zin. Er is een beperkt aantal relatieve bijzinnen. Zowel passieve als actieve zinnen komen voor, maar er zijn meer actieve zinnen.</p> <p>Uiterlijke tekstkenmerken De tekst heeft een duidelijke lay-out. Illustraties worden gebruikt ter ondersteuning van de tekst.</p> <p>Schematische overzichten en grafische informatie De afbeeldingen hebben een duidelijke en overzichtelijke lay-out. De grootte van de tekens, de ruimte in de afbeelding en het kleurgebruik ondersteunen de leerling. De leerling kan ongeveer 3 variabelen gegevens combineren, dus de informatiedichtheid is wat hoger dan op niveau A2. De leerling combineert of vergelijkt de gegevens binnen het plaatje zelf. Er zijn denkstappen nodig om de informatie te interpreteren en te begrijpen.</p>
--	--

Ook voor de lezer is een aantal factoren opgeschreven die het behaalde niveau bepalen:

- 1. Algemene leesvaardigheid:** *per niveau is vastgesteld aan welke eisen een leerling moet voldoen wil hij het desbetreffende niveau behalen. Deze eisen moeten gezien worden als een globale indicatie van het desbetreffende niveau. Het gaat hier dus om een algemene beschrijving van het volledige taalniveau.*

- 2. Subvaardigheden:** de algemene vaardigheden zijn op te splitsen in de zogenoemde subvaardigheden. Voor lezen betreft het hier:
- a. *Aanwijzingen en instructies lezen: aanwijzingen en instructies hebben eigen kenmerken. Over het algemeen zijn het kortere teksten die in chronologische volgorde van handelen aangegeven zijn.*
 - b. *Correspondentie lezen: bij correspondentie lezen gaat het om brieven, e-mails of memo's die zowel een persoonlijk als zakelijk karakter kunnen hebben.*
 - c. *Rapporten, verslagen, artikelen lezen: hier gaat het om het lezen van langere teksten die over het algemeen een informatief tekstdoel hebben.*
 - d. *Schematische overzichten en grafische informatie lezen: schematische overzichten en informatie hebben specifieke uiterlijke kenmerken maar verschillen onderling ook nog van elkaar. Aan de uiterlijke kenmerken die deze teksten hebben, zal iedereen in een oogopslag zien dat het om een schematisch overzicht of om grafische informatie gaat. Maar op het moment dat we dieper op deze teksten ingaan, zien we dat ze inhoudelijk allemaal op hun eigen manier zijn opgebouwd. Ze geven net als de teksten informatie, maar de functie kan verschillen. Het ene schematisch overzicht zal informatie verschaffen over de oplopende vergrijzing, terwijl met het ander overzicht in kaart wordt gebracht op welke partijen de Nederlandse staatsburgers stemmen.*
- 3. Kenmerken van de taakuitvoering:** deze kenmerken geven aan wat de leerling moet kunnen bij de verschillende subvaardigheden. De hieronder aangegeven activiteiten kunnen bij alle subvaardigheden voorkomen.
- a. *Informatie opzoeken: de leerling bekijkt de tekst globaal en gaat in de tekst op zoek naar de informatie die hij nodig heeft. Dit doet de leerling zonder dat hij de gehele tekst leest.*
 - b. *De tekst begrijpen: de leerling zoekt in de tekst naar de hoofdgedachte, het onderwerp en de verhaallijn of gedachtelijn. Op basis van deze kenmerken probeert hij het tekstdoel van de schrijver te bepalen. Ook is de leerling in staat om de relatie tussen de tekst en zijn algemene kennis te leggen.*
 - c. *De tekst verwerken: de leerling handelt na het lezen van de tekst in overeenstemming met de eisen die de tekst aan hem stelt. Aan de hand van de handelingen die de leerling uitvoert, valt af te lezen of hij de tekst al dan niet begrepen heeft. Het praktisch handelen wordt in dit raamwerk niet beschreven, omdat dit handelingen van allerlei gradaties kunnen zijn. Bij praktisch handelen gaat het om bijvoorbeeld het opruimen van de kamer of het poetsen van de tanden. Wel wordt in dit raamwerk aandacht besteed aan cognitief handelen. De leerling gebruikt dan de tekst als bron voor een werkstuk of een praktijkopdracht.*
- 4. Strategieën:** een leerling gebruikt de volgende strategieën bij het uitvoeren van zijn leestaak:
- a. *De leerling oriënteert zich op zijn leestaak: bij deze oriëntatie maakt hij gebruik van voorkennis, titel, inleiding, tekstkenmerken, leest de eerste en of laatste zin, kopjes, bekijkt de illustraties etc.*

- b. *Sturing van het proces: de leerling vraagt zich tijdens het lezen af of hij de tekst op de juiste manier leest om de informatie die hij nodig heeft uit de tekst te verkrijgen. Hij bepaalt of het nodig is woorden op te zoeken in een woordenboek of om bijvoorbeeld de hulp van de docent te vragen.*
- c. *Evaluatie van de resultaten: de leerling bepaalt of hij de informatie die hij nodig had uit de tekst heeft kunnen halen en wat hij verder nog moet doen.*

5. Kennis

- a. *Kennis van het onderwerp: op het moment dat leerlingen een laag leesvaardigheidsniveau hebben, moet het onderwerp dicht bij hun belevingswereld liggen. Anders zullen zij de tekst namelijk niet begrijpen. Op het moment dat de leerling een hoger leesvaardigheidsniveau heeft, zal hij met zijn voorkennis een brug kunnen slaan naar het onderwerp.*
- b. *Kennis van taal en teksten: bij kennis van taal en teksten gaat het over kennis die de leerling al dan niet bewust kan inzetten bij het luisteren. Het gaat dan om de volgende kennisvormen:*
 - X. *Kennis van teksten (tekstsoort, tekstopbouw, tekstdoel)*
 - XI. *Kennis van de argumentatiestructuur*
 - XII. *Kennis van het onderscheid tussen hoofd- en bijzaken*
 - XIII. *Kennis van feiten en meningen*
 - XIV. *Kennis van ordeningsprincipes (numeriek, alfabetisch en thematisch)*
 - XV. *Kennis van structuur van de zinnen*
 - XVI. *Woordenschat, inclusief woorden die in het vakgebied van het onderwerp voorkomen*
 - XVII. *Basiskennis van de structuren van computerprogramma's en websites.*
 - XVIII. *Sociolinguïstische kennis (conventies, formeel/informeel taalgebruik; stijl)²⁶*

Iemand met een startkwalificatie wordt geacht een leesvaardigheidsniveau te hebben op B1. Concreet betekent dit dat de lezer aan de volgende eisen moet voldoen:

Kenmerken van de lezer, niveau B1	
Algemene leesvaardigheid	<p>Kan concreet geformuleerde teksten van de opleiding, het werk of uit het dagelijks leven lezen met een redelijke mate van begrip. De teksten hebben een duidelijke opbouw met veelal frequent woordgebruik.</p>
Subvaardigheden	<p>1. Aanwijzingen en instructies lezen Kan helder geschreven veel voorkomende instructies, aanwijzingen en gebruiksaanwijzingen begrijpen zoals de gebruiksaanwijzing van een printer of dvd-speler, instructies voor het in elkaar zetten van een kast, aanwijzingen voor het gebruik van medicijnen in een bijsluiter.</p> <p>2. Correspondentie lezen Kan uit een helder geschreven brief, fax of e-mail met een verzoek om informatie halen welke informatie in het antwoord verwerkt moet worden. Kan correspondentie over afspraken over offertes, levertijden, annuleringen enzovoort controleren op inhoud. Kan persoonlijk getinte correspondentie voldoende begrijpen om er adequaat op te kunnen reageren.</p> <p>3. Rapporten, verslagen en artikelen lezen Begrijpt dagelijks nieuws en korte berichten uit de plaatselijke krant of uit het personeelsblad. Begrijpt informatie over producten, materialen op eigen werkterrein. Kan de hoofdlijnen uit artikelen, rapporten en verslagen halen. Begrijpt voorlichtingsmateriaal zoals folders en brochures.</p> <p>4. Schematische overzichten, formulieren en grafische informatie lezen Kan standaardformulieren begrijpen zoals een schadeformulier. Kan schema's en tabellen lezen met een aantal gegevens. Kan standaardformulieren en standaardoverzichten controleren op inhoudelijke juistheid. Kan informatie voor het uitvoeren van werkzaamheden halen uit tekeningen, bestekken en dergelijke in combinatie met een eenvoudige handleiding.</p>
Kenmerken van de taakuitvoering	<p>Opzoeken Kan schema's, tabellen enzovoort lezen met een aantal gegevens (bijvoorbeeld moeilijke roosters). Kan zoekend lezen: gericht specifieke informatie vinden in een tekst, gebruik makend van uiterlijke tekstkenmerken (zoals kopjes, vetgedrukte woorden) of te letten op specifieke woorden. Kan in bibliotheek of open leercentrum boeken zoeken en vinden op onderwerp, auteur of titel, al dan niet met behulp van een</p>

Strategieën	<p>medewerker.</p> <p>Kan via internet informatie opzoeken, bijvoorbeeld op een routeplanner, kan treintijden, openingstijden, adressen van bedrijven, scholen enzovoort opzoeken.</p> <p>Kan duidelijke informatie zoeken via zoekmachines op internet.</p> <p>Kan informatie zoeken op instructie-cd-roms van de opleiding op voorwaarde dat de tekstkenmerken passen bij het niveau.</p> <p>Kan verschillende eenvoudige manieren bedenken om informatie op te zoeken.</p> <p>Begrijpen</p> <p>Kan de hoofdgedachte uit een tekst halen en de gedachtelijn volgen.</p> <p>Herkent hoofd- en bijzaken, feiten en meningen.</p> <p>Maakt gebruik van signaal- en verwijzwoorden.</p> <p>Legt een relatie met eigen ervaringen.</p> <p>Kan voorkennis mobiliseren.</p> <p>Kan met eigen woorden globaal weergeven waar de tekst over gaat.</p> <p>Verwerken</p> <p>Kan met begeleiding een samenvatting geven op hoofdlijnen.</p> <p>Kan met begeleiding en eenvoudig schema maken (oorzaak – gevolg, ordening in tijd).</p> <p>Kan zich met begeleiding een mening vormen over de tekst.</p> <p>Kan met begeleiding conclusies trekken.</p> <p>Kan kleine stukjes informatie uit meerdere bronnen samenvoegen en ze voor iemand anders samenvatten.</p> <p>Oriëntatie op de taak</p> <p>Kan gebruik maken van titel, inleiding, uiterlijke kenmerken, eerste of laatste zin lezen, kopjes, illustraties.</p> <p>Kan het leesdoel bepalen.</p> <p>Sturing van het proces</p> <p>Kan zichzelf vragen stellen tijdens het lezen, zinnen nog eens overlezen, betekenis van woorden afleiden, structuur bepalen van een ingewikkelde zin, woordenboek of andere bronnen gebruiken; informatie ordenen.</p> <p>Evaluatie van de resultaten</p> <p>Kan met begeleiding de resultaten evalueren: controleren of alles is begrepen, belangrijke tekstgedeelten markeren.</p>
Kennis	<p>Kennis van het onderwerp</p> <p>Het onderwerp ligt dicht bij het interessegebied van de leerling.</p> <p>Nieuwe informatie wordt gekoppeld aan aanwezige kennis en ervaring.</p> <p>Kennis van taal en teksten</p> <p>Weet globaal hoe de indeling is van boeken, rapporten, verslagen.</p> <p>Kent de meest voorkomende tekst- en briefconventies.</p> <p>Herkent formeel, neutraal en informeel taalgebruik.</p> <p>Weet in voor de leerling bekende situaties wanneer welk taalgebruik passend is.</p>

	Weet hoe meervoudig samengestelde zinnen opgebouwd zijn. Kent relevante school- en vaktaalwoorden. Weet welke bronnen en naslagwerken geraadpleegd kunnen worden bij een gerichte informatievraag. Kent cirkeldiagrammen, doorsneden, boomdiagrammen.
--	--

Aangezien mijn hypothese is dat de politiek spreekt en schrijft op een hoger niveau dan het niveau dat de burger beheerst voor respectievelijk luisteren en lezen, veronderstel ik dat uit mijn onderzoeksresultaten niet altijd precies niveau B1 naar voren zal komen. Ook voor leesvaardigheid is het daarom erg belangrijk om inzicht te hebben in de kenmerken van de hoger en lager gelegen niveaus. Anders zijn mijn onderzoeksresultaten niet te plaatsen op het moment dat er een ander niveau naar voren komt dan B1. Deze kenmerken staan beschreven in bijlage 3.

2.2.5 Eenvoudig Nederlands: de regels van taalniveau B1^[27]

Het Bureau Taal heeft 29 regels opgesteld waaraan een tekst moet voldoen zodat burgers die op niveau B1 zitten de tekst kunnen begrijpen.²⁸

De 29 regels van eenvoudig Nederlands

Vorbereiding

1. Identificeer de doelgroep
2. Formuleer het doel
3. Formuleer vragen en antwoorden
4. Kies een passende tekstsoort

Tekststructuur

5. Bepaal de hoofdgedachte
6. Formuleer een passende titel
7. Zet de hoofdgedachte aan het begin
8. Formuleer passende tussenkopjes boven alinea's
9. Bepaal de maximale tekstlengte

Zinsopbouw

10. Zet de hoofdgedachte aan het begin
11. Formuleer maximaal één hoofdgedachte per zin
12. Maak korte zinnen (gemiddeld niet langer dan 10 woorden per zin)
13. Schrijf actieve zinnen
14. Formuleer geen tangconstructies
15. Gebruik geen formele taal
16. Gebruik geen ketens van bijwoordelijke en bijvoeglijke bepalingen en bijzinnen
17. Gebruik geen dubbele ontkenningen
18. Gebruik geen eufemismen

[27] K. Heij & W. Visser, oktober 2006. Schrijven in eenvoudig Nederlands. Den Haag: Sdu uitgevers.
28 Schrijven in eenvoudig Nederlands – pagina 33-34

19. Gebruik geen laagfrequente uitdrukkingen en figuurlijke taal

Woordkeus

20. Gebruik concrete woorden
21. Gebruik werkwoorden en vermijd nominalisaties
22. Gebruik frequente woorden
23. Vermijd jargon
24. Vermijd wetenschappelijke termen
25. Gebruik moderne woorden en vermijd archaische woorden
26. Gebruik geen ambigue woorden
27. Gebruik geen figuurlijke woorden
28. Gebruik korte woorden en wees zuinig met lange woorden
29. Streef naar consistent woordgebruik

Wanneer de politiek zich aan deze 29 regels houdt, schrijft zij op B1 niveau. Een tekst die geschreven is op niveau B1 is voor 95% van de bevolking te begrijpen.

2.3 Commissie Meijerink^{[29][30]}

Binnen mijn profielwerkstuk richt ik me op het Raamwerk Nederlands, omdat dit raamwerk momenteel gebruikt wordt binnen het mbo. Daarnaast heeft staatssecretaris Van Bijsterveldt van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap aan de Commissie Meijerink de opdracht gegeven om een referentiekader te ontwikkelen dat zich richt op de doorlopende leerlijn taal binnen het gehele onderwijs. Dit referentiekader wordt vanaf augustus 2010 binnen het (middelbaar beroeps)onderwijs voorgeschreven en per augustus 2011 verankerd in de wetgeving.

In dit referentiekader is voor het gehele Nederlandse onderwijs vastgelegd op welk niveau leerlingen moeten zitten als het gaat om de Nederlandse taal en rekenen/wiskunde op belangrijke momenten in hun schoolloopbaan. De belangrijke momenten zijn de momenten waarop de leerling van onderwijssoort wisselt. Deze vaardigheden betreffen basiskennis die voor alle leerlingen belangrijk is. Dit Referentiekader is in het leven geroepen omdat, met uitzondering van het centraal eindexamen op de middelbare school, nergens officieel beschreven stond welke vaardigheden leerlingen moeten bezitten.

2.3.1 Waarom een referentiekader voor Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen?

Voordat dit referentiekader in het leven geroepen was, stond nergens duidelijk en officieel aangegeven over welke taalvaardigheden leerlingen op belangrijke momenten in hun schoolcarrière moeten beschikken. Deze belangrijke momenten zijn de zogenoemde 'drempels' en betreffen vaak de overgangen tussen de verschillende scholen. Te denken valt dan aan de overgangen tussen basisonderwijs en de middelbare school en tussen de middelbare school en de vervolgopleidingen.

[29] <http://www.cedgroep.nl/beroepsonderwijs-en-volwasseneneducatie/meer/doorlopende-leerlijnen/commissie-meijerink.aspx>

[30] <http://taalkr8.kennisnet.nl/commissiemeijerink>

Op het moment dat deze overgangen makkelijk verlopen, zal de leerling succesvoller zijn in zijn opleiding. Voor deze zogenoemde drempelmomenten heeft de Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen vier niveaus geformuleerd. Afhankelijk van de drempel die de leerling neemt, zal hij een bepaald Nederlands taalniveau bereikt moeten hebben.

Verder zorgt het referentiekader voor een efficiëntere en effectievere aanpak van het onderwijs. Pas wanneer duidelijk geformuleerd staat welke vaardigheden een leerling aan het eind van zijn opleiding moet bezitten, kan men hier in het onderwijsprogramma rekening mee houden. Uiteindelijk zal dit ervoor zorgen dat de programma's van de verschillende schooltypen beter op elkaar aansluiten, waardoor de leerling gemakkelijker de overstap van het ene schooltype naar het ander schooltype kan maken. Dit zorgt voor minder herhaling van onderwezen lesstof, verkleint hiaten in kennis en beperkt de achterstand in vaardigheden van leerlingen. Kort samengevat, kunnen scholen dus gemakkelijker in beeld brengen op welk niveau de leerling zit en welk niveau de leerling bereikt moet hebben op het eind van zijn opleiding op de desbetreffende school.

2.3.2 Hoe zijn de verschillende niveaus in kaart gebracht?

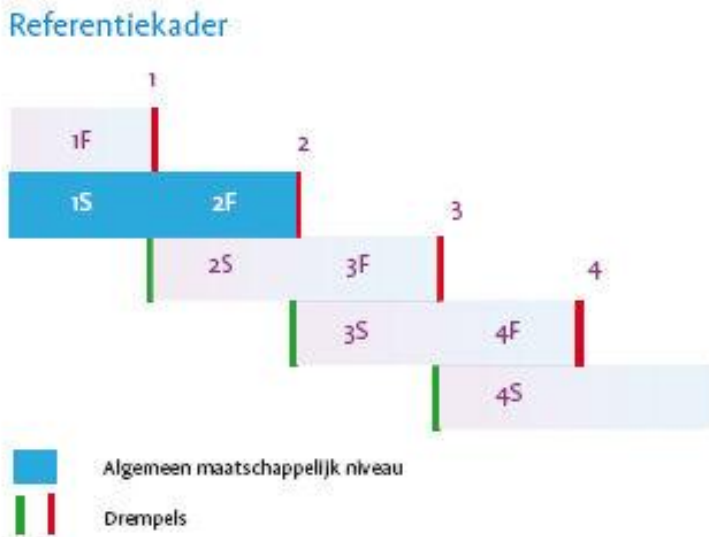
Dit referentiekader is net als het Raamwerk Nederlands opgebouwd rondom de volgende vijf vaardigheden: gespreksvaardigheid, luistervaardigheid, spreekvaardigheid, leesvaardigheid en schrijfvaardigheid. In dit referentiekader zijn de verschillende vaardigheden nog wat specifieker ingedeeld in de verschillende mondelinge vaardigheden (gespreksvaardigheid, luistervaardigheid en spreekvaardigheid), de verschillende leesvaardigheden (zakelijke, fictionele en literaire teksten) en de schrijfvaardigheid.

Bij het tot stand brengen van de niveaus heeft de Expertgroep de volgende drie uitgangspunten gehanteerd:

1. *Formele curriculumdocumenten zoals kerndoelen, eindtermen en examenprogramma's*
2. *Resultaten uit onderzoeken die laten zien wat leerlingen presteren op een bepaald moment in hun schoolloopbaan (zoals Periodieke Peiling van het Onderwijs Niveau (PPON))*
3. *Onderzoeksliteratuur over de verschillende vaardigheden²³*

Daarnaast heeft de Expertgroep onderzoek gedaan in het beroepsveld, waarin mensen uit diverse sectoren van het onderwijsveld advies uitbrachten aan de Expertgroep.

Uiteindelijk zijn hier de volgende niveaus uit naar voren gekomen:

Figuur 6

In de tabel kun je zien dat op het gebied van taal vier niveaus beschreven zijn, waarin onderscheid wordt gemaakt tussen een fundamenteel niveau (F) en een streefniveau (S). Naast de “gewone” leerlingen zijn er leerlingen die minder snel of sneller dan gemiddeld de lesstof beheersen. Met deze leerlingen is ook rekening gehouden in de commissie Meijerink. Van de leerlingen die wat minder snel de lesstof opnemen, wordt gevraagd om zoveel mogelijk een fundamenteel niveau te behalen. De leerlingen die sneller dan gemiddeld de lesstof opnemen, wordt wat extra’s geboden: een streefniveau. Op het gebied van taal houdt dit in dat je de leerling net één niveau hoger taalonderwijs aanbiedt, dan het niveau dat hij op dat moment heeft. Op het moment dat de leerling op niveau 1F zit, bied je hem 2F aan, zodat de leerling taalvaardig toch vooruit gaat. Hierbij geldt dat niveau 2F overeenkomt met niveau 1S.

Dit referentiekader is cumulatief ingedeeld. Dit houdt in dat op het moment dat iemand een niveau heeft behaald, hij ook de voorgaande niveaus bezit. Dus op het moment dat iemand op niveau 2F zit, bezit hij ook de vaardigheden van niveau 1F.

Alle fundamentele niveaus zijn een beschrijving van het niveau dat de leerling behaald moet hebben op het eind van zijn voorgaande opleiding. Op het moment dat iemand een fundamenteel niveau bereikt heeft, kan het volgende fundamentele niveau gezien worden als het streefniveau.

Niveau	Fundamentele kwaliteit	Drempel
1 F	Eind primair onderwijs	Van po naar vo
2 F	Eind vmbo	Van vo fase 1 naar vo fase 2 / van vmbo naar mbo
3 F	Eind mbo-4 en havo	Van vo en mbo naar ho
4 F	Eind vwo	Van vo naar wo

Tabel 1

Deze referentieniveaus vormen het voorstel dat de Expertgroep heeft gedaan aan het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en zullen uiteindelijk nog wettelijk goedgekeurd moeten worden.

Voor mbo-niveau 2 is bepaald dat de leerling niveau 2F moet behalen. Daar waar in het Raamwerk Nederlands B1 als uitgangspunt werd genomen om maatschappelijk mee te kunnen doen, is dat in dit referentiekader niveau 2F. Deze twee niveaus zijn gelijkwaardig aan elkaar. Uiteindelijk zal het Nederlandse onderwijs gebaseerd worden op het referentiekader van de Commissie Meijerink en zal het Raamwerk Nederlands vervallen. Doordat niveau B1 gelijkwaardig is aan niveau 2F, zullen mijn onderzoeksresultaten ook nog van toepassing zijn op het moment dat deze verandering doorgevoerd is.

2.3.3 Wat zijn de gevolgen van deze doorlopende leerlijnen?

Het taalvaardigheidsniveau dat leerlingen hebben behaald aan het eind van de verschillende schooltypen is de laatste tijd veel in het nieuws geweest. De verschillende onderwijstypen zouden niet genoeg in elkaar overlopen, omdat er grote verschillen zijn tussen de talige competenties van de leerlingen. Onder andere op de Pabo is hier iets aan gedaan door de taaltoets in te stellen. Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen vindt dat deze problemen opgelost moeten worden. Dat is de reden dat dit ministerie duidelijk in beeld wil hebben welke niveaus de leerlingen op belangrijke momenten in hun schoolcarrière behaald moeten hebben.

Het Referentiekader van de Commissie Meijerink geeft duidelijk aan welke vaardigheden leerlingen op een drempelmoment in hun schoolcarrière moeten bezitten. Zo streeft het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap naar het veiligstellen van een goede kennis van taal en het duidelijk in beeld brengen van het niveau van de leerling, zodat het op peil gehouden kan worden.

Ook zorgt dit Referentiekader ervoor dat de verschillende schooltypen gemakkelijker in elkaar overlopen, de doorlopende leerlijn wordt dus versterkt. Dit referentiekader geeft aan naar welk niveau de school toe moet werken en op welk niveau ze voort kan bouwen, leerlingen kunnen de genoemde drempels nu zonder zorgen nemen.

Hoofdstuk 3. Onderzoek

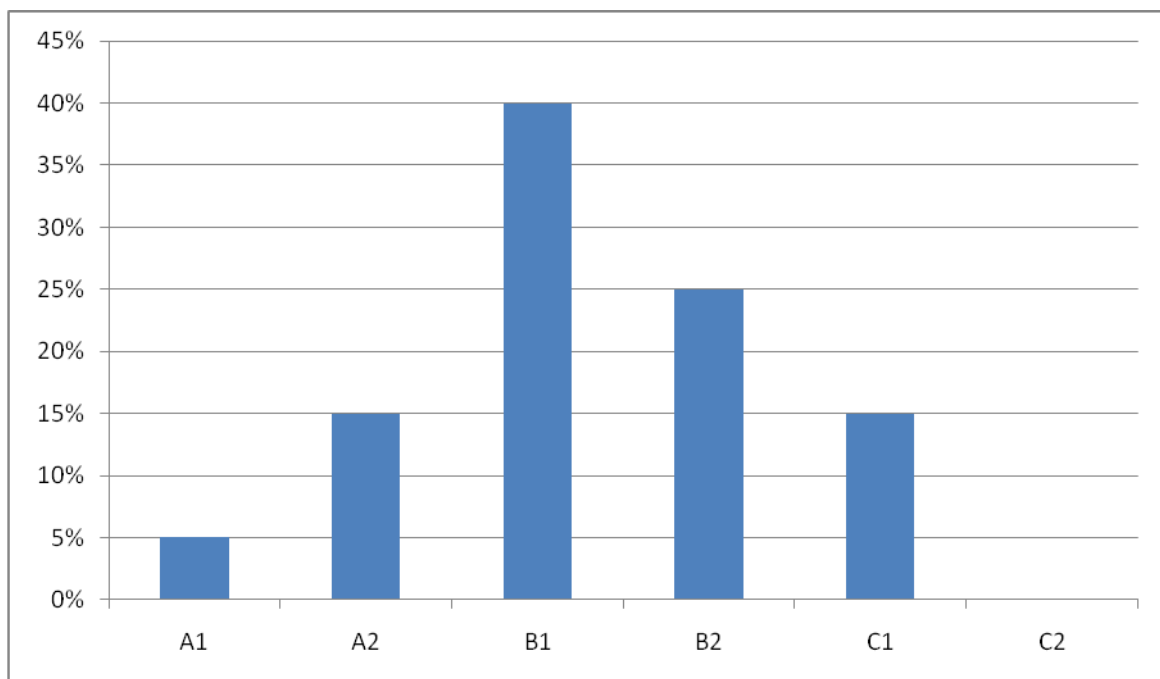
3.1 Werkwijze

Hoe zorg je ervoor dat 95% van de Nederlanders je tekst begrijpt? Daarover gaat het boek, Schrijven in eenvoudig Nederlands³¹, dat ik als leidraad voor mijn onderzoek heb gebruikt. Ik heb gekozen voor dit boek, omdat in dit boek beschreven staat aan welke eisen teksten, die specifiek geschreven zijn voor niveau B1, moeten voldoen. Volgens dit boek begrijpt helft van de Nederlanders de overheid momenteel niet. Documenten die de overheid schrijft, zijn momenteel voor miljoenen Nederlanders te moeilijk.

3.1.1 Hoe taalvaardig is de Nederlandse bevolking?^[32]

Uit onderzoek van Bureau Taal blijkt dat de taalvaardigheid van de Nederlandse bevolking ongeveer als volgt verdeeld is:

Taalvaardigheidniveau Nederlandse burgers in procenten (Figuur 2)

31 K. Heij en W. Visser, oktober 2006 Schrijven in eenvoudig Nederlands. Den Haag: Sdu Uitgevers

32 K. Heij & W. Visser, oktober 2006. Schrijven in eenvoudig Nederlands. Den Haag: Sdu Uitgevers – pagina 16 en 17

Ongeveer één op de vijf Nederlanders heeft maximaal taalniveau A2, het taalniveau dat inburgeraars volgens de nieuwe Wet op de Inburgering in Nederland moeten behalen. Taalverwervingdeskundigen zijn van mening dat dit het niveau is waarop mensen een sociaal redzaamheidsniveau behaald hebben. Sociale redzaamheid moet hierbij niet verward worden met zelfredzaamheid. Zoals al eerder aangegeven, gaat de overheid namelijk pas bij taalniveau B1 uit van zelfredzaamheid.

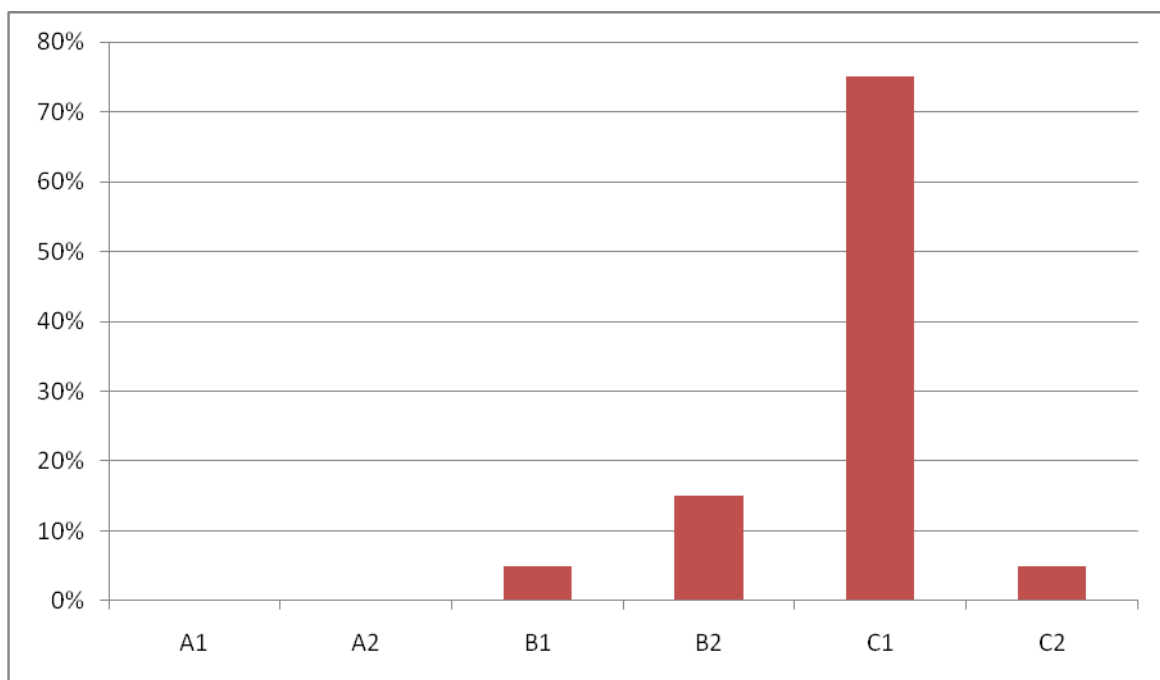
Tweederde van onze bevolking beschikt over taalniveau B1 of B2. Zoals al eerder aangegeven, is taalniveau B1 het niveau dat leerlingen op het mbo hebben wanneer ze een diploma behalen op niveau 2. Niveau B1 is het taalniveau van een burger met een startkwalificatie, de burger die als uitgangspunt wordt genomen voor dit onderzoek.

Ongeveer 15% van de Nederlanders zit op taalniveau C1 en enkele duizenden Nederlanders, dit is niet eens in procenten uit te drukken, zitten op taalniveau C2. Niveau C1 is het niveau van een kleine groep Nederlanders, de hoge middenklasse: mensen met een HBO- of universitaire opleiding.

3.1.2 Gedane onderzoeken naar het taalniveau van de overheid^[33]

Uit het onderzoek van Bureau Taal komt naar voren dat het taalniveau waarmee de overheid de burgers aanspreekt sterk varieert. Volgens dit onderzoek vindt het overgrote deel van de overheidscommunicatie plaats op niveau C1 en een klein deel van de communicatie overstijgt niveau C1 zelfs en vindt plaats op niveau C2. Volgens dit onderzoek komt niveau B1 of niveau B2 slechts uitzonderlijk voor.

Taalvaardigheidniveau overheid in procenten (Figuur 3)

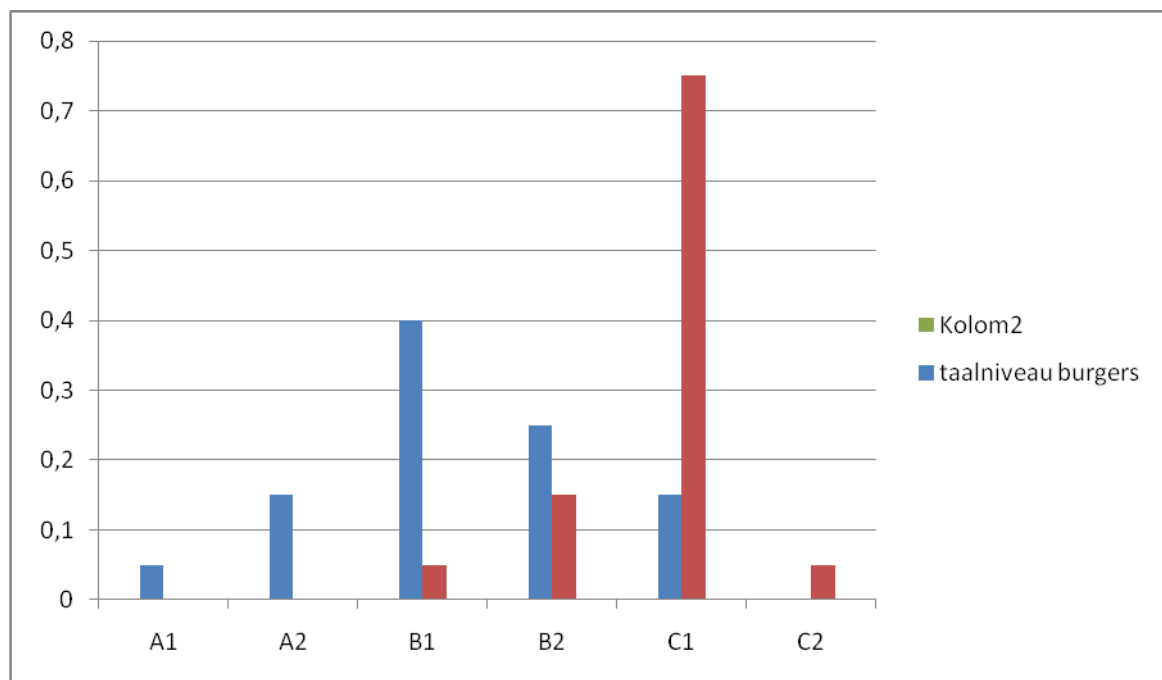

33 K. Heij & W. Visser, oktober 2006. Schrijven in eenvoudig Nederlands. Den Haag: Sdu Uitgevers. – pagina 18-21

Op het moment dat de overheid op een veel hoger taalniveau communiceert dan het niveau dat de bevolking begrijpt, ontstaat er een communicatiekloof. De burgers kunnen het taalniveau van de overheid immers niet volgen. Uit het onderzoek van Bureau Taal kwam de volgende communicatiekloof naar voren:

	A1	A2	B1	B2	C1	C2
Taalniveau overheid	0%	0%	5%	15%	75%	5%
Taalniveau burgers	5%	15%	40%	25%	15%	0%

Communicatiekloof in procenten (Figuur 4)

Uit het onderzoek van Bureau Taal blijkt dat de burger met moeite een tekst, die een taalniveau hoger ligt dan zijn eigen niveau, kan begrijpen. Wanneer de overheid dus op niveau C1 schrijft, begrijpt maar 40% van de bevolking wat er bedoeld wordt, waarvan 25% met moeite. Wanneer de overheid echter op niveau B2 schrijft, begrijpt al 80% van de bevolking de boodschap, waarvan 40% met moeite. Als de overheid op niveau B1 schrijft, begrijpt 95% van de bevolking de boodschap, waarvan 15% met moeite. Een burger is namelijk met moeite in staat om een taalniveau hoger dan zijn behaalde taalniveau te volgen. Daarnaast is niveau B1 het taalniveau dat gekoppeld is aan de startkwalificatie.

Het onderzoek van Bureau Taal heeft zich gericht op de gehele overheidssector. In mijn onderzoek zal ik me echter beperken tot de Tweede Kamer, politiek Den Haag. Om deze reden kunnen mijn onderzoekresultaten verschillen van de resultaten die uit het onderzoek van Bureau Taal komen.

3.1.3 Hoe meet je het taalniveau van een geschreven tekst?^[34]

Tekstwetenschappers buigen zich al zeer lang over de vraag hoe je het taalniveau van een tekst het best kan bepalen. De bekendste taalwetenschapper die zich met dit onderwerp heeft beziggehouden is de Oostenrijker Rudolf Flesch. Hij heeft getracht alle ingewikkeldheden die om de hoek komen kijken wanneer je het taalniveau van een tekst wilt bepalen, om te zetten in een eenvoudige formule waarmee je het niveau van de tekst kunt bepalen. In de Reading Ease Index die Flesch heeft opgesteld is het niveau van de tekst afhankelijk van een tweetal factoren: de gemiddelde zinslengte (in woorden) en de gemiddelde woordlengte (in lettergrepen).

Er zijn veel taalwetenschappers die de leesbaarheidsformule van Flesch nog verder hebben ontwikkeld. Al deze theorieën richten zich enkel op de kwantitatieve tekstkenmerken, zoals de zinslengte en de woordlengte. Gemiddeld gezien zijn teksten met korte zinnen en korte woorden leesbaarder dan teksten met lange zinnen en lange woorden.

De kritiek op al deze onderzoeksvormen is echter dat ze alleen maar uitgaat van kwantitatieve tekstkenmerken, terwijl kwalitatieve tekstkenmerken ook invloed hebben op het niveau van de tekst. Ik heb in mijn onderzoek gebruikgemaakt van de Accessibility Leesniveau Tool. Dit programma is gebaseerd op Texamen, waarvan ik de werking in paragraaf 3.1.3.1 nader toe zal lichten. In de Accessibility Leesniveau Tool is in tegenstelling tot de vroegere onderzoeksvormen wel rekening gehouden met de kwalitatieve tekstkenmerken.

3.1.3.1 Texamen^[35]

Het taalniveau van een tekst is onder andere te beoordelen aan de hand van het programma Texamen. Om dit programma te mogen gebruiken, heb je een licentie nodig. Daarnaast betaal je per gescreende tekst één euro. Naast Texamen bestaat ook nog de Accessibility Leesniveau Tool³⁶. Dit programma is via internet gratis te gebruiken en heeft verder dezelfde functies als Texamen.

In Texamen is een aantal belangrijke veranderingen doorgevoerd ten opzichte van de oude leesbaarheidsformules, zoals die van Flesch:

1. Texamen bevat niet alleen kwantitatieve tekstkenmerken, maar ook kwalitatieve tekstkenmerken. Het gaat hier bijvoorbeeld om het aantal namen dat in de tekst voorkomt en het gebruik van jargon.
2. Texamen slaat een brug tussen de tekstwetenschap en de taalwetenschap. Deze brug zorgt ervoor dat Texamen alleen iets zegt over het taalniveau van een tekst, en niet over subjectieve zaken als de leesbaarheid van teksten. Of een tekst makkelijk te lezen is, kan namelijk ook afhangen van het onderwerp van de tekst. Op het moment dat de lezer het onderwerp zeer interessant vindt, zal hij de tekst makkelijker kunnen lezen. Dit soort zaken komt bij Texamen dus niet aan de orde.

[34] K. Heij & W. Visser, oktober 2006. Schrijven in eenvoudig Nederlands. Den Haag: Sdu Uitgevers. Hoofdstuk 2

[35] K. Heij & W. Visser, oktober 2006. Schrijven in eenvoudig Nederlands. Den Haag: Sdu Uitgevers. Pagina 30-32

36 Paragraaf 3.1.3.2

3. Texamen houdt rekening met de leesvaardigheidsniveaus van de bevolking. Hierdoor is aan de hand van het instrument een uitspraak te doen over hoeveel procent van de bevolking de tekst begrijpt.

Texamen is een instrument waarmee je het taalniveau van teksten kunt:

- diagnosticeren (“Wat is de kwaliteit van de tekst?” en “Wat is het taalniveau van de tekst?”),
- analyseren (“Welke elementen in de tekst zijn verantwoordelijk voor de hoogte van het taalniveau?”) en
- aanpassen (“Wat moet ik doen om mijn tekst op het gewenste taalniveau te krijgen?”)

Voor mijn onderzoek zal ik me alleen maar richten op het onderdeel diagnosticeren. Het uiteindelijke doel van mijn onderzoek is namelijk inzicht krijgen in het taalniveau van de tekst.

Schematisch gezien ziet Texamen er als volgt uit:

	A1	A2	B1	B2	C1	C2
Tekstkenmerk 1						
Tekstkenmerk 2						
Tekstkenmerk 3						
....						
Tekstkenmerk m						
...						
Zinslengte	4	6	8	10	12	16
Jargon	0	0	0	2	5	15
....						
Tekstkenmerk n						
....						

Dit schematisch overzicht is een voorbeeld van het programma Texamen en laat zien hoe Texamen het taalniveau bepaalt en in een schema verwerkt. In dit voorbeeld zijn de tekstkenmerken willekeurig gekozen. Dit voorbeeld is niet volledig. In dit schematisch overzicht is slechts ingegaan op de zinslengte en het gebruikte jargon. Naarmate de zinnen langer zijn en er meer jargon wordt gebruikt, wordt het niveau van de tekst hoger.

Het uiteindelijke taalniveau van de tekst wordt bepaald door aan ieder tekstkenmerk een waarde toe te kennen. Uiteindelijk zullen deze waarden overeenkomen met een niveau dat overeenkomt met het Raamwerk Nederlands.

3.1.3.2 Accessibility Leesniveau Tool^[37]

In mijn onderzoek heb ik in plaats van het programma Texamen gebruikgemaakt van de Accessibility Leesniveau Tool. Evenals het programma Texamen geeft dit programma, op basis van de ingevoerde tekst, een indicatie van het taalniveau waarop de tekst geschreven is.

De Accessibility Leesniveau Tool scant korte teksten en geeft een indicatie van het taalniveau van de tekst. Bij het bepalen van het niveau van de tekst wordt rekening gehouden met o.a. de lengte van de woorden en zinnen en worden alle in de tekst gebruikte woorden vergeleken met een database van veel voorkomende eenvoudige woorden. Daarnaast analyseert het programma welke grammaticale functie de woorden in de tekst hebben. Een tekst met zeer veel zelfstandige naamwoorden en weinig bijvoeglijke naamwoorden is over het algemeen eenvoudiger dan een tekst met weinig zelfstandige naamwoorden en veel bijvoeglijke naamwoorden.

Zoals ik eerder in paragraaf 3.1.3.1 heb aangegeven, heb ik er in mijn onderzoek voor gekozen om gebruik te maken van de Accessibility Leesniveau Tool in plaats van Texamen, omdat je voor het gebruik van Texamen een licentie nodig hebt en het programma daarnaast per gescreende tekst één euro kost. De Accessibility Leesniveau Tool is daarentegen zonder licentie te raadplegen en is gratis en even betrouwbaar.

3.1.4 Hoe meet je het taalniveau van een gesproken tekst?

Aangezien het erg moeilijk was om verkiezingsdebatten uit 2006 op de kop te tikken, heb ik me beperkt tot het beluisteren van debatten uit de Tweede Kamer. Van iedere politieke partij heb ik een debat van de partijleider genomen, omdat deze partijleider het boegbeeld is van de partij. Het is aannemelijk dat hij de persoon is die de burger doorgaans zal beïnvloeden in zijn kiesgedrag. Van iedere partij heb ik één debat beluisterd. De gebruikte debatten zijn terug te vinden in bijlage 4.

Er bestaat geen geautomatiseerd instrument op basis waarvan het taalniveau bepaald kan worden. In plaats daarvan heb ik samen met een andere beoordelaar, Joost van der Staak, directeur van de Dienst Examinering op het Koning Willem I College, de gesproken teksten beoordeeld. Het taalniveau van de gesproken teksten heb ik bepaald door de gesproken teksten af te zetten tegen het Raamwerk Nederlands.

Aangezien ik van iedere partij maar één debat heb beluisterd en gezien het feit dat het taalniveau niet gemeten kan worden aan de hand van een geautomatiseerd instrument, is de betrouwbaarheid van het onderzoek naar het niveau van de gesproken tekst lager dan de betrouwbaarheid van het onderzoek naar het niveau van de geschreven tekst. Wel geven de onderzoeksresultaten een goede indicatie van het uiteindelijke gesproken taalniveau.

Om het niveau van de gesproken teksten te kunnen beoordelen heb ik de tekstkenmerken, zoals die zijn weergegeven in het Raamwerk Nederlands, voor de verschillende niveaus tegen elkaar afgezet.

[37] http://www.accessibility.nl/internet/tools/leesniveau_tool

	B1	B2	C1
Samenhang	<ul style="list-style-type: none"> - Duidelijke frequente signaal- en verbindingswoorden - Heldere structuur en opbouw en indeling - Verbanden worden duidelijk aangegeven - Denkstappen worden duidelijk aangegeven 	<ul style="list-style-type: none"> - Minder frequente verbindingswoorden - Samenhang niet expliciet - Moeilijkere verbanden - Denkstappen niet expliciet 	<ul style="list-style-type: none"> - Samenhang impliciet en wordt door detailbegrip pas duidelijk
Informatiedichtheid	<ul style="list-style-type: none"> - Eén hoofdgedachte per zin - Lage informatiedichtheid - Nieuwe informatie gekoppeld aan kennis en ervaring 	<ul style="list-style-type: none"> - Deel zinnen meer dan één hoofdgedachte - Hoge informatiedichtheid kan 	<ul style="list-style-type: none"> - Hoge informatiedichtheid
Woordgebruik en woordenschat	<ul style="list-style-type: none"> - Vooral frequente woorden - Beeldspraak komt voor - Regelmatig voorkomend formeel taalgebruik - Af en toe abstracte woorden - Frequentie vaste woordcombinaties 	<ul style="list-style-type: none"> - Minder frequente woorden - Beeldspraak en stijlfiguren - Formeel en ambtelijk taalgebruik - Beperkt gebruik minder frequente voeg- en verbindingswoorden 	<ul style="list-style-type: none"> - Minder frequente woorden - Formeel en ambtelijk taalgebruik - Wetenschappelijk en specialistisch woordgebruik
Zinsbouw	<ul style="list-style-type: none"> - Samenstelling uit twee eenvoudige zinnen - Beperkt aantal relatieve bijzinnen - Hoofdgedachte soms aan het einde van de zin - Meer actieve zinnen dan passieve zinnen 	<ul style="list-style-type: none"> - Beperkt aantal complexe samengestelde zinnen - Beperkt aantal zinnen met ingebedde bijzinnen - Groot aantal passieve zinnen 	<ul style="list-style-type: none"> - Groot aantal complexe samengestelde zinnen - Groot aantal passieve zinnen

Verstaanbaarheid	<ul style="list-style-type: none"> - Duidelijk en normaal tempo - Enige achtergrondruis is mogelijk - Enig accent is mogelijk 	<ul style="list-style-type: none"> - Hoog tempo mogelijk - Achtergrondruis tast verstaanbaarheid niet aan - Accent is geen probleem 	<ul style="list-style-type: none"> - Geen beperkingen
-------------------------	--	--	--

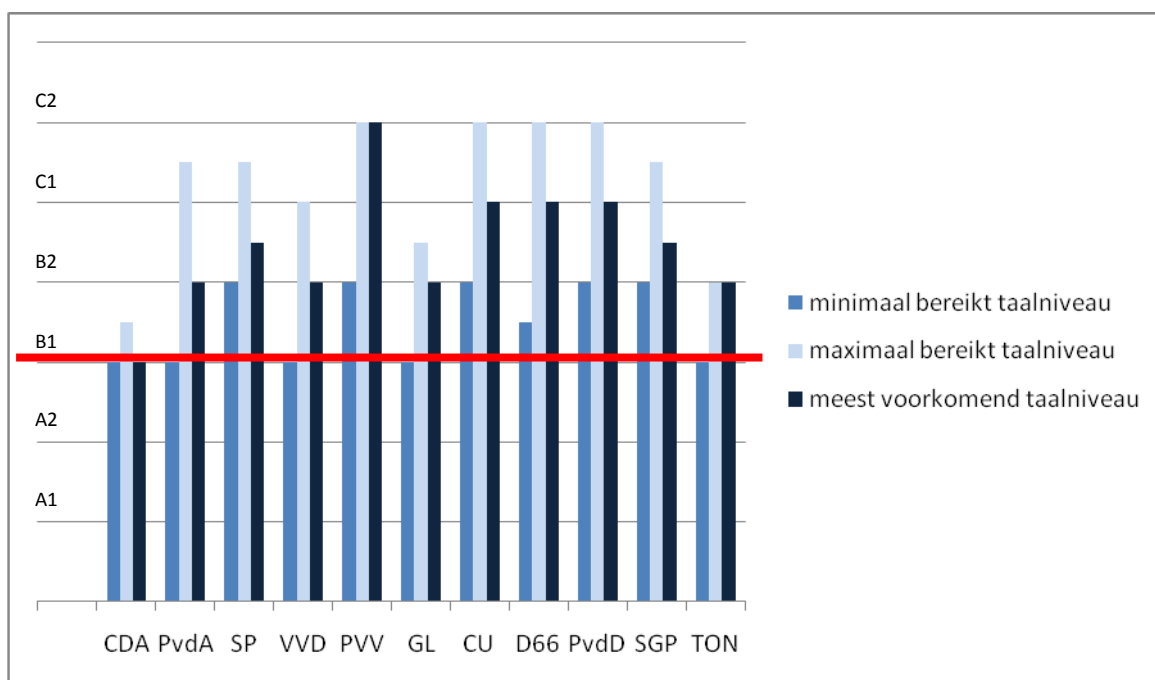
3.2 Onderzoeksresultaten

3.2.1 Schrijfvaardigheid

3.2.1.1 Onderzoeksresultaten schrijfvaardigheidsniveau van de politieke partijen

In de onderstaande grafiek en tabel is op schematische wijze weergegeven op welk niveau de partijprogramma's van de verschillende politieke partijen geschreven zijn. In paragraaf 3.2.1.2 worden de resultaten nader toegelicht.

Onderzoeksresultaten schrijfvaardigheid

Partij	Minimaal bereikt taalniveau	Maximaal bereikt taalniveau	Meest voorkomend taalniveau
CDA	B1	B1/B2	B1
PvdA	B1	C1/C2	B2
SP	B2	C1/C2	B2/C1
VVD	B1	C1	B2
PVV	B2	C2	C2
GL	B1	B2/C1	B2
CU	B2	C2	C1
D66	B1/B2	C2	C1
PvdD	B2	C2	C1
SGP	B2	C1/C2	B2/C1
TON	B1	B2	B2

3.2.1.2 Toelichting op de onderzoeksresultaten voor schrijfvaardigheid

Als uitgangspunt voor mijn onderzoek neem ik de burger met een startkwalificatie, aangezien door de overheid is vastgesteld dat een burger met een startkwalificatie zelfredzaam is in de maatschappij. De burger met een startkwalificatie wordt geacht om taalvaardig te zijn op niveau B1 voor alle vaardigheden, dus ook voor leesvaardigheid. De rode streep in de grafiek in paragraaf 3.2.1.1 geeft het minimale taalniveau aan van de burger met een startkwalificatie, niveau B1. Aangezien de overheid ervanuit gaat dat een burger met een startkwalificatie minimaal leesvaardigheidsniveau B1 beheerst, zou het taalniveau van de Tweede Kamer niet boven deze rode streep uit mogen komen. Zoals uit de grafiek af valt te lezen, is dit eerder uitzondering dan regel.

In de onderstaande toelichting heb ik me beperkt tot het CDA en de PVV, aangezien deze twee partijen uitersten waren in mijn onderzoeksresultaten.

Het CDA is de enige politieke partij die schriftelijk communiceert op het niveau van de Nederlandse burger met een startkwalificatie. Over het algemeen schrijft zij namelijk op niveau B1. Allereerst viel bij het CDA op dat zij, in vergelijking met de overige politieke partijen, een zeer kort en concreet verkiezingsprogramma had. In het totaal telde dit verkiezingsprogramma namelijk maar negen pagina's, terwijl veel andere politieke partijen richting de honderd pagina's gingen. Dit korte partijprogramma maakt het voor de lezer gemakkelijker om de rode draad te blijven volgen en daarnaast hoeft de lezer de concentratie niet zeer lang vast te houden. Wanneer we vervolgens een willekeurig stukje uit het partijprogramma overnemen komt nog een belangrijk kenmerk naar voren, dat het niveau van de tekst heeft bepaald:

*Familieportret. Een van die geluismomenten die je zo voor altijd wilt vasthouden. Het gezin is een kleine versie van de samenleving. De basis, de plek waaruit kinderen de wereld leren verkennen. Vertrouwd en veilig. Daar begint de toekomst.*³⁸

Zoals uit bovenstaand citaat is op te merken, gebruikt het CDA met name zeer concrete woorden die dicht bij de belevingswereld liggen van de burger. Ook zijn de zinnen zeer kort geformuleerd, er is bijvoorbeeld geen gebruikgemaakt van overtollige bijzinnen.

Al met al is het CDA er dus, als enige politieke partij uit de Tweede Kamer, in geslaagd om het verkiezingsprogramma zo te schrijven dat de burger met een startkwalificatie het begrijpt.

Bij de PVV is dit minder goed gelukt. Het minimaal bereikte taalniveau van B2 is geen goede afspiegeling van de rest van de tekst. Slechts één zesde deel van het verkiezingsprogramma was namelijk op dit niveau geschreven, het overgrote deel van de tekst had echter taalniveau C2. Wanneer we dit niveau naast het onderzoek van Bureau Taal leggen, komt naar voren dat maar een paar Nederlandse burgers dit partijprogramma zullen begrijpen.

38 Verkiezingsprogramma CDA 2006

De lengte van dit partijprogramma is echter geen enkel probleem, het beslaat maar een zestal pagina's. Wanneer we echter dieper ingaan op de woordkeuze en de leesbaarheid van het partijprogramma stuiten we echter wel op een aantal problemen:

-Geen fiscalisering AOW

-Verhoging efficiency krijgsmacht

-Strenger naleven verbod op ritueel "thuisslachten "³⁹

*(*deze tekst staat zo letterlijk opgesomd in het partijprogramma van de PVV).*

Zoals uit bovenstaand citaat valt af te lezen, kent dit partijprogramma geen duidelijke samenhang. Het partijprogramma bestaat namelijk enkel uit een aantal opgesomde standpunten die geformuleerd zijn in losse zinnestelsels. Voor de minder taalvaardige burger is het zeer moeilijk om de samenhang, die je overigens wel in de tekst terug zal vinden wanneer je een taalvaardige burger bent, tussen de verschillende standpunten helder te krijgen. Daarnaast wordt er gebruikgemaakt van zeer moeilijke, niet alledaagse woorden, zoals onder andere: prominent, primaat, schoolcurriculum etc. Deze woorden maken het voor de burger moeilijker om de inhoud van de tekst te begrijpen.

3.2.1.3 Aansluiting op het onderzoek van Bureau Taal

In het onderzoek van Bureau Taal is vastgesteld hoeveel procent van de Nederlanders op welk taalniveau zit. Wanneer we mijn onderzoek met het onderzoek van Bureau Taal combineren, wordt in kaart gebracht hoeveel procent van de Nederlanders nu daadwerkelijk de partijprogramma's begrijpt.

Politieke Partij	Taalniveau	Percentage van de bevolking dat het partijprogramma begrijpt ⁴⁰
CDA	B1	95%, waarvan 15% met moeite
PvdA	B2	80%, waarvan 40% met moeite
SP	B2/C1	52,5%, waarvan 32,5% met moeite ⁴¹
VVD	B2	80%, waarvan 40% met moeite
PVV	C2	15%, waarvan 15% met moeite
GL	B2	80%, waarvan 40% met moeite
CU	C1	40%, waarvan 25% met moeite
D66	C1	40%, waarvan 25% met moeite
PvdD	C1	40%, waarvan 25% met moeite
SGP	B2/C1	52,5%, waarvan 32,5% met moeite
TON	B2	80%, waarvan 40% met moeite

39 Verkiezingsprogramma PVV

40 Volgens het onderzoek van Bureau Taal

41 Geïnterpoleerd binnen de gegevens die door Bureau Taal zijn vrijgegeven

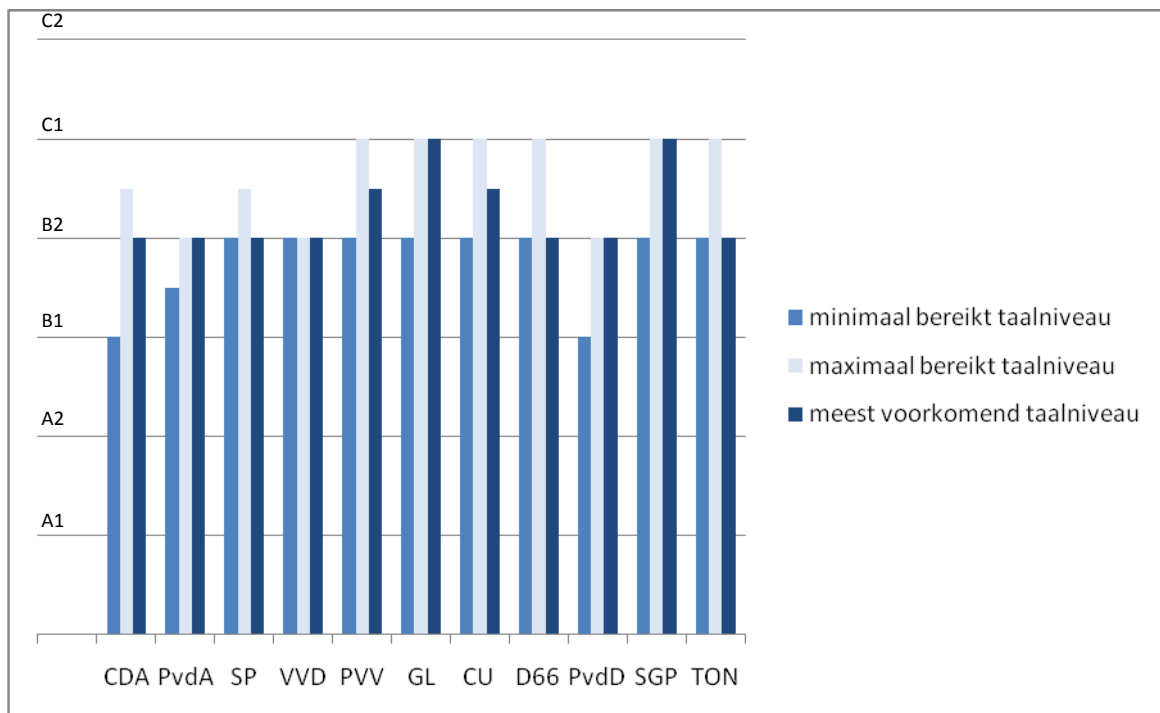
Deze onderzoeksresultaten zijn schrikbarend. Alle politieke partijen, m.u.v. het CDA, schrijven op een veel hoger taalniveau dan het niveau dat de burger met een startkwalificatie beheerst, waardoor een groot deel van de Nederlandse bevolking de partijprogramma's niet begrijpt.

3.2.2 Spreekvaardigheid

3.2.2.1 Onderzoeksresultaten spreekvaardigheidsniveau van de politieke partijen

In de onderstaande grafiek en tabellen is op schematische wijze weergegeven op welk niveau de lijsttrekkers van de verschillende politieke partijen spreken. In paragraaf 3.2.2.2 worden de resultaten nader toegelicht.

Onderzoeksresultaten spreekvaardigheid

CDA - Balkenende

	A1	A2	B1	B2	C1	C2
Tekstlengte	-	-	-	-	-	-
Samenhang			X			
Informatiedichtheid				X	X	
Woordgebruik en woordenschat				X		
Zinsbouw				X		
Verstaanbaarheid				X		
Non-verbale signalen, beeld en tekst	-	-	-	-	-	-

PvdA - Bos

	A1	A2	B1	B2	C1	C2
Tekstlengte	-	-	-	-	-	-
Samenhang				x		
Informatiedichtheid				x		
Woordgebruik en woordenschat			x	x		
Zinsbouw				x		
Verstaanbaarheid				x		
Non-verbale signalen, beeld en tekst	-	-	-	-	-	-

SP - Kant

	A1	A2	B1	B2	C1	C2
Tekstlengte	-	-	-	-	-	-
Samenhang				x	x	
Informatiedichtheid				x		
Woordgebruik en woordenschat				x		
Zinsbouw				x		
Verstaanbaarheid				x		
Non-verbale signalen, beeld en tekst	-	-	-	-	-	-

VVD - Rutte

	A1	A2	B1	B2	C1	C2
Tekstlengte	-	-	-	-	-	-
Samenhang				x		
Informatiedichtheid				x		
Woordgebruik en woordenschat				x		
Zinsbouw				x		
Verstaanbaarheid				x		
Non-verbale signalen, beeld en tekst	-	-	-	-	-	-

PVV - Wilders

	A1	A2	B1	B2	C1	C2
Tekstlengte	-	-	-	-	-	-
Samenhang				x		
Informatiedichtheid					x	
Woordgebruik en woordenschat					x	
Zinsbouw					x	
Verstaanbaarheid				x		
Non-verbale signalen, beeld en tekst	-	-	-	-	-	-

GL - Halsema

	A1	A2	B1	B2	C1	C2
Tekstlengte	-	-	-	-	-	-
Samenhang					x	
Informatiedichtheid					x	
Woordgebruik en woordenschat					x	
Zinsbouw				x	x	
Verstaanbaarheid				x		
Non-verbale signalen, beeld en tekst	-	-	-	-	-	-

CU - Rouvoet

	A1	A2	B1	B2	C1	C2
Tekstlengte	-	-	-	-	-	-
Samenhang					x	
Informatiedichtheid					x	
Woordgebruik en woordenschat				x		
Zinsbouw				x	x	
Verstaanbaarheid				x		
Non-verbale signalen, beeld en tekst	-	-	-	-	-	-

D66 – Pechtold

	A1	A2	B1	B2	C1	C2
Tekstlengte	-	-	-	-	-	-
Samenhang				x		
Informatiedichtheid					x	
Woordgebruik en woordenschat				x	x	
Zinsbouw				x		
Verstaanbaarheid				x		
Non-verbale signalen, beeld en tekst	-	-	-	-	-	-

PvdD - Thieme

	A1	A2	B1	B2	C1	C2
Tekstlengte	-	-	-	-	-	-
Samenhang				x		
Informatiedichtheid				x		
Woordgebruik en woordenschat				x		
Zinsbouw			x	x		
Verstaanbaarheid			x			
Non-verbale signalen, beeld en tekst	-	-	-	-	-	-

SGP – Van der Vlies

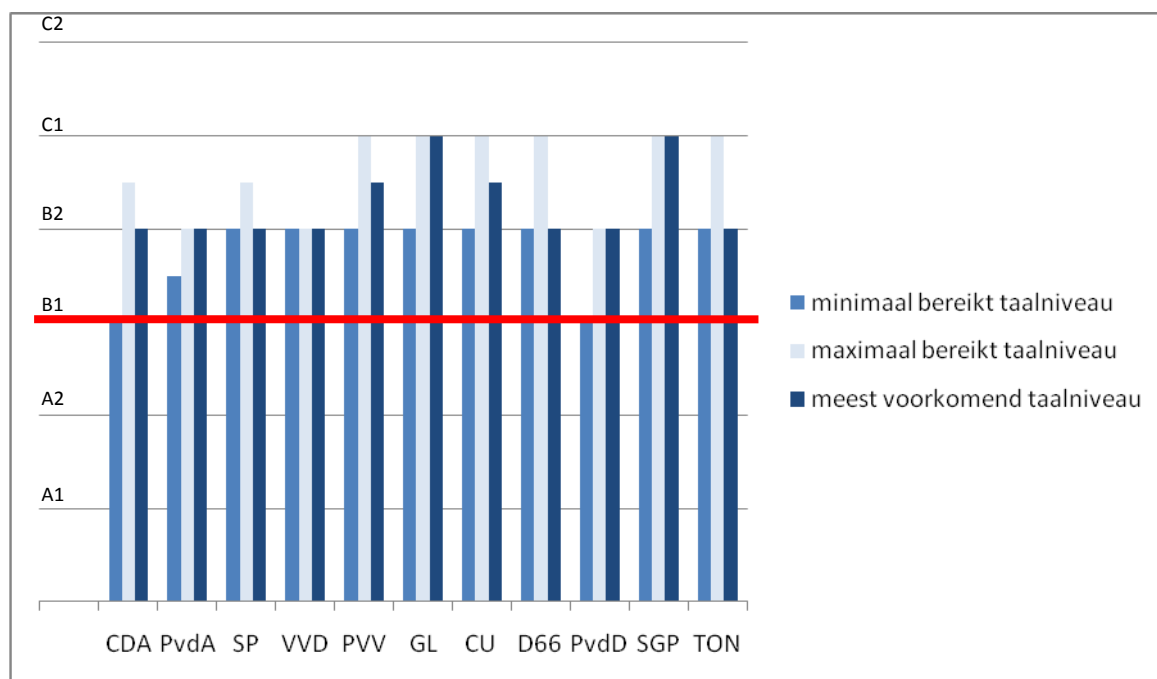
	A1	A2	B1	B2	C1	C2
Tekstlengte	-	-	-	-	-	-
Samenhang					x	
Informatiedichtheid					x	
Woordgebruik en woordenschat				x	x	
Zinsbouw				x	x	
Verstaanbaarheid				x	x	
Non-verbale signalen, beeld en tekst	-	-	-	-	-	-

TON - Verdonk	A1	A2	B1	B2	C1	C2
Tekstlengte	-	-	-	-	-	-
Samenhang				x		
Informatiedichtheid					x	
Woordgebruik en woordenschat				x		
Zinsbouw				x		
Verstaanbaarheid				x		
Non-verbale signalen, beeld en tekst	-	-	-	-	-	-

3.2.2.2 Toelichting op de onderzoeksresultaten voor spreekvaardigheid

Als uitgangspunt voor mijn onderzoek neem ik de burger met een startkwalificatie, aangezien door de overheid is vastgesteld dat een burger met een startkwalificatie zelfredzaam is in de maatschappij. De burger met een startkwalificatie wordt geacht om taalvaardig te zijn op niveau B1 voor alle vaardigheden, dus ook voor luistervaardigheid. De rode streep in onderstaande grafiek geeft het minimale taalniveau aan van de burger met een startkwalificatie, niveau B1. Aangezien de overheid ervan uit gaat dat een burger met een startkwalificatie minimaal luistervaardigheidsniveau B1 beheerst, zou het taalniveau van de Tweede Kamer niet boven deze rode streep uit mogen komen. Zoals uit de grafiek af valt te lezen, voldoet geen enkele politieke partij hieraan.

Onderzoeksresultaten spreekvaardigheid

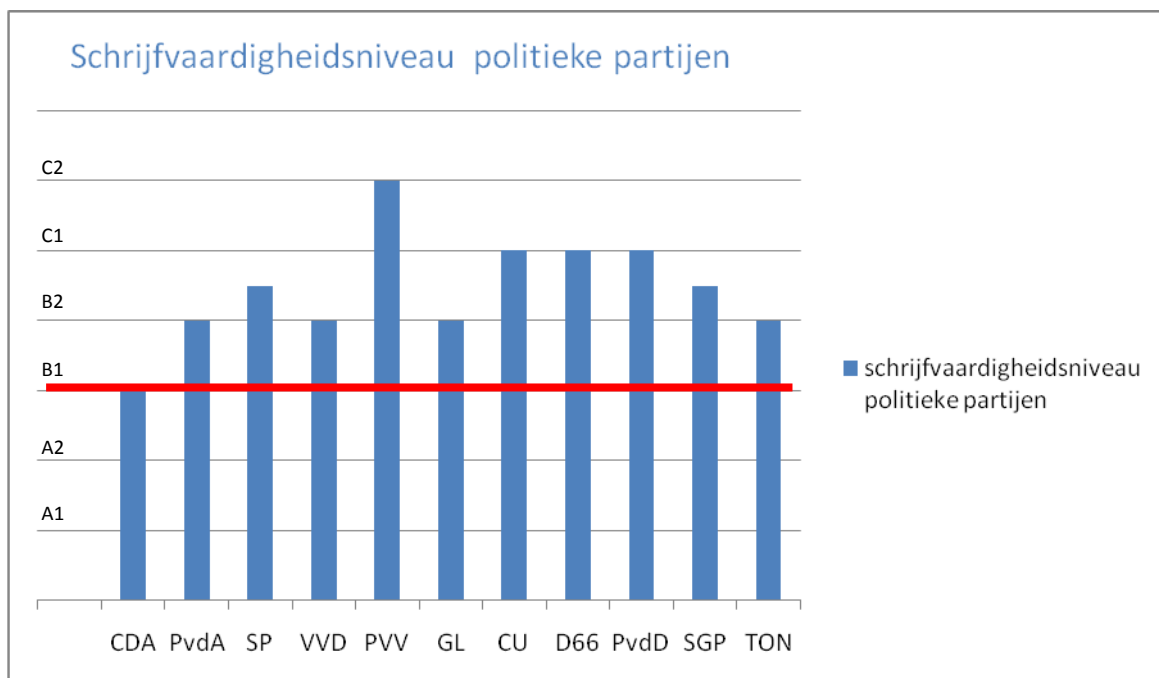
Partij	Minimaal bereikt taalniveau	Maximaal bereikt taalniveau	Meest voorkomend taalniveau
CDA	B1	B2/C1	B2
PvdA	B1/B1	B2	B2
SP	B2	B2/C1	B2
VVD	B2	B2	B2
PVV	B2	C1	B2/C1
GL	B2	C1	C1
CU	B2	C1	B2/C1
D66	B2	C1	B2
PvdD	B1	B2	B2
SGP	B2	C1	C1
TON	B2	C1	B2

3.3 Conclusie

Als hypothese stelde ik: *“De politiek spreekt en schrijft op een hoger niveau dan het niveau dat de burger beheerst voor respectievelijk luisteren en lezen. De taal die in de politiek gebezigd wordt, is te moeilijk!”*

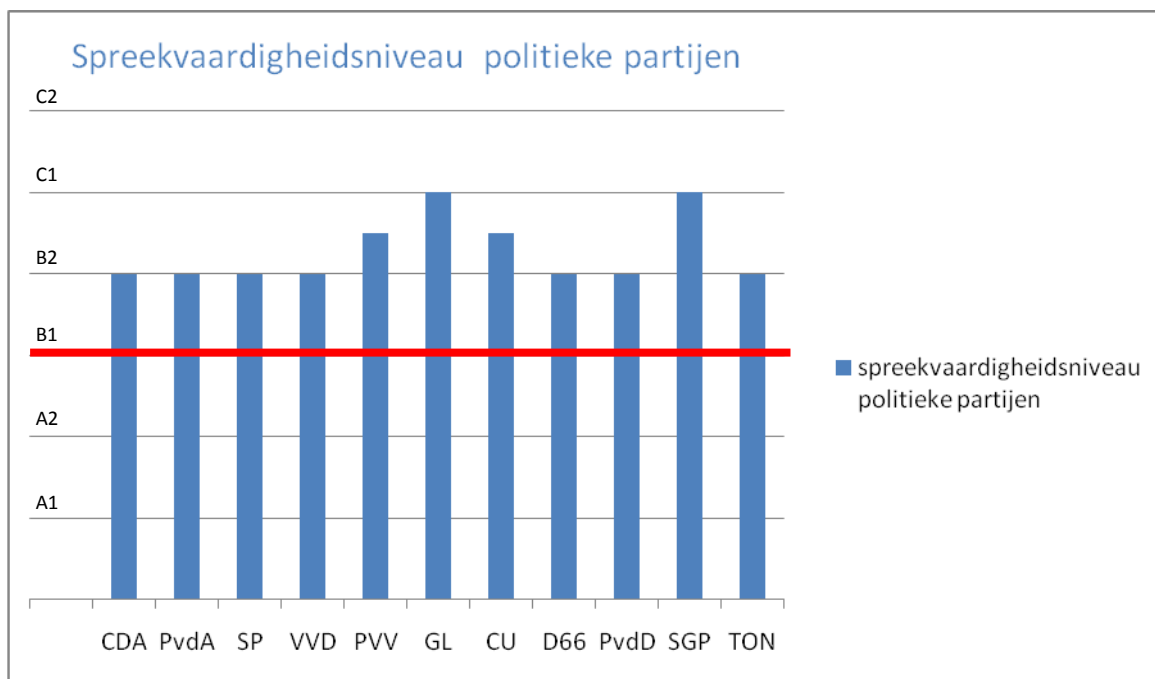
Als uitgangspunt voor mijn onderzoek heb ik de burger met een startkwalificatie genomen, aangezien deze burger volgens de overheid zelfstandig kan functioneren binnen de maatschappij. B1 is het minimale niveau waarop een burger met een startkwalificatie dient te functioneren als het gaat om de Nederlandse taal.

Om aan het taalniveau van de “zelfredzame” burger te voldoen, moet er binnen de politiek voor gezorgd worden dat het schrijfvvaardigheidsniveau niet boven niveau B1 ligt, want dan kunnen de “zelfredzame” burgers het geschrevene namelijk begrijpen. Uit de onderzoeksresultaten bleek dat, met uitzondering van het CDA, alle politieke partijen op een hoger taalniveau schrijven dan het niveau dat de burger met een startkwalificatie aan kan:

Alle politieke partijen, met uitzondering van het CDA, schrijven dus op een te hoog niveau. Wat betreft schrijfvvaardigheid wordt de hypothese dus bevestigd.

Ook wat betreft spreekvaardigheid mag politiek Den Haag niet boven niveau B1 uitkomen, want dan zal de “zelfredzame” burger pas begrijpen wat er gezegd wordt. Uit de onderzoeksresultaten bleek dat geen enkele politieke partij op een dusdanig niveau spreekt:

Alle politieke partijen spreken op een te hoog niveau, wat betreft spreekvaardigheid wordt de hypothese dus bevestigd.

Uit het onderzoek komt naar voren dat zowel het niveau van de politieke schrijfvaardigheid als het niveau van de politieke spreekvaardigheid hoger ligt dan niveau B1: het taalniveau Nederlands dat de burger met een startkwalificatie minimaal bezit. De hypothese: “*De politiek spreekt en schrijft op een hoger niveau dan het niveau dat de burger beheerst voor respectievelijk luisteren en lezen. De taal die in de politiek gebezigd wordt, is te moeilijk!*” wordt dus voor beide aspecten bevestigd.

Hoofdstuk 4. Meningen vanuit het “veld”

Omdat het erg belangrijk is om dit onderwerp in het beroepenveld onder de aandacht te brengen, heb ik alle politieke partijen die momenteel in de Tweede Kamer zitten de volgende e-mail gestuurd.

<p>Marieke van der Staak</p>	<p><i>Geachte heer/mevrouw,</i></p> <p><i>Graag vraag ik uw aandacht voor het volgende.</i></p> <p><i>Ik ben bezig met mijn profielwerkstuk voor 6 vwo. Mijn hypothese is dat het taalgebruik in de politiek te moeilijk is voor de burger. In mijn hypothese ga ik uit van een burger die minimaal een startkwalificatie heeft. In het brondocument Leren, Loopbaan en Burgerschap dat van toepassing is voor het middelbaar beroepsonderwijs is vastgesteld dat een leerling die een diploma wil behalen op mbo niveau 2 (de startkwalificatie) minimaal op niveau B1 van het raamwerk Nederlands moet zitten voor alle vaardigheden binnen het vak Nederlands (lezen, luisteren, schrijven, spreken, gesprekken voeren).</i></p> <p><i>Mijn vragen aan u zijn:</i></p> <ol style="list-style-type: none"><i>1. Onderschrijft u mijn hypothese en bent u dus ook van mening dat het politieke taalgebruik te moeilijk is voor de burger die minimaal een startkwalificatie heeft?</i><i>2. Doet uw politieke partij er iets aan om ervoor te zorgen dat het politieke taalgebruik zo goed mogelijk aansluit bij de burger? Zo ja, wat dan? Zo nee, waarom (nog) niet?</i> <p><i>Ik zou het op prijs stellen als u zo snel mogelijk reageert. Ik moet nl. medio februari 2010 mijn werkstuk inleveren en wil daarin graag uw commentaren verwerken. Vanzelfsprekend krijgt u een exemplaar van mijn profielwerkstuk zodra het gereed is.</i></p> <p><i>Alvast bedankt voor uw medewerking.</i></p> <p><i>Met vriendelijke groeten,</i></p> <p><i>Marieke van der Staak</i></p>
------------------------------	--

Helaas heb ik niet van alle politieke partijen een reactie gehad. Over het algemeen ondersteunen de politieke partijen die gereageerd hebben mijn hypothese dat in de Tweede Kamer te moeilijke taal wordt gebruikt.

<p>Christen Democratisch Appel</p>	<p><i>Beste Marieke,</i></p> <p><i>Hartelijk dank voor je email over je profielwerkstuk. Complimenten voor je onderwerpskeuze; erg leuk!</i></p> <p><i>Het is des te meer interessant, omdat we binnen de CDA-fractie hier ook mee bezig zijn. Ik wil hier even wat meer informatie over inwinnen. Waarschijnlijk morgen mail ik je dan terug en kan ik wat dieper ingaan op de twee vragen die je stelt.</i></p> <p><i>Ik hoop je, voor nu, even voldoende te hebben geïnformeerd.</i></p> <p><i>Met vriendelijke groet,</i></p> <p><i>Rico den Boer CDA Tweede Kamerfractie</i></p> <p><i>Beste Marieke,</i></p> <p><i>Ik zou nog even terugkomen op je email over taalgebruik in de politiek.</i></p> <p><i>Wat betreft je eerste vraag. Ik denk dat je in grote lijnen gelijk hebt. Er wordt inderdaad in de Tweede Kamer te vaak in moeilijk termen gesproken. Zeker als je daarbij niveau B1 als referentiepunt neemt. Kamerleden spreken en schrijven nog te vaak op C1 of C2 niveau.</i></p> <p><i>En dan je tweede vraag. Wij zijn als CDA-fractie ons er absoluut van bewust dat helder taalgebruik belangrijk is. Daar zijn we binnen de fractie ook concreet mee aan de slag gegaan. Wij als afdeling Voorlichting schrijven inmiddels (als het goed is) op B1 taalniveau. Nu is het de bedoeling dat dit binnen de organisatie gaat rollen. Ik denk dat het vooral ook een mentaliteitsverandering is; je moet steeds voor ogen houden dat je als volksvertegenwoordiger (en als CDA-fractie in het geheel) ook echt de taal van het volk (lees: B1 taalniveau) moet spreken.</i></p> <p><i>Ik hoop je hiermee voldoende te hebben geïnformeerd. Mocht je verder nog vragen hebben dan horen we dat graag. Veel succes met je profielwerkstuk!</i></p> <p><i>Met vriendelijke groet, Rico den Boer CDA Tweede Kamerfractie</i></p>
<p>Partij voor de Arbeid</p>	

Socialistische Partij	<p><i>Beste Marieke,</i></p> <p><i>Allereerst mijn excuses voor de veel te late beantwoording van je email. Ergens is iets mis gegaan in de mail, dat spijt me enorm.</i></p> <p><i>Ik onderschrijf je stelling dat het taalgebruik in de Nederlandse politiek vaak veel te moeilijk is voor mensen met enkel een startkwalificatie. de Sp probeert daarom om zo simpel mogelijk te spreken, en altijd goed uit tel eggen wat we bedoelen. Haagse jargon (termen die bijna alleen in de politiek ebruikt worden) proberen we te vermijden.</i></p> <p><i>Nogmaals sorry voor het late antwoord. Ik hoop dat alles goed is gekomen met je profielwerkstuk.</i></p> <p><i>Met vriendelijke groet,</i></p> <p><i>Manja SMits</i></p> <p><i>SP Tweede Kamerlid</i></p>
Volkspartij voor Vrijheid en Democratie	

<p>Groen Links</p>	<p><i>Beste Marieke,</i></p> <p><i>Hartelijk dank voor je e-mail van 22 december 2009. Wij zijn blij dat u de moeite heeft genomen om onze fractie te schrijven.</i></p> <p><i>In je bericht vraagt je ons of wij eens zijn met je hypothese dat het politiek taalgebruik moeilijk te volgen is voor de burger die minimaal een startkwalificatie heeft. Wij delen je hypothese dat veel politici te veel jargon gebruiken waardoor het volgen van hun lastig wordt. GroenLinks probeert altijd "normaal" taalgebruik toe te passen. In het verleden heeft GroenLinks politica Femke Halsema ook de Klare taalprijs gewonnen.</i></p> <p><i>Ik hoop dat ik je vraag voldoende heb beantwoord.</i></p> <p><i>Succes met je werkstuk.</i></p> <p><i>Met vriendelijke groet,</i></p> <p><i>Sherris Alam</i> <i>Publieksdienst</i> <i>Tweede Kamerfractie GroenLinks</i></p>
<p>Partij Voor de Vrijheid</p>	
<p>Christen Unie</p>	<p><i>Den Haag, 13 januari 2010</i></p> <p><i>Beste Marieke,</i></p> <p><i>Je verzoek om informatie aan de ChristenUnie kwam in goede orde in ons bezit. Helaas heeft de beantwoording van uw mail enige vertraging opgelopen, waarvoor onze excuses.</i></p> <p><i>In onderstaande artikelen komt jouw hypothese terug. Hopelijk heb je hier iets aan:</i></p> <p><i>- http://www.christenunie.nl/k/nl/news/view/343374</i> <i>- http://www.christenunie.nl/k/nl/news/view/377209</i></p> <p><i>Wij hopen je hiermee voldoende van dienst te zijn geweest.</i></p> <p><i>Met vriendelijke groet,</i></p> <p><i>Fractie ChristenUnie Tweede Kamer</i></p>

Democraten '66	
Partij voor de Dieren	<p><i>Beste Marieke,</i></p> <p><i>Hartelijk dank voor je mail. Omdat wij dagelijks grote stroom mails te verwerken hebben, kunnen wij niet heel uitgebreid ingaan op je vragen. De Partij voor de Dieren vindt het belangrijk dat de burger begrijpt wat er in de politiek besproken wordt en we passen ons taalgebruik in persberichten en nieuwsbrieven daarop aan.</i></p> <p><i>Succes met je profielwerkstuk!</i></p> <p><i>Met vriendelijke groet,</i></p> <p><i>Imke Banen</i></p> <p><i>Partij voor de Dieren</i></p>
Staatkundig Gereformeerde Partij	
Trots op Nederland	<p><i>Beste Marieke,</i></p> <p><i>In verband met een onderbezetting op de fractie en de werkzaamheden in aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen zijn wij niet in de gelegenheid je te helpen. Veel succes met je werkstuk.</i></p> <p><i>Met vriendelijke groet</i></p> <p><i>Ada Engels</i></p> <p><i>Fractie Verdonk</i></p>

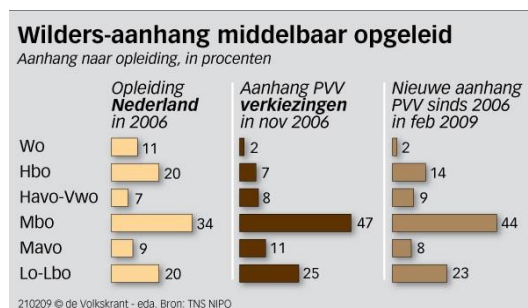
Slotwoord

“Zou men er in politiek Den Haag vanuit gaan dat dure woorden en onbegrijpelijke definities de politiek meer aanzien geven?” Deze vraag was de aanleiding voor mijn profielwerkstuk. Uit de onderzoeksresultaten is naar voren gekomen dat de taal die in de politiek gebezigd wordt, te moeilijk is voor de burgers met een startkwalificatie, de burgers die door de overheid worden gedefinieerd als “zelfredzaam in de maatschappij”.

Ook mijn profielwerkstuk heb ik door de Accessibility Leesniveau Tool gehaald. Het taalniveau van dit profielwerkstuk ligt op niveau B2/C1. Ook dit taalniveau ligt hoger dan niveau B1, maar ik neem aan dat ik ervan uit mag gaan dat het taalniveau van mijn beoordelaar, een lerares Nederlands, hoger zal liggen dan niveau B1.

De uitkomst van mijn onderzoek geven aanleiding om een aantal aanbevelingen te doen voor verder onderzoek. Allereerst bestaat er natuurlijk de mogelijkheid om mijn onderzoeksresultaten met betrekking tot de luistervaardigheid aan te scherpen, door het onderzoeksmateriaal uit te breiden. Zo zullen de onderzoeksresultaten objectiever worden.

Ook is het erg verrassend dat de PVV moeilijke taal gebruikt, maar toch erg veel stemmers heeft. Uit een recent onderzoek van de Volkskrant⁴² komt naar voren dat de PVV stemmers op een beduidend lager opleidingsniveau zitten dan het taalniveau van de teksten van de PVV volgens mijn analyse:

Het overgrote deel van de PVV stemmers in 2006 had namelijk een mbo-opleidingsniveau, dit terwijl uit mijn onderzoeksresultaten naar voren is gekomen dat deze burgers in 2006 naar alle waarschijnlijkheid het taalgebruik van de PVV niet begrepen. Momenteel is er sprake van dezelfde kloof, nog steeds stemmen over het algemeen mbo-leerlingen op de PVV. Uit het onderzoek van de NOS duidelijk geworden dat Wilders er in de peilingen momenteel zeer goed voorstaat, dit terwijl uit mijn onderzoek naar voren komt dat de PVV de moeilijkste taal hanteert. Hier schuilt een interessant vervolgonderzoek. Hoe komt het dat al deze stemmers, ondanks het hoge taalniveau van deze partij,

42 Janny Groen, Annieke Kranenberg, 20 februari 2009. Wilders heeft een angstige achterban.
http://www.volkskrant.nl/binnenland/article1152248.ece/Wilders_heeft_een_angstige_achterban

toch op de PVV stemmen, terwijl de kans groot is dat veel stemmers de inhoudelijke standpunten van de PVV niet begrijpen. Het partijprogramma is immers maar voor 15% van de bevolking met moeite te begrijpen. Daarnaast wordt Wilders gezien als een zeer kundig debater omdat hij o.a. veel oneliners hanteert. Hoe is dit te verklaren?

Ten slotte is het erg interessant om onderzoek te doen naar de vraag wat de stemkeuze van de burger bepaalt. In welke mate lezen de burgers verkiezingsprogramma's en in welke mate luisteren burgers naar wat politici inhoudelijk te zeggen hebben? Hangt de stemkeuze van de burgers uiteindelijk meer af van inhoudelijke argumenten of vooral van het charisma van een politiek leider?

Er blijven dus al met al genoeg vragen over die nog niet beantwoord zijn met dit onderzoek. Maar één ding heeft dit onderzoek wel aangetoond. Wanneer er gesproken wordt over een taalkloof tussen de politiek en de Nederlandse burger, kan men er niet meer omheen dat deze er daadwerkelijk is. Het overgrote deel van de Nederlandse burgers begrijpt het taalgebruik uit de politiek niet! Dus wanneer ze in politiek Den Haag de burgers meer bij de politiek willen betrekken, zullen ze eerst iets aan het gehanteerde taalniveau moeten doen.

Literatuurlijst

E. Bohnenn, F. Jansen, C. Kuijpers, R. Thijssen, I. Schot & W. Stockman, 1 oktober 2007. Raamwerk Nederlands, Nederlands in (v)mbo-opleiding, beroep en maatschappij. 's- Herthogenbosch: CINOP.

F. Blokhuis (Cinop), J. Huisman (Cinop) & E. Moen (Slo), april 2007. Brondocument Leren, Loopbaan en Burgerschap. Gemeenschappelijk procesmanagement competentiegericht beroepsonderwijs.

K. Heij & W. Visser, oktober 2006. Schrijven in eenvoudig Nederlands. Den Haag: Sdu Uitgevers.

F. van de Velde, 4 februari 2009. Onderzoek: Jip-en-Janneketaal voor vmbo'er juist lastig. Geraadpleegd op 12 november 2009, <http://www.elsevier.nl/web/Nieuws/Nederland/222303/Onderzoek-Jip-en-Janneketaal-voor-vmboer-juist-lastig.htm>

Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap. Voortgezet onderwijs: leerplicht en startkwalificatie. Geraadpleegd op 5 september 2009, <http://www.minocw.nl/vo/249/Leerplicht-en-startkwalificatie.html>

CED groep. Commissie Meijerink: over de drempels met taal en rekenen. Geraadpleegd op 5 september 2009, <http://www.cedgroep.nl/beroepsonderwijs-en-volwasseneneducatie/meer/doorlopende-leerlijnen/commissie-meijerink.aspx>

Kennisnet. Commissie Meijerink. Geraadpleegd op 5 september 2009, <http://taalkr8.kennisnet.nl/commissiemeijerink>

Figuur 1: http://images.google.nl/imgres?imgurl=http://tetterocommunicatie.web-log.nl/tetterocommunicatie/images/jipjanneke.jpg&imgrefurl=http://tetterocommunicatie.web-log.nl/&usq=__Q7MITqxSNZ_ofQLuhgw3MPr8hF4=&h=204&w=200&sz=6&hl=nl&start=3&um=1&itbs=1&tbnid=FoxjwP3sW_NSWM:&tbnh=105&tbnw=103&prev=/images%3Fq%3Djip%2Ben%2Bjanneke%2Btaal%26hl%3Dnl%26lr%3D%26rlz%3D1G1GGLQ_NLNL310%26sa%3DN%26um%3D1

Taalvaardigheidniveau burgers (Figuur 2): Schrijven in eenvoudig Nederlands, afgeleid uit de tabel op pagina 20.

Taalvaardigheidniveau van de overheid in procenten (Figuur 3): Schrijven in eenvoudig Nederlands, afgeleid uit de tabel op pagina 20.

Communicatiekloof in procenten (Figuur 4): Schrijven in eenvoudig Nederlands, afgeleid uit de tabel op pagina 20.

Figuur 5: Brondocument Leren, Loopbaan en Burgerschap

Figuur 6: <http://www.cedgroep.nl/beroepsonderwijs-en-volwasseneneducatie/meer/doorlopende-leerlijnen/commissie-meijerink.aspx>

Afbeelding op de kaft: http://images.google.nl/imgres?imgurl=http://www.dag.nl/wp-content/uploads/2007/06/1848839657_1999999672_tweedekamer1.jpg&imgrefurl=http://www.dag.nl/binnenland/kamer-werk-209196&usg=__ZdndPY6GWEQ0zRZTCno05ivRXWM=&h=600&w=800&sz=87&hl=nl&start=27&um=1&itbs=1&tbnid=Uh5EXD2-LdEHLm:&tbnh=107&tbnw=143&prev=/images%3Fq%3Dtweede%2Bkamer%26ndsp%3D18%26hl%3Dnl%26lr%3D%26rlz%3D1G1GGLQ_NLNL310%26sa%3DN%26start%3D18%26um%3D1

Bijlagen

Bijlage 1

Mbo-niveau 1

	Luisteren	Lezen	Gesprekken voeren	Spreken	Schrijven
C1					
B2					
B1					
A2					
A1					

Mbo-niveau 2

	Luisteren	Lezen	Gesprekken voeren	Spreken	Schrijven
C1					
B2					
B1					
A2					
A1					

Mbo-niveau 3

	Luisteren	Lezen	Gesprekken voeren	Spreken	Schrijven
C1					
B2					
B1					
A2					
A1					

Mbo-niveau 4

	Luisteren	Lezen	Gesprekken voeren	Spreken	Schrijven
C1					
B2					
B1					
A2					
A1					

Bijlage 2

De algemene luistervaardigheid op niveau A1 houdt in: “*Kan spraak volgen die heel langzaam en zorgvuldig wordt uitgesproken, met lange pauzes om de betekenis op te nemen.*” Dit betekent dat de leerling woorden die hij vaak gehoord heeft, begrijpt en dat hij overweg kan met de basiszinnen, mits die zichzelf, zijn familie en directe omgeving betreffen en de spreker zeer langzaam, duidelijk en zorgvuldig spreekt. Het taalgebruik is erg oppervlakkig en eenvoudig en er wordt zorgvuldig gebruikgemaakt van pauzes, de teksten zijn over het algemeen vrij kort.

Kenmerken van de teksten, niveau A2	
Tekstkenmerken	<p>Tekstlengte Formele teksten zijn kort; bij informele teksten is de lengte minder relevant.</p> <p>Samenhang Spontaan gesproken teksten hoeven geen duidelijke structuur te hebben. De begrijpelijkheid van de tekst wordt duidelijk door de herhalingen, al dan niet in andere woorden. Vorbereide teksten hebben een zeer eenvoudige structuur, de informatie is duidelijk geordend. Het onderwerp van de tekst wordt duidelijk geïntroduceerd. De denkstappen zijn lineair en expliciet gemaakt. Duidelijk gebruik van verwijswaarden, verbindingswoorden en signaalwoorden.</p> <p>Informatiedichtheid Zowel in spontaan gesproken teksten als in voorbereide teksten heeft de tekst een lage informatiedichtheid. De informatie wordt vaak herhaald. De tekst biedt niet te veel gegevens of personen in één keer. Over het algemeen is er één hoofdgedachte per zin. De tekst biedt in beperkte mate nieuwe informatie en koppelt die aan aanwezige kennis en ervaring.</p> <p>Woordgebruik en woordenschat Een groot deel van de woorden behoort tot de meest frequente woorden of tot de woordenschat die de leerlingen zelf gebruiken. Nieuwe begrippen worden met alledaagse, concrete woorden uitgelegd. Er is weinig idioom, alleen uit spreektaal. Alleen het meest voorkomend formeel taalgebruik.</p> <p>Zinsbouw Spontaan gesproken teksten bevatten veel spreektaalkenmerken met herhalingen, afgebroken zinnen en langere zinnen die met frequent voorkomende voegwoorden verbonden zijn. Vorbereide teksten bevatten veel enkelvoudige zinnen met eenvoudige voegwoorden. Er zijn weinig tot geen passieve zinnen. De hoofdgedachte staat aan het begin van de zin.</p> <p>Verstaanbaarheid Formele teksten worden langzaam en duidelijk uitgesproken. Er is weinig tot geen achtergrondruis. De articulatie en intonatie zijn normaal, maar soms door een dialect gekleurd.</p>

	<p>Non-verbale signalen, beeld en tekst Mimiek, gebarentaal en lichaamshouding worden volledig ingezet ter ondersteuning van de tekst. Tijdens een spreekbeurt of les wordt door de spreker beeldmateriaal gebruikt om de informatie te ondersteunen en te verduidelijken voor de luisteraar</p>
--	---

Kenmerken van de luisteraar, niveau A2	
Algemene luistervaardigheid	<p>Begrijpt de belangrijkste punten van eenvoudige boodschappen en aankondigingen in dagelijks leven, opleiding en werk. Kan een verhaal of uitleg met duidelijke structuur volgen over min of meer bekende onderwerpen. Heeft begeleiding nodig in de vorm van herhaling en samenvatting van het gezegde.</p>
Subvaardigheden	<p>1. Luisteren naar aankondigingen en instructies Kan voldoende feitelijke informatie halen uit instructies en aanwijzingen om routinetaken uit te kunnen voeren.</p> <p>2. Luisteren naar gesprekken Begrijpt hoofdlijn van gesprekken tussen anderen over vertrouwde onderwerpen, waarbij niet of nauwelijks door elkaar gesproken wordt.</p> <p>3. Luisteren naar colleges, presentaties, lezingen, sprekers op informatiebijeenkomsten Kan de hoofdlijn volgen van korte informatieve teksten met een duidelijke structuur en voldoende herhaling.</p>
Kenmerken van de taakuitvoering	<p>Gericht luisteren naar specifieke informatie Kan vanuit een vooraf duidelijk gestelde vraag de benodigde informatie halen zoals openingstijden, adres, telefoonnummer uit korte berichten als op een antwoordapparaat, telefoonbeantwoorder enzovoort. Kan vanuit een vooraf duidelijk gesteld doel de benodigde informatie halen uit een uitleg en instructie, bijvoorbeeld de volgorde van werkzaamheden, plaats en beschrijving van materialen.</p> <p>Begrijpen Kan met begeleiding het doel en onderwerp van de tekst bepalen als de tekst door de spreker goed ingeleid wordt en in de context geplaatst wordt. Kan de verhaallijn vasthouden en volgen als de inhoud van de tekst dichtbij de belevingswereld ligt, als vooraf het onderwerp en/of het doel van de tekst genoemd is en als er voldoende herhaald wordt. Kan met begeleiding een verband leggen tussen de tekst en de eigen werkelijkheid.</p> <p>Verwerken Kan uit een korte tekst de belangrijkste informatie halen en reproduceren.</p>

Strategieën	<p>Kan met begeleiding de gehoorde informatie koppelen aan eigen kennis en ervaring.</p> <p>Oriëntatie op de taak Kan zich met begeleiding oriënteren op de tekst en taak wanneer doel en onderwerp van de tekst door de spreker genoemd worden.</p> <p>Sturing van het proces Kan controleren of hij het verhaal nog volgt; vragen stellen als hij iets niet begrijpt of ter controle van begrip; (indien mogelijk) nogmaals naar de tekst luisteren.</p> <p>Evaluatie van de resultaten Kan zich (met begeleiding) afvragen of hij voldoende heeft begrepen om de taak te kunnen uitvoeren, welke informatie hij heeft gemist. Kan bepalen welke informatie niet klopt met wat hij al eerder wist.</p>
Kennis	<p>Kennis van het onderwerp Het onderwerp ligt dicht bij de ervaring en kennis van de leerling.</p> <p>Kennis van taal en teksten Weet dat er verschillende tekstsoorten zijn. Weet dat teksten een doel hebben en dat er verschillen kunnen zijn m.b.t. het luisterdoel. Kent de opbouw van eenvoudige teksten. Herkent frequent formeel taalgebruik. Kent eenvoudige woorden die de structuur van de tekst aangeven (als eerste, bijvoorbeeld, dus) Kent relevante en frequente school- en vaktaalwoorden. Weet dat non-verbale communicatie betekenisvol kan zijn.</p>

Kenmerken van de teksten, niveau B1	
Tekstkenmerken	<p>Tekstlengte Formele teksten zijn kort; bij informele teksten is de lengte minder relevant.</p> <p>Samenhang Spontaan gesproken teksten hoeven geen duidelijke structuur te hebben. De begrijpelijkheid van de tekst wordt duidelijk door de herhalingen, al dan niet in andere woorden. Vorbereide teksten hebben een zeer eenvoudige structuur, de informatie is duidelijk geordend. Het onderwerp van de tekst wordt duidelijk geïntroduceerd. De denkstappen zijn lineair en expliciet gemaakt. Duidelijk gebruik van verwijswaarden, verbindingswoorden en signaalwoorden.</p> <p>Informatiedichtheid Zowel in spontaan gesproken teksten als in voorbereide teksten heeft de tekst een lage informatiedichtheid. De informatie wordt vaak herhaald.</p>

	<p>De tekst biedt niet te veel gegevens of personen in één keer. Over het algemeen is er één hoofdgedachte per zin. De tekst biedt in beperkte mate nieuwe informatie en koppelt die aan aanwezige kennis en ervaring.</p> <p>Woordgebruik en woordenschat Een groot deel van de woorden behoort tot de meest frequente woorden of tot de woordenschat die de leerlingen zelf gebruiken. Nieuwe begrippen worden met alledaagse, concrete woorden uitgelegd. Er is weinig idioom, alleen uit spreektaal. Alleen het meest voorkomend formeel taalgebruik.</p> <p>Zinsbouw Spontaan gesproken teksten bevatten veel spreektaalkenmerken met herhalingen, afgebroken zinnen en langere zinnen die met frequent voorkomende voegwoorden verbonden zijn. Voorbereide teksten bevatten veel eenvoudige zinnen met eenvoudige voegwoorden. Er zijn weinig tot geen passieve zinnen. De hoofdgedachte staat aan het begin van de zin.</p> <p>Verstaanbaarheid Formele teksten worden langzaam en duidelijk uitgesproken. Er is weinig tot geen achtergrondruis. De articulatie en intonatie zijn normaal, maar soms door een dialect gekleurd.</p> <p>Non-verbale signalen, beeld en tekst Mimiek, gebarentaal en lichaamshouding worden volledig ingezet ter ondersteuning van de tekst. Tijdens een spreekbeurt of les wordt door de spreker beeldmateriaal gebruikt om de informatie te ondersteunen en te verduidelijken voor de luisteraar.</p>
--	---

Kenmerken van de luisteraar, niveau B1	
<p>Algemene luistervaardigheid</p> <p>Subvaardigheden</p>	<p>Begrijpt de belangrijkste punten van eenvoudige boodschappen en aankondigingen in dagelijks leven, opleiding en werk. Kan een verhaal of uitleg met duidelijke structuur volgen over min of meer bekende onderwerpen. Heeft begeleiding nodig in de vorm van herhaling en samenvatting van het gezegde.</p> <p>1. Luisteren naar aankondigingen en instructies Kan voldoende feitelijke informatie halen uit instructies en aanwijzingen om routinetaken uit te kunnen voeren.</p> <p>2. Luisteren naar gesprekken Begrijpt hoofdlijn van gesprekken tussen anderen over vertrouwde onderwerpen, waarbij niet of nauwelijks door elkaar gesproken wordt.</p> <p>3. Luisteren naar colleges, presentaties, lezingen, sprekers op informatiebijeenkomsten</p>

<p>Kenmerken van de taakuitvoering</p>	<p>Kan de hoofdlijn volgen van korte informatieve teksten met een duidelijke structuur en voldoende herhaling.</p> <p>Gericht luisteren naar specifieke informatie Kan vanuit een vooraf duidelijk gestelde vraag de benodigde informatie halen zoals openingstijden, adres, telefoonnummer uit korte berichten als op een antwoordapparaat, telefoonbeantwoorder enzovoort. Kan vanuit een vooraf duidelijk gesteld doel de benodigde informatie halen uit een uitleg en instructie, bijvoorbeeld de volgorde van werkzaamheden, plaats en beschrijving van materialen.</p> <p>Begrijpen Kan met begeleiding het doel en onderwerp van de tekst bepalen als de tekst door de spreker goed ingeleid wordt en in de context geplaatst wordt. Kan de verhaallijn vasthouden en volgen als de inhoud van de tekst dichtbij de belevingswereld ligt, als vooraf het onderwerp en/of het doel van de tekst genoemd is en als er voldoende herhaald wordt. Kan met begeleiding een verband leggen tussen de tekst en de eigen werkelijkheid.</p> <p>Verwerken Kan uit een korte tekst de belangrijkste informatie halen en reproduceren. Kan met begeleiding de gehoorde informatie koppelen aan eigen kennis en ervaring.</p>
<p>Strategieën</p>	<p>Oriëntatie op de taak Kan zich met begeleiding oriënteren op de tekst en taak wanneer doel en onderwerp van de tekst door de spreker genoemd worden.</p> <p>Sturing van het proces Kan controleren of hij het verhaal nog volgt; vragen stellen als hij iets niet begrijpt of ter controle van begrip; (indien mogelijk) nogmaals naar de tekst luisteren.</p> <p>Evaluatie van de resultaten Kan zich (met begeleiding) afvragen of hij voldoende heeft begrepen om de taak te kunnen uitvoeren, welke informatie hij heeft gemist. Kan bepalen welke informatie niet klopt met wat hij al eerder wist</p>
<p>Kennis</p>	<p>Kennis van het onderwerp Het onderwerp ligt dicht bij de ervaring en kennis van de leerling.</p> <p>Kennis van taal en teksten Weet dat er verschillende tekstsoorten zijn. Weet dat teksten een doel hebben en dat er verschillen kunnen zijn m.b.t. het luisterdoel. Kent de opbouw van eenvoudige teksten. Herkent frequent formeel taalgebruik. Kent eenvoudige woorden die de structuur van de tekst aangeven (als eerste, bijvoorbeeld, dus)</p>

	Kent relevante en frequente school- en vaktaalwoorden. Weet dat non-verbale communicatie betekenisvol kan zijn.
--	--

Kenmerken van de teksten, niveau B2	
Tekstkenmerken	<p>Tekstlengte Lange luistertaken van 30 minuten en meer komen voor, ook als er geen interactie mogelijk is.</p> <p>Samenhang Minder frequente verbindingswoorden worden gebruikt. De samenhang wordt niet altijd expliciet aangegeven. In de tekst komen ook moeilijkere verbanden voor. De denkstappen zijn niet altijd expliciet gemaakt.</p> <p>Informatiedichtheid Een deel van de zinnen heeft meer dan één hoofdgedachte. De informatiedichtheid kan hoog zijn.</p> <p>Woordgebruik en woordenschat Minder frequente woorden en idioom/vaste verbindingen komen voor evenals beeldspraak, stijlfiguren en meer formeel en ambtelijk taalgebruik. Minder frequente voeg- en verbindingswoorden worden beperkt gebruikt.</p> <p>Zinsbouw Complexe, samengestelde zinnen komen beperkt voor, evenals zinnen met bijzinnen die zijn ingebed. Een groot aantal passieve zinnen kan voorkomen.</p> <p>Verstaanbaarheid Er kan in hoog tempo gesproken worden, achtergrondruis kan hinderlijk zijn maar tast de verstaanbaarheid niet aan. Een accent vormt meestal geen probleem.</p> <p>Non-verbale signalen, beeld en tekst Non-verbaal gedrag speelt een rol in de interactie maar niet per se als ondersteuning bij de tekst. Bij nieuwe complexe informatie kan beeld- of tekstmateriaal als ondersteuning worden aangeboden (bijvoorbeeld een Powerpoint-presentatie, hand-out, video).</p>

Kenmerken van de luisteraar, niveau B2	
Algemene luistervaardigheid	Begrijpt hoofdlijnen van complexe informatie over vertrouwde en niet vertrouwde onderwerpen uit het dagelijks leven, werk en opleiding. Kan complexe betogen, discussies en redeneringen volgen als het onderwerp redelijk vertrouwd is.
Subvaardigheden	<p>1. Luisteren naar aankondigingen wijzingen en instructies Begrijpt aanwijzingen en instructies over concrete en abstracte onderwerpen. Begrijpt technische informatie op het eigen werkterrein.</p> <p>2. Luisteren naar gesprekken</p>

<p>Kenmerken van de taakuitvoering</p>	<p>Begrijpt hoofdlijnen en details in gesprekken en discussies, ook bij minder routinematige bijeenkomsten en gesprekken.</p> <p>3. Luisteren naar colleges, presentaties, lezingen, sprekers op informatiebijeenkomsten</p> <p>Kan in een langere uiteenzetting over een onderwerp op het eigen werkterrein en interessegebied de grote lijn en hoofdpunten volgen, ook als het onderwerp en de taal complex zijn.</p> <p>Gericht luisteren naar specifieke informatie</p> <p>Kan uit langere betogen gedetailleerde informatie halen over vertrouwde en minder vertrouwde onderwerpen.</p> <p>Begrijpen</p> <p>Kan de gedachtelijn/verhaallijn volgen.</p> <p>Kan van een tekst de verschillende onderwerpen benoemen.</p> <p>Kan van de verschillende tekstgedeelten de hoofdgedachte weergeven.</p> <p>Kan de volgende tekstrelaties herkennen: oorzaak-gevolg, doel-middel, algemene uitspraakvoorbeeld, tegenstelling, opsomming, voorwaarde, argumentatie.</p> <p>Verwerken</p> <p>Kan een tekst samenvatten.</p> <p>Kan conclusies trekken.</p> <p>Kan informatie uit de tekst vergelijken met eigen kennis/ervaring.</p> <p>Kan informatie uit de tekst vergelijken met informatie uit andere bronnen.</p> <p>Kan met begeleiding een oorzaak-gevolgschema maken.</p> <p>Kan gegevens ordenen; heeft alleen ondersteuning nodig bij specifieke ordeningsprincipes.</p> <p>Kan meningen en hoofdthema's in een tekst becommentariëren.</p>
<p>Strategieën</p>	<p>Oriëntatie op de taak</p> <p>Kan voorkennis mobiliseren.</p> <p>Kan gebruik maken van de titel en inleiding.</p> <p>Sturing op het proces</p> <p>Kan vragen stellen ter verduidelijking of ter controle.</p> <p>Kan de betekenis van woorden afleiden.</p> <p>Kan (een grote hoeveelheid) informatie ordenen.</p> <p>Kan aantekeningen maken om informatie te onthouden.</p> <p>Kan het luisterdoel zo nodig bijstellen.</p> <p>Kan gebruik maken van non-verbale communicatie.</p> <p>Evaluatie van de resultaten</p> <p>Kan controleren of alles is begrepen.</p> <p>Kan eventueel ontbrekende informatie aanvullen.</p> <p>Kan een korte samenvatting maken van belangrijkste informatie.</p>
<p>Kennis</p>	<p>Kennis van het onderwerp</p> <p>De tekst kan over breed scala aan onderwerpen gaan op het eigen vak- of interessegebied.</p> <p>Kennis van taal en teksten</p>

	<p>Weet hoe een argumentatie wordt opgebouwd. Kent formeel/abstract woordgebruik. Kent de opbouw van complexe zinnen. Kent relevante school- en vaktaalwoorden.</p>
--	--

Kenmerken van de teksten, niveau C1	
Tekstkenmerken	<p>Tekstlengte De tekstlengte is niet meer relevant.</p> <p>Samenhang De samenhang kan impliciet in de tekst zitten. Door detailbegrip van de tekst wordt samenhang pas duidelijk.</p> <p>Informatiedichtheid De informatiedichtheid in de tekst is hoog.</p> <p>Woordgebruik en woordenschat Laagfrequente woorden komen voor, ook formeel, ambtelijk, wetenschappelijk woordgebruik en specialistisch taalgebruik.</p> <p>Zinsbouw Een groot aantal complexe samengestelde zinnen met laagfrequente voegwoorden. Een groot aantal passieve zinnen kan voorkomen.</p> <p>Verstaanbaarheid Geen beperkingen die met het niveau te maken hebben.</p> <p>Non-verbale signalen, beeld en tekst Ondersteunend beeld- en tekstmateriaal kan aangeboden worden, maar is niet noodzakelijk voor begrip.</p>

Kenmerken van de luisteraar, niveau C1	
Algemene luistervaardigheid	<p>Kan uitgebreide betogen over abstracte en complexe onderwerpen volgen, ook buiten het eigen interesse- of vakgebied en ook wanneer het betoog niet duidelijk gestructureerd is en wanneer verbanden impliciet worden aangegeven.</p>
Subvaardigheden	<p>1. Luisteren naar aankondigingen en instructies Begrijpt complexe technische informatie zoals bedieningsvoorschriften en specificaties van producten en diensten. Begrijpt complexe en langere aanwijzingen en instructies.</p> <p>2. Luisteren naar gesprekken Begrijpt complexe interacties van derden in een groepsdiscussie of debat, zelfs over abstracte, complexe en niet-vertrouwde onderwerpen.</p> <p>3. Luisteren naar colleges, presentaties, lezingen, sprekers op informatiebijeenkomsten Kan de meeste voordrachten, discussies en debatten zonder moeite volgen.</p>
Kenmerken van de	Gericht luisteren naar specifieke informatie

<p>taakuitvoering</p>	<p>Kan specifieke informatie halen uit complexe en lange teksten.</p> <p>Begrijpen Kan de onderwerpen en hoofdgedachten van de gehele tekst onder woorden brengen. Onderscheidt verschillende argumenten op basis van feiten, geloof, gevolgen, gezag, intuïtie, nut of wetenschap. Kan de gevolgde redenering verwoorden.</p> <p>Verwerken Kan impliciete meningen/overtuigingen uit de tekst halen en plaatsen naast de eigen mening/ overtuiging en die van derden. Kan de gebruikte argumentatie weergeven en de juistheid of onjuistheid hiervan laten zien.</p>
<p>Strategieën</p>	<p>Beschikt over voldoende strategieën om langere, moeilijke en complexe teksten te kunnen volgen.</p>
<p>Kennis</p>	<p>Kennis van het onderwerp De tekst kan gaan over een breed scala aan onderwerpen, het kunnen specialistische onderwerpen zijn op het eigen werkkterrein of interessegebied.</p> <p>Kennis van taal en teksten Beschikt over voldoende kennis om langere, moeilijke en complexe teksten te kunnen volgen. Kent alle relevante school- en vaktaalwoorden.</p>

De algemene luistervaardigheid op niveau C2 houdt in: *“Heeft geen moeite met het begrijpen van enige vorm van gesproken taal, hetzij in direct contact, hetzij via de media”*. Het descriptiëren is op niveau C2 echter niet vastgelegd.

Bijlage 3

Kenmerken van de teksten, niveau A1	
Tekstkenmerken	<p>Tekstlengte De teksten zijn zeer kort, ongeveer een halve pagina. Als er alleen informatie in de tekst gezocht moet worden, mag de tekst iets langer zijn.</p> <p>Zinslengte De gemiddelde zinslengte ligt rond de 8 woorden per zin.</p> <p>Samenhang De teksten hebben een zeer eenvoudige structuur en zijn duidelijk geordend. Er worden alleen hoog frequente verwijs- en verbindingswoorden gebruikt (zoals die, dat, daar, en, want, ook).</p> <p>Informatiedichtheid De informatiedichtheid is laag. Belangrijke informatie is gemarkeerd of wordt herhaald. De informatie is eenvoudig, concreet en wordt stap voor stap gegeven.</p> <p>Woordgebruik en woordenschat In de tekst worden vrijwel alleen hoog frequente woorden (of voor de lezer alledaagse) woorden gebruikt.</p> <p>Zinsbouw De tekst bevat voornamelijk enkelvoudige, actieve zinnen¹. De hoofdgedachte staat aan het begin van de zin.</p> <p>Uiterlijke tekstkenmerken De tekst heeft een duidelijke en overzichtelijke lay-out met veel wit, ruime marges en grote letters. Belangrijke informatie wordt vaak gemarkeerd. Illustraties verluchtigen de tekst en helpen de lezer voorkennis te mobiliseren.</p> <p>Schematische overzichten en grafische informatie De afbeeldingen zijn duidelijk herkenbaar en ondersteunen de tekst. De lezer hoeft alleen in bekende en voorspelbare afbeeldingen 2 variabelen te kunnen combineren.</p> <p>¹ Enkelvoudige zinnen zijn zinnen met 1 persoonsvorm zoals: 'De timmerman zaagt het hout.' Dit is een actieve zin. Voorbeeld van een passieve zin: 'Het hout wordt gezaagd.'</p>

Kenmerken van de lezer, niveau A1	
Algemene leesvaardigheid	Kan korte, speciaal voor dit niveau geschreven, teksten lezen over alledaagse onderwerpen. Kan in eenvoudige, korte en authentieke teksten over alledaagse of bekende onderwerpen het onderwerp van de tekst herkennen aan titel en kopjes en kan in een rustig tempo enkele woorden en zinnen lezen. Heeft veel begeleiding nodig bij het lezen van de tekst.

Subvaardigheden	<p>1. Aanwijzingen en instructies lezen Kan alledaagse (verkeers)tekens en kennisgevingen begrijpen in het openbaar, bijvoorbeeld op straat, in restaurants en op stations; op het werk, bijvoorbeeld eenvoudige aanwijzingen, waarschuwingen voor gevaar. Begrijpt eenvoudige, korte instructies als alle woorden bekend zijn.</p> <p>2. Correspondentie lezen Kan eigen naam en adres lezen. Kan post herkennen aan uiterlijke kenmerken. Kan post onderscheiden in zakelijk/persoonlijk, op eigen naam gestuurd/algemeen en belangrijk/niet belangrijk. Kan standaardzinnen in brieven herkennen. Begrijpt korte, eenvoudige berichten in een brief op een Ansichtkaart of memo.</p> <p>3. Rapporten, verslagen, artikelen lezen Kan zeer korte, speciaal voor dit niveau geschreven informatieve teksten lezen. Kan in authentieke teksten zoals huis-aan-huisbladen het onderwerp van een tekst herkennen als het onderwerp bekend is. Kan in authentieke teksten enkele woorden en zinnen lezen.</p> <p>4. Schematische overzichten, formulieren en grafische informatie lezen Kan specifieke, voorspelbare informatie vinden in eenvoudig alledaags materiaal zoals advertenties, folders, menu's en lijsten. Kent het verschijnsel plattegrond en legenda.</p>
Kenmerken van de taakuitvoering	<p>Aanvankelijk lezen Kan geschreven/gedrukte taal verbinden met de werkelijkheid. Kan zinnen herkennen in geschreven tekst. Kan woorden in geschreven zinnen herkennen. Leest woorden die hij niet meteen herkent spellend. Leest klankzuivere² woorden en voor hem zeer bekende woorden geautomatiseerd. Kan getallen tot 1000 lezen in cijfers. Kan woorden analyseren in letters en klanken. Kan letters in geschreven woorden herkennen. Kan letters omzetten in klanken en deze samenvoegen tot woorden.</p> <p>Opzoeken Kan met begeleiding informatie opzoeken in eenvoudige, alfabetische lijst. Kan met begeleiding in veel voorkomende teksten informatie opzoeken als een naam, telefoonnummer, datum, adres. Kan met begeleiding data in een agenda of op kalender opzoeken.</p> <p>Begrijpen Kan met begeleiding de meest bekende tekstsoorten plaatsen op basis van lay-out. Kan met begeleiding het onderwerp van een authentieke tekst over een vertrouwd onderwerp vaststellen op basis van titel, kopjes en illustraties. Kan met veel begeleiding de grote lijnen van een authentieke tekst begrijpen. Kan zeer korte, speciaal voor dit niveau geschreven teksten begrijpen.</p> <p>Verwerken Kan met begeleiding praten over de inhoud van de tekst en</p>

<p>Strategieën</p>	<p>relaties leggen met de werkelijkheid.</p> <p>Oriëntatie op de taak Kan zich met veel begeleiding oriënteren op de tekst en taak: voorkennis mobiliseren, gebruik maken van titels, kopjes, uiterlijke kenmerken en illustraties.</p> <p>Oriëntatie op de taak Sturing van het proces Kan met veel begeleiding het proces sturen: eerst naar een tekst luisteren die voorgelezen wordt, meelezen van voorgelezen tekst, raden, vragen stellen. Kan nog spellend lezen bij het lezen van minder bekende woorden. Maakt gebruik van kennis die bij heeft om woorden in de tekst te voorspellen.</p> <p>Evaluatie van de resultaten Kan met begeleiding het proces evalueren en zich afvragen of de tekst voldoende begrepen is.</p>
--------------------	---

	<p>Kennis van het onderwerp Het onderwerp ligt zeer dicht bij de ervaring, kennis en interessegebied van de lezer.</p> <p>Kennis van taal en teksten Weet dat er verschillende tekstsoorten zijn en herkent de meest voorkomende. Weet dat een tekst uit zinnen, een zin uit woorden en een woord uit letters bestaat. Weet dat je van links naar rechts en van boven naar beneden leest. Weet dat niet alles wat geschreven is, waar is. Weet dat er woordenboeken bestaan en wat je daarin kunt vinden. Weet dat afbeeldingen informatie kunnen bevatten. Weet dat een plattegrond een platte weergave is (van een stad, huis e.d.) Kent het verschil tussen spreektaal en schrijftaal. Kent de functie van de meest gebruikte leestekens in een tekst. Weet dat een zin begint met een hoofdletter en eindigt met een punt. Kent het alfabet. Weet dat letters en klanken aan elkaar gekoppeld zijn. Kent het verschil tussen letters en cijfers. Weet dat je uit de tekst kunt opmaken waar cijfers naar verwijzen (naar data, tijden, geld, etc.)</p>
--	--

Kenmerken van de teksten, niveau B1	
Tekstkenmerken	<p>Tekstlengte Als het gaat om het begrijpen of verwerken van een tekst zijn de teksten 2 of 3 pagina's lang. Bij het zoeken van informatie en het oriënteren op de tekst of taak is de lengte van de tekst minder van belang.</p> <p>Zinslengte De gemiddelde zinslengte ligt rond 15 woorden per zin.</p> <p>Samenhang De teksten hebben een heldere structuur met een duidelijke opbouw en indeling. De tekststructuur wordt aangegeven met duidelijke frequente signaal- en verbindingswoorden. De verbanden en denkstappen in de tekst zijn soms moeilijk, maar worden duidelijk aangegeven. Titels en subkopjes maken duidelijk waar de tekst of het tekstfragment over gaat.</p> <p>Informatiedichtheid Meestal is er één hoofdgedachte per zin. Er worden niet te veel gegevens in één keer aangeboden. Een alinea bevat één informatie-inhoud. De tekst is redundant: er worden redelijk veel omschrijvingen en herhalingen gebruikt om de informatie weer te geven.</p> <p>Woordgebruik en woordenschat Er worden vooral frequente voegwoorden gebruikt. Ook minder frequent gebruikte woorden, beeldspraak en regelmatig voorkomend formeel taalgebruik komen voor. Er worden af en toe ook abstracte woorden gebruikt.</p>

	<p>Frequente vaste woordcombinaties komen voor.</p> <p>Zinsbouw De zinnen bevatten meer bepalingen of zijn samengesteld met een of meer eenvoudige zinnen. De hoofdgedachte staat soms aan het einde van de zin. Er is een beperkt aantal relatieve bijzinnen. Zowel passieve als actieve zinnen komen voor, maar er zijn meer actieve zinnen.</p> <p>Uiterlijke tekstkenmerken De tekst heeft een duidelijke lay-out. Illustraties worden gebruikt ter ondersteuning van de tekst.</p> <p>Schematische overzichten en grafische informatie De afbeeldingen hebben een duidelijke en overzichtelijke lay-out. De grootte van de tekens, de ruimte in de afbeelding en het kleurgebruik ondersteunen de leerling. De leerling kan ongeveer 3 variabelen gegevens combineren, dus de informatiedichtheid is wat hoger dan op niveau A2. De leerling combineert of vergelijkt de gegevens binnen het plaatje zelf. Er zijn denkstappen nodig om de informatie te interpreteren en te begrijpen.</p>
--	---

Kenmerken van de lezer, niveau B1	
Algemene leesvaardigheid	<p>Kan concreet geformuleerde teksten van de opleiding, het werk of uit het dagelijks leven lezen met een redelijke mate van begrip. De teksten hebben een duidelijke opbouw met veelal frequent woordgebruik.</p>
Subvaardigheden	<p>1. Aanwijzingen en instructies lezen Kan helder geschreven veel voorkomende instructies, aanwijzingen en gebruiksaanwijzingen begrijpen zoals de gebruiksaanwijzing van een printer of dvd-speler, instructies voor het in elkaar zetten van een kast, aanwijzingen voor het gebruik van medicijnen in een bijsluiter.</p> <p>2. Correspondentie lezen Kan uit een helder geschreven brief, fax of e-mail met een verzoek om informatie halen welke informatie in het antwoord verwerkt moet worden. Kan correspondentie over afspraken over offertes, levertijden, annuleringen enzovoort controleren op inhoud. Kan persoonlijk getinte correspondentie voldoende begrijpen om er adequaat op te kunnen reageren.</p> <p>3. Rapporten, verslagen en artikelen lezen Begrijpt dagelijks nieuws en korte berichten uit de plaatselijke krant of uit het personeelsblad. Begrijpt informatie over producten, materialen op eigen werkterrein. Kan de hoofdlijnen uit artikelen, rapporten en verslagen halen. Begrijpt voorlichtingsmateriaal zoals folders en brochures.</p> <p>4. Schematische overzichten, formulieren en grafische informatie lezen Kan standaardformulieren begrijpen zoals een schadeformulier. Kan</p>

<p>Kenmerken van de taakuitvoering</p>	<p>schema's en tabellen lezen met een aantal gegevens. Kan standaardformulieren en standaardoverzichten controleren op inhoudelijke juistheid. Kan informatie voor het uitvoeren van werkzaamheden halen uit tekeningen, bestekken en dergelijke in combinatie met een eenvoudige handleiding.</p> <p>Opzoeken Kan schema's, tabellen enzovoort lezen met een aantal gegevens (bijvoorbeeld moeilijke roosters). Kan zoekend lezen: gericht specifieke informatie vinden in een tekst, gebruik makend van uiterlijke tekstkenmerken (zoals kopjes, vetgedrukte woorden) of te letten op specifieke woorden. Kan in bibliotheek of open leercentrum boeken zoeken en vinden op onderwerp, auteur of titel, al dan niet met behulp van een medewerker. Kan via internet informatie opzoeken, bijvoorbeeld op een routeplanner, kan treintijden, openingstijden, adressen van bedrijven, scholen enzovoort opzoeken. Kan duidelijke informatie zoeken via zoekmachines op internet. Kan informatie zoeken op instructie-cd-roms van de opleiding op voorwaarde dat de tekstkenmerken passen bij het niveau. Kan verschillende eenvoudige manieren bedenken om informatie op te zoeken.</p> <p>Begrijpen Kan de hoofdgedachte uit een tekst halen en de gedachtelijn volgen. Herkent hoofd- en bijzaken, feiten en meningen. Maakt gebruik van signaal- en verwijzwoorden. Legt een relatie met eigen ervaringen. Kan voorkennis mobiliseren. Kan met eigen woorden globaal weergeven waar de tekst over gaat.</p> <p>Verwerken Kan met begeleiding een samenvatting geven op hoofdlijnen. Kan met begeleiding en eenvoudig schema maken (oorzaak – gevolg, ordening in tijd). Kan zich met begeleiding een mening vormen over de tekst. Kan met begeleiding conclusies trekken. Kan kleine stukjes informatie uit meerdere bronnen samenvoegen en ze voor iemand anders samenvatten.</p>
<p>Strategieën</p>	<p>Oriëntatie op de taak Kan gebruik maken van titel, inleiding, uiterlijke kenmerken, eerste of laatste zin lezen, kopjes, illustraties. Kan het leesdoel bepalen.</p> <p>Sturing van het proces Kan zichzelf vragen stellen tijdens het lezen, zinnen nog eens overlezen, betekenis van woorden afleiden, structuur bepalen van een ingewikkelde zin, woordenboek of andere bronnen gebruiken; informatie ordenen.</p>

<p>Kennis</p>	<p>Evaluatie van de resultaten Kan met begeleiding de resultaten evalueren: controleren of alles is begrepen, belangrijke tekstgedeelten markeren.</p> <p>Kennis van het onderwerp Het onderwerp ligt dicht bij het interessegebied van de leerling. Nieuwe informatie wordt gekoppeld aan aanwezige kennis en ervaring.</p> <p>Kennis van taal en teksten Weet globaal hoe de indeling is van boeken, rapporten, verslagen. Kent de meest voorkomende tekst- en briefconventies. Herkent formeel, neutraal en informeel taalgebruik. Weet in voor de leerling bekende situaties wanneer welk taalgebruik passend is. Weet hoe meervoudig samengestelde zinnen opgebouwd zijn. Kent relevante school- en vaktaalwoorden. Weet welke bronnen en naslagwerken geraadpleegd kunnen worden bij een gerichte informatievraag. Kent cirkeldiagrammen, doorsneden, boomdiagrammen.</p>
---------------	---

<p>Kenmerken van de teksten, niveau B2</p>	
<p>Tekstkenmerken</p>	<p>Tekstlengte Lengte van teksten is niet meer relevant.</p> <p>Zinslengte Lengte van zinnen is niet meer relevant.</p> <p>Samenhang De tekststructuur wordt aangegeven met ook minder frequente verbindingswoorden. Signaalwoorden ontbreken regelmatig. In de tekst komen ook moeilijkere verbanden voor. De denkstappen zijn niet altijd expliciet gemaakt.</p> <p>Informatiedichtheid Een deel van de zinnen heeft meer dan één hoofdgedachte. De tekst hoeft niet redundant (informatie weergegeven in veel woorden en met herhalingen) te zijn.</p> <p>Woordgebruik en woordenschat Minder frequente voeg- en verbindingswoorden worden gebruikt. Minder frequente schrijftaalwoorden en idioom/vaste verbindingen komen voor evenals beeldspraak, stijlfiguren en meer formeel en ambtelijk taalgebruik.</p> <p>Zinsbouw Complexe, samengestelde zinnen komen voor met bijzinnen die zijn ingebed. Een groot aantal passieve zinnen kan voorkomen.</p> <p>Uiterlijke tekstkenmerken Ondersteunende uiterlijke tekstkenmerken zijn niet meer nodig voor goed begrip van de tekst.</p> <p>Schematische overzichten en grafische informatie</p>

	Binnen de afbeeldingen kunnen drie of meer variabelen/gegevens worden weergegeven. De leerling moet de gegevens zelf combineren of vergelijken en conclusies trekken. Er is sprake van een hoge informatiedichtheid.
--	--

Kenmerken van de lezer, niveau B2	
Algemene leesvaardigheid	Kan een grote variatie aan teksten zelfstandig lezen binnen eigen opleiding/werk of in het dagelijks leven. Begrijpt teksten over specialistische onderwerpen als hij voldoende kennis heeft van het desbetreffende onderwerp.
Subvaardigheden	<p>1. Aanwijzingen en instructies lezen Kan lange, complexe aanwijzingen op het eigen vakgebied begrijpen, met inbegrip van details over voorwaarden en waarschuwingen. Kan een handboek raadplegen bij het inwerken op nieuwe machines of nieuwe procedures.</p> <p>2. Correspondentie lezen Kan een ingewikkelde klachtenbrief lezen en er de informatie uit halen die nodig is voor de beantwoording van de brief. Begrijpt brieven van instanties of overheden, zoals brieven van de belastingdienst.</p> <p>3. Rapporten, verslagen, artikelen lezen Kan een studieboek lezen op het eigen vakterrein. Kan voorwaarden in polis, offertes en contracten begrijpen en controleren. Begrijpt formele verslagen en rapporten van bijvoorbeeld een ondernemingsraad. Kan in voorlichtings- en wervingsmateriaal over moeilijke onderwerpen zoals subsidiemaatregelen en opleidingsmogelijkheden informatie zoeken.</p> <p>4. Schematische overzichten, formulieren en grafische informatie lezen Kan vereiste informatie halen uit complexe formulieren, schema's en overzichten met een hoge informatiedichtheid, ook als de structuur daarvan niet doorzichtig is. Kan de gegevens zelf combineren of vergelijken en conclusies trekken.</p>
Kenmerken van de taakuitvoering	<p>Opzoeken Kan vereiste informatie halen uit complexe formulieren, schema's en overzichten. Kan snel informatie vinden in teksten over een breed scala aan onderwerpen in de eigen werksfeer, ook in teksten met ondoorzichtige structuur. Kan gebruik maken van naslagwerken binnen het eigen opleiding-/werkdomein. Kan gebruik maken van complexe woordenboeken. Kan op internet informatie zoeken over allerlei soorten onderwerpen.</p>

<p>Strategieën</p>	<p>Kan resultaten van een zoekpoging met zoekmachine op internet onderscheiden in waardevolle en niet waardevolle resultaten. Kan alternatieve zoekmethodes bedenken als zoekpogingen op internet niets opleveren.</p> <p>Begrijpen Kan de gedachtelijn/verhaallijn volgen. Kan van een tekst de verschillende onderwerpen beschrijven. Kan van de verschillende tekstgedeelten de hoofdgedachte weergeven. Kan de volgende tekstrelaties herkennen: oorzaak-gevolg, doel-middel, algemene uitspraakvoorbeeld, tegenstelling, opsomming, voorwaarde, argumentatie.</p> <p>Verwerken Kan een tekst samenvatten. Kan conclusies trekken. Kan meningen en hoofdthema's in een tekst becommentariëren. Kan informatie uit de tekst vergelijken met informatie uit andere bronnen. Kan met ondersteuning oorzaak-gevolgschema maken. Kan zelfstandig gegevens ordenen; heeft alleen begeleiding nodig bij specifieke ordeningsprincipes.</p> <p>Oriëntatie op de taak Kan voorkennis mobiliseren. Kan gebruik maken van titel, inleiding, uiterlijke kenmerken. Leest eerste of laatste zin, kopjes, bekijkt illustraties. Kan het leesdoel bepalen.</p> <p>Sturing van het proces Kan zichzelf vragen stellen tijdens het lezen, zinnen nog eens overlezen, betekenis van woorden afleiden.</p> <p>Evaluatie van de resultaten Kan de structuur van een ingewikkelde zin bepalen. Kan een woordenboek of andere bronnen gebruiken. Kan (een grote hoeveelheid) informatie ordenen. Kan de resultaten evalueren: controleren of alles is begrepen en belangrijke tekstgedeelten markeren.</p>
--------------------	---

Kennis	<p>Kennis van het onderwerp De tekst kan over breed scala aan onderwerpen gaan op het eigen vak- of interessegebied.</p> <p>Kennis van taal en teksten Weet hoe een argumentatie wordt opgebouwd. Kent opbouw van complexe zinnen. Kent relevante school- en vaktaalwoorden. Kent formele en abstracte woorden. Kent alle verschijningsvormen van grafische informatie en schematische overzichten.</p>
--------	---

Kenmerken van de teksten, niveau C1	
Tekstkenmerken	<p>Tekstlengte Lengte van teksten is niet meer relevant.</p> <p>Zinslengte Lengte van zinnen is niet meer relevant.</p> <p>Samenhang Samenhang kan impliciet in de tekst zitten. Door detailbegrip van de tekst wordt samenhang pas duidelijk.</p> <p>Informatiedichtheid De informatiedichtheid in de tekst is hoog.</p> <p>Woordgebruik en woordenschat Laagfrequente woorden komen voor. Ook formeel, ambtelijk, wetenschappelijk woordgebruik en specialistisch taalgebruik.</p> <p>Zinsbouw Een groot aantal complexe samengestelde zinnen met laagfrequente voegwoorden kan voorkomen, evenals een groot aantal passieve zinnen.</p> <p>Uiterlijke tekstkenmerken Er zijn geen ondersteunende tekstkenmerken nodig voor begrip van de tekst.</p> <p>Schematische overzichten en grafische informatie Binnen de afbeeldingen kunnen 3 of meer variabelen/gegevens worden weergegeven. De leerling moet de gegevens zelf combineren of vergelijken en conclusies trekken. Er is sprake van een hoge informatiedichtheid.</p>

Kenmerken van de lezer, niveau C1	
Algemene leesvaardigheid	<p>Kan lange, complexe teksten in detail begrijpen, waaronder specialistische, (semi-) wetenschappelijke artikelen en lange technische instructies op het eigen vakterrein of bedoeld voor de geïnteresseerde leek, mits moeilijke passages herlezen kunnen worden.</p> <p>Kan impliciete informatie uit de tekst halen en herkent vanuit welke visie/achtergrond de tekst geschreven is.</p>

Subvaardigheden	<p>1. Aanwijzingen en instructies lezen Kan lange, complexe aanwijzingen bij een nieuwe machine of procedure op detailniveau begrijpen, ongeacht of de aanwijzingen betrekking hebben op zijn eigen vakgebied.</p> <p>2. Correspondentie lezen Kan alle correspondentie begrijpen, een enkele keer met behulp van een woordenboek. Kan ‘tussen de regels door’ lezen om ongenoegen bij de schrijver tijdig te signaleren.</p> <p>3. Rapporten, verslagen en artikelen lezen Kan snel lange, complexe teksten doorlezen en de relevante details vinden. Kan snel de inhoud en relevantie herkennen van nieuwsberichten, artikelen en verslagen over uiteenlopende professionele onderwerpen en dan beslissen of nadere bestudering de moeite waard is. Begrijpt gespecialiseerde bedrijfspresentaties en jaarverslagen. Kan op detailniveau een breed scala van lange, complexe teksten begrijpen die veel worden aangetroffen in het sociale, professionele of academisch leven, en fijnere details herkennen, zoals houdingen en impliciete meningen. Kan contracten analyseren.</p> <p>4. Schematische overzichten, formulieren en grafische informatie lezen Kan vereiste informatie halen uit zeer complexe formulieren, schema’s en overzichten met een hoge informatiedichtheid, ook als de structuur daarvan niet doorzichtig is. Kan de gegevens zelf combineren of vergelijken en conclusies trekken.</p>
Kenmerken van de taakuitvoering	<p>Opzoeken Kan vereiste informatie halen uit complexe formulieren, schema’s en overzichten. Kan snel informatie vinden in teksten over een breed scala aan onderwerpen in de eigen werksfeer, ook in teksten met ondoorzichtige structuur. Kan gebruik maken van naslagwerken binnen zijn eigen opleiding-/werkdomein. Kan gebruik maken van complexe woordenboeken. Kan op internet informatie zoeken over allerlei soorten onderwerpen. Kan resultaten van een zoekpoging met zoekmachine op internet onderscheiden in waardevolle en niet waardevolle resultaten. Kan alternatieve zoekmethodes bedenken als zoekpogingen op internet niets opleveren.</p> <p>Begrijpen Kan de onderwerpen en hoofdgedachten van de gehele tekst onder woorden brengen. Onderscheidt verschillende argumenten op basis van feiten, geloof, gevolgen, gezag, intuïtie, nut of wetenschap. Kan de gevolgde redenering verwoorden.</p> <p>Verwerken Kan impliciete meningen/overtuigingen uit tekst halen en plaatsen</p>

<p>Strategieën</p> <p>Kennis</p>	<p>naast de eigen mening/overtuiging en die van derden. Kan de gebruikte argumentatie weergeven en de juistheid of onjuistheid hiervan laten zien. Kan lange, veeleisende teksten samenvatten.</p> <p>Beschikt over voldoende strategieën om lange, moeilijke en complexe teksten te lezen.</p> <p>Kennis van het onderwerp De tekst kan gaan over een breed scala aan onderwerpen, over specialistische artikelen en instructies op het eigen werkterrein. De tekst kan bedoeld zijn voor de geïnteresseerde leek.</p> <p>Kennis van taal en teksten Beschikt over voldoende kennis om lange, moeilijke en complexe teksten te lezen. Kent alle relevante school- en vaktaalwoorden.</p>
----------------------------------	---

De algemene leesvaardigheid op niveau C2 houdt in: *“Kan vrijwel alle vormen van geschreven taal begrijpen en kritisch interpreteren, met inbegrip van abstracte, structureel complexe (niet)literaire geschriften. Kan een breed scala van lange, complexe teksten begrijpen en daarbij subtiele verschijnselen in stijl en impliciete en expliciete betekenissen opmerken.”* Voor leesvaardigheid is niveau C2 in het CEF niet uitgewerkt naar volledige beschrijvingen.

Bijlage 4

CDA

Statement premier Balkenende na de Ministerraad van vrijdag 18 september 2009

<http://www.youtube.com/watch?v=s7KiwMsnF5k>

PvdA

In Nederland moet je kunnen zijn wie je bent, 6 februari 2010

<http://www.youtube.com/watch?v=Crz2brGmHaE>

SP

Algemene beschouwingen 2009, 17 september 2009

http://www.youtube.com/watch?v=Ow_USu7dK-A

VVD

MeerNieuws: Publiek debat met Mark Rutte, 31 mei 2009

<http://www.youtube.com/watch?v=6vndceZ1oag>

PVV

Geert Wilders Spreekt, 17 september 2009

<http://www.youtube.com/watch?v=qtIEh2hqBFs>

Groen Links

Algemene Beschouwing van Femke Halsema, 18 september 2009

<http://www.youtube.com/watch?v=y5NNmhktLYw>

Over de hoofden van de burgers heen
Taalkloof tussen de politiek en de burger

Christen Unie

Statement vice-premier Rouvout na de Ministerraad van vrijdag 25 september 2009

http://www.youtube.com/watch?v=dss6DJ_b0jw

D'66

Algemene beschouwingen: Pechtold ontmaskert kabinetsbeleid op kennis en innovatie, 17 september 2009

<http://www.youtube.com/watch?v=R2-pxSG6rWY>

PvdD

Marianne Thieme verwijt kabinet "dood door schuld", 9 december 2009

<http://www.youtube.com/watch?v=oBY4J6BrgcU>

SGP

debat vd Vlies 8 okt 2009

<http://www.youtube.com/watch?v=KH4TMdJrWJ8>

TON

Rita Verdonk wast de staatssecretaris de oren, 13 mei 2009

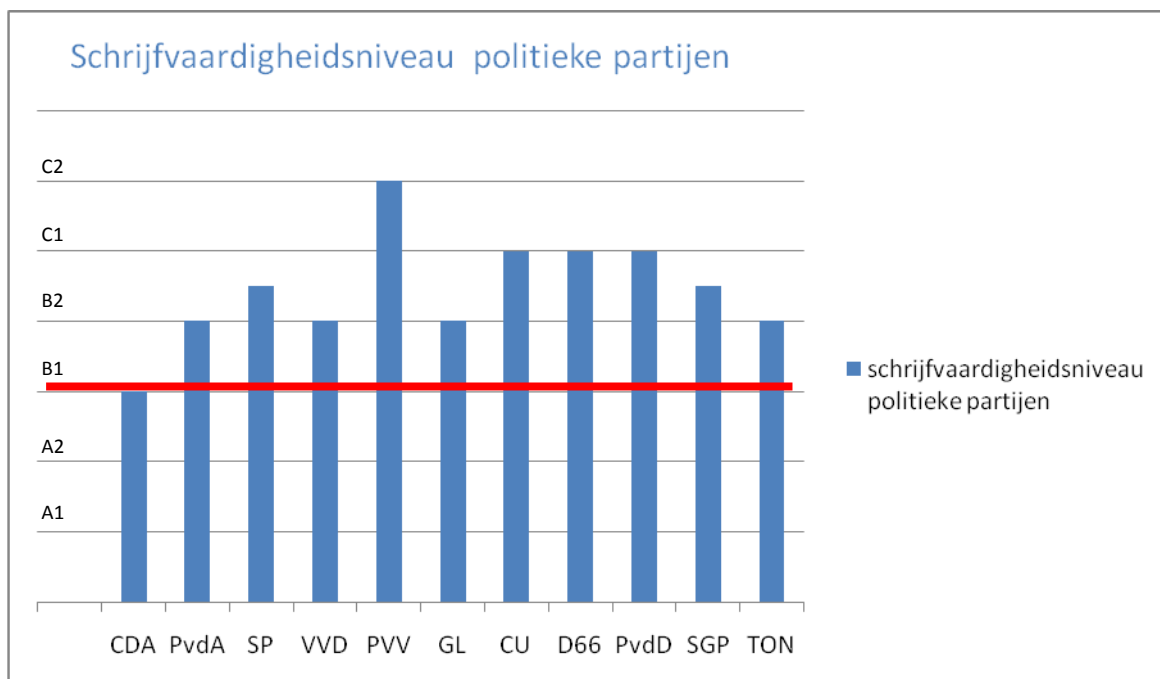
http://www.youtube.com/watch?v=FxLtoQ_5NJJs

Samenvatting

Als hypothese stelde ik: *“De politiek spreekt en schrijft op een hoger niveau dan het niveau dat de burger beheerst voor respectievelijk luisteren en lezen. De taal die in de politiek gebezigd wordt, is te moeilijk!”*

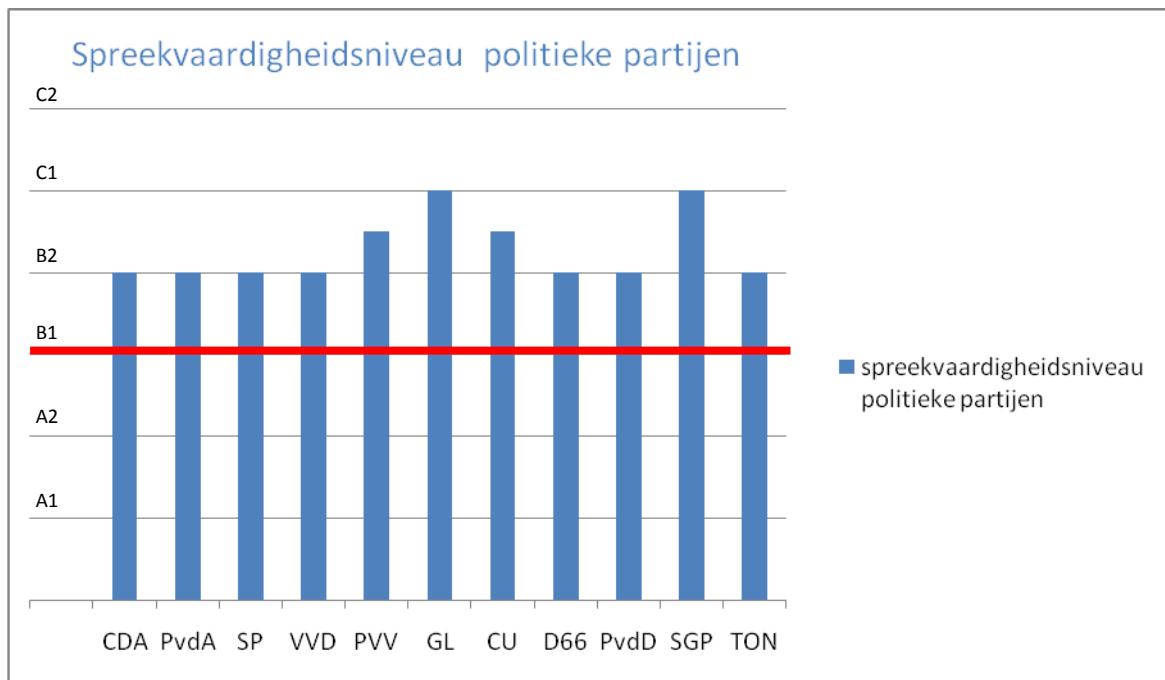
Voor het beantwoorden van deze vraag heb ik allereerst documentenonderzoek gedaan. De documenten die ik heb geraadpleegd zijn: het Raamwerk Nederlands, het Brondocument Leren Loopbaan en Burgerschap en de Commissie Meijerink. Aan de hand van de informatie uit deze documenten heb ik mijn onderzoek uitgevoerd. Als uitgangspunt voor mijn onderzoek heb ik de burger met een startkwalificatie genomen, aangezien deze burger volgens de overheid zelfstandig kan functioneren binnen de maatschappij. B1 is het minimale niveau waarop een burger met een startkwalificatie dient te functioneren als het gaat om de Nederlandse taal.

Om aan het taalniveau van de “zelfredzame” burger te voldoen, moet er binnen de politiek voor gezorgd worden dat het schrijfvaardigheidsniveau niet boven niveau B1 ligt, want dan kunnen de “zelfredzame” burgers het geschrevene namelijk begrijpen. Uit de onderzoeksresultaten bleek dat, met uitzondering van het CDA, alle politieke partijen op een hoger taalniveau schrijven dan het niveau dat de burger met een startkwalificatie aan kan:

Alle politieke partijen, met uitzondering van het CDA, schrijven dus op een te hoog niveau. Wat betreft schrijfvaardigheid wordt de hypothese dus bevestigd.

Ook wat betreft spreekvaardigheid mag politiek Den Haag niet boven niveau B1 uitkomen, want dan zal de “zelfredzame” burger pas begrijpen wat er gezegd wordt. Uit de onderzoeksresultaten bleek dat geen enkele politieke partij op een dusdanig niveau spreekt:

Alle politieke partijen spreken op een te hoog niveau, wat betreft spreekvaardigheid wordt de hypothese dus bevestigd.

Uit het onderzoek komt naar voren dat zowel het niveau van de politieke schrijfvaardigheid als het niveau van de politieke spreekvaardigheid hoger ligt dan niveau B1: het taalniveau Nederlands dat de burger met een startkwalificatie minimaal bezit. De hypothese: “*De politiek spreekt en schrijft op een hoger niveau dan het niveau dat de burger beheerst voor respectievelijk luisteren en lezen. De taal die in de politiek gebezigd wordt, is te moeilijk!*” wordt dus voor beide aspecten bevestigd.